

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Danica Lipič

Mentor: redni prof. dr. Bogomil Ferfila

Somentorica: asist. mag. Simona Kustec Lipicer

POPULACIJSKA POLITIKA KITAJSKE

Diplomsko delo

Ljubljana, 2005

*Zahvaljujem se vsem, ki so kakor koli
prispevali k nastanku pričujočega
diplomskega dela.*

*Posebej se želim zahvaliti svoji družini in življenjskemu
sopotniku Marku, ki so me v vseh letih študija podpirali
in verjeli vame, pa tudi mentorju in somentorici, ki sta
me usmerjala in mi pomagala s koristnimi nasveti.*

IZJAVA

Spodaj podpisana Danica Lipič izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo.

Ljubljana, 2005

KAZALO

1.	UVOD.....	7
1.1.	METODOLOŠKI OKVIR DELA.....	9
1.1.1.	Cilj in namen raziskovanja.....	9
1.1.2.	Hipoteza.....	9
1.1.3.	Metode in tehnike raziskovanja.....	12
1.1.4.	Struktura analize.....	13
2.	TEORETIČNA IZHODIŠČA.....	14
2.1.	JAVNA POLITIKA.....	14
2.2.	POPULACIJSKA POLITIKA.....	19
2.2.1.	Tipi populacijskih politik.....	21
2.2.2.	Malthusova teorija o prebivalstvu.....	23
2.2.3.	Populacijska politika v razvitih državah.....	25
2.2.4.	Populacijska politika v nerazvitih državah.....	27
3.	POPULACIJSKA POLITIKA NA KITAJSKEM.....	30
3.1.	PROBLEMATIKA POPULACIJSKE EKSPLOZIJE.....	30
3.2.	ZAKONSKA PODLAGA POLITIKE.....	34
3.3.	METODE OMEJEVANJA ROJSTEV.....	37
3.3.1.	Prvi poskusi populacijskega nadzora.....	37
3.3.2.	Politika »enega otroka«.....	42
3.3.2.1.	Kvota rojstev.....	44
3.3.2.2.	Politika »enega otroka« v mestih in na podeželju.....	45
3.3.2.3.	Nagrade oziroma kazni.....	46
4.	POSLEDICE POPULACIJSKE POLITIKE NA KITAJSKEM.....	48
4.1.	NEGATIVNE POSLEDICE.....	48
4.1.1.	Kršenje človekovih pravic.....	48
4.1.2.	Problematika zaposlovanja.....	51
4.1.3.	Neravnovesje v številu med spoloma.....	52
4.1.3.1.	Fenomen manjkajočih deklic.....	52

4.1.3.2.	»Vojska« neporočenih moških	55
4.1.3.3.	Trgovanje z deklicami in mladimi ženami	55
4.1.4.	Generacija »enega otroka«.....	56
4.1.5.	Staranje družbe.....	59
4.1.5.1.	Shanghai.....	64
4.2.	POZITIVNE POSLEDICE.....	66
4.2.1.	Uzakonitev politike »enega otroka«.....	66
4.2.2.	Popis prebivalstva 2000.....	75
4.2.3.	Življenjski standard ljudi.....	80
4.2.4.	Status ženske.....	81
4.2.5.	Pari s certifikatom za enega otroka.....	83
4.2.6.	Razširjenost kontracepcijskih sredstev.....	84
4.2.7.	Sprememba mišljenja ljudi.....	87
4.2.7.1.	Sprememba mišljenja starejše generacije.....	87
4.2.7.2.	Sprememba mišljenja mlajše generacije	88
4.2.8.	Razširjenost programa načrtovanja rojstev.....	91
4.2.9.	Naloge in napovedi populacijske politike.....	92
4.2.10.	Shanghai.....	96
5.	ZAKLJUČEK.....	98
6.	VIRI IN LITERATURA.....	106

SEZNAM KRATIC

ACWF	All-China Women's Federation (Vsekitajska zveza žensk) <i>Zhonghua quanguo funu lianhehui</i> 中华全国妇女联合会
CK KPK	Centralni komite komunistične partije Kitajske <i>Zhong Gong Zhongyang</i> 中共中央
ICPD	International Conference on Population and Development (Mednarodna konferenca o prebivalstvu in razvoju)
KPK	Komunistična partija Kitajske <i>Zhongguo Gongchandang</i> 中国共产党
LR Kitajska	Ljudska republika Kitajska <i>Zhonghua renmin gongheguo</i> 中华人民共和国
NPFPC	National Population and Family Planning Commission (Komisija za prebivalstvo in načrtovanje družine) <i>Guojia renkou he jihua shengyu weiyuanhui</i> 国家人口和计划生育委员会
SFPC	State Family Planning Commission (Državna komisija za načrtovanje družine) <i>Guojia jihua shengyu weiyuanhui</i> 国家计划生育委员会
UNFPA	United Nations Population Fund (Sklad Združenih narodov za prebivalstvo) <i>Lianheguo renkou huodong jijin</i> 联合国人口活动基金
ZN	Združeni narodi

1. UVOD

Prekomerna rast prebivalstva je v sodobnem svetu postala resen problem, kajti vsako minuto na svet prijoka 160 otrok¹. Globalni pojav vprašanja o prebivalstvu tako postaja velik izziv mnogim državam, med katere sodi tudi Ljudska Republika Kitajska *Zhonghua renmin gongheguo* 中华人民共和国. Kitajska je z več kot milijardo prebivalstva daleč najbolj naseljena država na svetu. Približno vsak peti človek na Zemlji je Kitajec. Njena površina znaša 9,6 milijonov km², kar pomeni, da je 475-krat večja od Slovenije in skoraj tako velika kot celotna Evropa. Kitajsko prebivalstvo je neenakomerno razporejeno po državi, saj 94 odstotkov Kitajcev živi na 46 odstotkov kitajske površine, največ na vzhodnem in severovzhodnem delu države (Bendien, 2004). Danes na Kitajskem prebiva 56 narodov. Največja skupina so Hani, ki sestavljajo slabih 92 odstotkov vsega prebivalstva, medtem ko približno sto milijonov pripadnikov različnih narodnih manjšin predstavljajo dobrih 8 odstotkov kitajske populacije (Gardner in drugi, 1998: 226-7).

Pričujoče diplomsko delo se ukvarja s populacijskim problemom in populacijsko javno politiko Kitajske, s čimer se Kitajska sooča že od 50. let prejšnjega stoletja. Velikokrat se sprašujemo: koliko ima Kitajska prebivalcev? Vendar je njihovo število ponavadi zavito v meglo. Tudi sam Mao Zedong 毛泽东 je na vprašanje nekega zahodnega novinarja odgovoril, da je ocena števila kitajskega prebivalstva večja od realnega stanja (Friganović, 1978: 16). Čeprav, da je Kitajska država tako togo organizirana s centralnim nadzorom, s svojo vojsko uradnikov in funkcionarjev, ni bilo možno narediti nič več, kot le približno oceniti njihovo število.

Robert Guillain (1970: 193) v svoji knjigi Kitajska opisuje, kako te njihovo število močno presune.

»Ob nekaterih urah, zlasti okrog štirih popoldne, se ti zdi v kakšnem velemestu, da tod živijo samo otroci. Ker so odrasli pri delu, šoloobvezna mladina pa pri pouku, vidiš po ulicah samo še otroški živžav, pravcato morje 80 centimetrov do enega metra visokih ljudi, na tisoče okroglih glavic. Tako je, ko da si prišel v deželo, kjer so vsi državljani stari štiri do šest let. In človek se res vpraša, ali niso vsi prišli na svet v letih 1958 do

¹Information Office of the State Council of the People's Republic of China, Family Planning in China, avgust 1995, Beijing, http://news.xinhuanet.com/zhengfu/2002-11/18/content_633186.htm (2. 3. 2005).

1960, torej med 'skokom naprej'. So mar Kitajci 'skočili naprej' tudi pri proizvodnji naraščaja?»

Kitajska je v petdesetih letih 20. stoletja oblikovala antinatalitetno populacijsko politiko z namenom, da bo (Kitajska, ki je bila zgodovinsko nagnjena k neprizanesljivim poplavam in lakoti) sposobna nahraniti svoje ljudstvo. Populacijska problematika je s tega stališča pomembno vprašanje, ki je povezano s preživetjem in razvojem kitajskega prebivalstva. V ta namen je izpeljala več kampanj. Kljub implementaciji programov načrtovanja rojstev, ki so postali osnovna obveznost državljanov, se na Kitajskem še vedno dnevno rodi več kot 50.000, vsako minuto pa okoli štirideset dojenčkov (Jie, 2001). Tako se na leto rodi okoli 20 milijonov otrok² in od tod izvira skoraj 1,3 milijarde številčna kitajska populacija. Če bi se kitajsko prebivalstvo postavilo ob ekvator in se držalo za roke, bi obkrožili Zemljo za več kot petdesetkrat (Jie, 2001).

Na začetku osemdesetih let je bil celo v ustavo zapisan **program načrtovanja rojstev** *jihua shengyu* 计划生育. Prvotni cilj tega programa je bil, da bi se število prebivalcev do leta 2000 povečalo le do 1,2 milijarde, nato pa naj bi se zmanjšalo in leta 2050 znašalo le še 750 milijonov (Krušič, 1994: 90). Toda prebivalstvo je štelo 1,2 milijarde že leta 1995, zato je bil postavljen novi cilj, in sicer 1,3 milijarde ljudi do leta 2000 (Mackerras, 2004).

V okviru populacijske politike je vlada uzakonila tudi splav. Začela je spodbujati nadzorovanje rojstev in poznejše poroke. **Politika »enega otroka«** *yidui fufu zhi shenyu yige zinu* 一对夫妇只生育一个子女 je bila razdeljena na mesta in podeželje, kjer je delovala in bila zaradi drugačnega življenjskega standarda in različnih pričakovanj sprejeta drugače. Družinam s samo enim otrokom so začeli dodeljevati tudi posebne nagrade in spodbude za upoštevanje sprejete politike (Krušič, 1994: 90).

² China Population Information and Research Center: *Major Figures of Population and Family Planning 1994-2000*, 14. 5. 2002, <http://www.cpirc.org.cn/en/99datae.htm> (7. 2. 2005).

1.1. METODOLOŠKI OKVIR DELA

1.1.1. Cilj in namen raziskovanja

Avtorico diplomskega dela je na tematiko **populacijska politika na Kitajskem** napeljalo predvsem dejstvo, da se številne države, predvsem nerazvite države oziroma države v razvoju, soočajo s podobnimi težavami, kot jih ima Kitajska, in prav populacijska politika Kitajske med nerazvitimi državami velja za enega najuspešnejših primerov regulacije populacijske politike. Namen diplomskega dela je tako predstaviti prebivalstveno problematiko na Kitajskem, saj tam živi približno vsak peti človek na svetu. Namen je ugotoviti, kako se je s to problematiko soočala in se še danes sooča kitajska oblast, zanima nas tudi kakšen vpliv ima populacijska politika kot javna politika na družbo in gospodarstvo na Kitajskem, najbolj odmevna **politika »enega otroka«**, kako so jo sprejeli in jo sprejemajo ljudje še danes, kajti njihov odziv je drugačen na podeželju kot v mestih. Poleg tega pa želimo razumeti še vzroke in posledice omenjene javne politike.

1.1.2. Hipoteza

Na Kitajskem je v 50. letih prejšnjega stoletja oblast pod vodstvom Mao Zedonga zagovarjala hitro rast prebivalstva v veri, da bo le-ta prispevala k blaginji in močni državi ter da bo socializem rešil vse tegobe ljudstva (Mackerras, 2004b). Njihovo zmoto je pokazal prvi popis prebivalstva v LR Kitajski leta 1953, ko so našteali 600 milijonov ljudi. V ta namen je bilo izpeljanih več poskusov in kampanj, da bi omejili naraščajoče število rojstev. Leta 1979 pa je bila vpeljana *politika »enega otroka«*, ki so jo na začetku 21. stoletja uzakonili. Namen te zelo odmevne politike je bil čim bolj omejiti število rojstev, da bi preprečili skokovito rast števila prebivalcev.

Populacijska politika je s svojim delovanjem ustvarila mnogo negativnih posledic. Kitajska vlada je s populacijsko politiko posegla na področje človekovih pravic, ko je s strogimi nadzori, prisilnimi splavi in sterilizacijo kratila temeljne pravice državljanov o svobodi odločanja o rojstvih. Z omejevanjem rojstev se je na Kitajskem ustvarilo očitno neravnovesje v številu med spoloma. Zaradi tradicionalno močne želje parov po moškem potomcu se je izvajal detomor deklic, ki je botroval nastanku fenomena manjkajočih deklic, trgovanja z njimi, pojava velikega števila neporočenih moških in ilegalnih otrok. Posledica

politike je tudi pojav generacije »enega otroka« in vsak otrok edinec bo moral skrbeti še za štiri starše in verjetno še za štiri stare starše. To pa zanje predstavlja veliko finančno breme, saj je problematika zaposlovanja danes močno prisotna. Poleg tega se je kitajsko prebivalstvo začelo starati, kar oblikovalcem politike povzroča velike skrbi, ker je potrebno zagotoviti ustrezno podporo in nego za starejše ljudi, za katero so po tradiciji odgovorni otroci.

Ne glede na mnoge negativne učinke populacijske politike je Kitajska primer ene najuspešnejših populacijskih politik med državami v razvoju. Kitajska je bila uspešna pri nadzoru pretirane populacijske rasti. Ocenjeno je bilo, da bi država brez ustrezne populacijske politike in s populacijsko rastjo, kakršna je bila v zadnjih treh desetletjih, do sedaj imela 300 milijonov ljudi več (China Daily, 2002a). To kažejo tudi rezultati zadnjega popisa prebivalstva leta 2000 (National Bureau of Statistics People's Republic of China, 2001a): Kitajska je s 1,266 milijarde prebivalcev za malo presegla uradno zastavljeni cilj. Tudi uporaba kontracepcijskih sredstev se je močno povečala.

Z družbenim razvojem se spreminja tudi populacijska politika in v tej soodvisnosti z razvojem se pojavljajo nove in blažje metode nadzora populacijske rasti. S tem pa je prišlo tudi do spremembe mišljenja ljudi, drugačno od tradicionalnega, ki so jo pospešile pozitivne spodbude in nagrajevanje parov, ki sodelujejo, ter kaznovanje tistih, ki nasprotujejo državni populacijski politiki.

Na podlagi zgoraj navedenih izhodišč je zastavljena naslednja hipoteza:

H: Populacijska politika oziroma politika »enega otroka« je, ne glede na negativne posledice, ki jih je ustvarila, uresničila svoj cilj, torej je bila uspešna, saj je naredila velik napredek pri zaviranju populacijske rasti.

V pričujočem delu bomo tako poleg pozitivnih posledic proučevali tudi negativne posledice kitajske populacijske politike. Negativne posledice oziroma stranske učinke kitajske populacijske politike bomo vrednotili z naslednjimi izhodišči oziroma indikatorji raziskave:

- Kršitev temeljnih človekovih pravic o svobodnem odločanju o rojstvih s strogimi nadzori, prisilnimi splavi in sterilizacijo.
- Problematika zaposlovanja: država ne more slediti tako hitro naraščajoči populaciji delovno sposobnih ljudi z odpiranjem novih delovnih mest.
- Sociološki učinki, med katerimi vidimo predvsem neuravnovešeno razmerje v številu med spoloma, breme mlajših generacij edincev in staranje družbe.

Za proučevanje napredka pri zaviranju populacijske rasti oziroma pozitivne posledice politike pa bomo upoštevali naslednje indikatorje:

- Zakonska iniciativa: sprejetje Zakona o prebivalstvu in načrtovanju rojstev predstavlja pomemben korak za nadaljevanje uresničevanja zastavljenih ciljev. Pomeni tudi zaščito in opredelitev tako pravic kot odgovornosti države in državljanov pri izvajanju načrtovanja rojstev.
- Popis prebivalstva: tu bomo upoštevali število prebivalstva na zadnjem popisu, ki je bil izveden leta 2000. Za rezultate zadnjega popisa se bomo nanašali na dokumente Statističnega urada LR Kitajske in podatke kitajskega internetnega informacijskega centra.
- Kvaliteta življenja ljudi: življenjski standard ljudi se je s pomočjo populacijske politike zvišal.
- Sociološki učinki, med katerimi bomo pozorni na izboljššan položaj kitajske ženske, kolikšen delež parov je podpisalo certifikat za enega otroka ter na razširjenost uporabe kontracepcije, ki velja za enega od pomembnih dejavnikov zaviranja populacijske rasti.
- Predrugačen vrednotni sistem: s tem indikatorjem bomo obravnavali drugačno mišljenje mlajše generacije o družinah s samo enim otrokom proti tradicionalnem mišljenju o veliko številčnih družinah in tudi starejše generacije, kjer se vse večje število starejših ljudi odloči, da bodo živeli ločeno od svojih potomcev.
- Razširjenost in prihodnost populacijske politike: ugotavljali bomo, kolikšen delež populacije je program načrtovanja rojstev uspel zajeti, katere naloge čakajo kitajsko populacijsko politiko v prihodnosti in kakšne so napovedi gibanja populacijske rasti na Kitajskem.

Pozitivni in negativni učinki politike »enega otroka«, ki jih je povzel Jesse Zink (2002), so podobni našim metodološkim izhodiščem, le da pri stranskih učinkih politike obravnavamo še problematiko zaposlovanja, ki je Zink ne omenja. Za prednosti politike je navedel:

- Število prebivalstva se je zmanjšalo za 250 milijonov, kar lajša nekatere težave, s katerimi se sooča Kitajska.
- Družinam omogoča, da svoja denarna sredstva koncentrirajo na enega otroka, saj je izobraževanje na Kitajskem zelo drago, s tem pa se lahko doseže višjo stopnjo izobrazbe.

- Večja vloga ženske delovne sile, saj se lahko veliko bolj osredotočijo na izgradnjo lastne kariere namesto vzgajanja več otrok.

Kot stranske učinke pa je Zink (2002) navedel predvsem:

- Obsežno kršenje človekovih pravic in spolna diskriminacija, in sicer dajanje prednosti moškemu potomcu, kar je povzročilo številne detomore deklic; prisilni splavi žensk, nosečih z drugim otrokom tudi v poznejši dobi, množična sterilizacija tudi na podeželju.
- Kratkoročno gledanje kitajske vlade na implementacijo te politike. Pri tem ni upoštevala vseh dolgoročnih učinkov, kot na primer kaj bo Kitajska naredila s »presežkom« moških, ki si ne bodo mogli najti partnerke.
- Negativne posledice se kažejo tudi v tem, da se starejši ljudje ne bodo mogli zanašati na svoje otroke, ki naj bi skrbeli zanje, tako kot je bilo to značilno v preteklosti.

1.1.3. Metode in tehnike raziskovanja

Za raziskavo ne obstaja ena sama splošna metodologija raziskovanja. Dye (1992: 58) meni, da so raziskovalci svobodni pri izbiri različnih metodoloških smernic za strokovno analiziranje socialnega problema brez vsiljevanja posameznega metodološkega pristopa. Konkretna raziskava pa nikoli ni popolnoma metodološka niti popolnoma nemetodološka, ampak variira med obema skrajnostima. V celoti metodološko zasnovan načrt je znanstveni ideal, ki ga je nemogoče doseči. Lahko se mu le približamo (Toš in Hafner Fink, 1998: 114).

Jana S. Rošker (1996: 9-10) je metodo v procesu znanstvenega raziskovanja predstavila kot »pot znanstvenega postopanja«, katerega cilj se kaže v novih spoznanjih. Načini za doseg te spoznanj pa so »strnjeni v sistematični znanstveni metodi.« Pomen metodologije se kaže predvsem v »instrumentalnem vrednotenju« rezultatov določene raziskave. Predmet vrednotenja pa so teorije, hipoteze, interpretacije, metode in kriteriji, na podlagi katerih so le-te postavljene. V diplomskem delu pa so uporabljene naslednje konkretne metode raziskovanja (Bučar in drugi, 2000: 22-36):

Zbiranje virov. Gre za zbiranje podatkov, relevantnih za raziskovalni problem, ki so bili osnova za postavitve teoretičnega izhodišča raziskovanja, za oblikovanje hipoteze in njenega preverjanja.

Pri *analizi in interpretaciji primarnih virov* gre za analizo dokumentov, pogodb, ustav, zakonov, statutov, poročil. V našem primeru sta uporabljene *funkcionalna metoda*, ki skuša

razložiti posamezen vir glede na njegov takratni ali današnji pomen, in *primerjalna metoda* Zakona o prebivalstvu in načrtovanju rojstev iz leta 2002 in v zvezi s tem tudi ustave, v katero je bil leta 1982 zapisan program načrtovanja družine, ki je postal osnovna obveznost vseh državljanov.

Analiza in interpretacija sekundarnih virov. To je proučevanje problema na osnovi obstoječih in dostopnih relevantnih podatkih, kot so knjige, članki, raziskovalna poročila, podatki z medmrežja itd. V okviru tega je v prvem teoretičnem delu uporabljena *konceptualna analiza* sekundarnih virov, ki opredeljuje pomen določenega pojma ali koncepta, njegova uporabnost, spreminjanje in odnosi med posameznimi pojmi.

Zgodovinskorazvojna analiza raziskuje tendence v zgodovinskem razvoju ali v zgodovini obravnave določenega pojava. S to metodo je kronološko predstavljena populacijska problematika Kitajske od 50. let prejšnjega stoletja pa do danes.

Analiza statistik sodi med kvantitativne metode, namen katerih je analiza statističnih virov kot izhodišče za nadaljnjo analizo ali kot osnova za primerjavo. V pričujočem delu so uporabljeni predvsem statistični podatki zadnjega popisa prebivalstva na Kitajskem leta 2000 za statistični prikaz trenutnega stanja.

V diplomskem delu je uporabljena tudi *opisna metoda*, na kateri deloma temelji tudi zgodovinskorazvojna metoda. Ta metoda (poleg opisa določene situacije) vključuje tudi analizo in razumevanje vzrokov in razlogov situacij.

V diplomskem delu se zaradi narave dvopredmetnega študija avtorice (Fakulteta za družbene vede – smer politologija, analiza politik in javna uprava; Filozofska fakulteta – smer sinologija) ponekod pojavijo besedila v kitajskem jeziku. Za kitajska imena in izraze je uporabljen zapis *pinyin* 拼音, ki je standardiziran fonetični zapis kitajskih pismenk v latinici. Sestavila ga je kitajska akademija znanosti in uradno je bil sprejet leta 1958. Leta 1979 pa je postal uveljavljen mednarodni standard kot edini pooblaščen zapis kitajskih pismenk v latinici (Leksikon CZ, 2000: 795). Obstaja tudi nekaj izjem slovenjenih imen, kot je Peking. Poleg pinyinja je v primeru dvoumnosti naveden še zapis v kitajskih pismenkah.

1.1.4. Struktura analize

Pričujoče diplomsko delo je razdeljeno na dva dela. Medtem ko je prvi del teoretično opredeljen, je drugi del analitično zastavljen. V *teoretičnem delu* so predstavljena teoretična

izhodišča, kot so teorija javne politike in konkretna populacijska politika, potrebna za raziskavo in nadaljnje preverjanje zastavljene hipoteze. V *analitičnem delu* je sprva predstavljena analiza populacijske problematike Kitajske, njen vpliv na gospodarstvo in življenje ljudi. Nato so kronološko predstavljeni poskusi nadzorovanja populacijske rasti, kako se je kitajska oblast soočala s tem problemom od petdesetih let dalje pa do danes. Ne nazadnje so v nadaljevanju ovrednotene pozitivne in negativne posledice, ki jih je za seboj pustila populacijska politika. Na samem koncu na podlagi novih spoznanj in analize preverimo postavljeno hipotezo ter podamo sklep.

2. TEORETIČNA IZHODIŠČA

Namen tega poglavja je (za lažje razumevanje) predstaviti ključne pojme, ki se uporabljajo v diplomskem delu. Najprej je predstavljena *javna politika* nato so opredeljeni *populacijska politika*, *tipi populacijskih politik*, *Malthusova teorija o prebivalstvu* ter *populacijska politika v nerazvitih in razvitih državah*.

2.1. JAVNA POLITIKA

Obstaja več različnih definicij o javni politiki. V delu Donatelle Della Porta (2003: 189-190) so javne politike opredeljene kot »delovni programi, ki jih uresničujejo oblasti³« in še širše kot »celota dejanj, ki jih opravi skupek dejavnikov, delujočih v zvezi z nekim kolektivnim vprašanjem«. Splošno in strnjeno definicijo pa je podal Thomas R. Dye (1995: 2), po katerem je javna politika opredeljena kot karkoli se vlada odloči, da bo ali **ne** bo naredila. To se nanaša tako na vladna dejanja kot tudi na vladna nedejanja, kajti slednja imajo lahko prav tako velik vpliv na družbo kot sama dejanja.

Kot primere javnih politik lahko naštejemo socialno politiko, gospodarsko politiko, kulturno politiko, politiko do tujcev, družinsko politiko, okoljsko politiko itd (Fink-Hafner, 2002: 13).

Po Lowijevi tipologiji javnih politik (Della Porta, 2003: 190-191) so le-te razdeljene na *distributivne*, *redistributivne politike*, ki jemljejo vire enim in jih dajejo drugim, in na

³ Pomen oblasti se tu ne nanaša le na izvršilno oblast, ampak širše na vse tiste dejavnike, ki so vključeni v sprejemanje javnopolitičnih odločitev (izvršna in zakonodajna oblast).

regulativne politike, ki vsem nalagajo pravila vedenja. Regulativna politika (Ferfila in Kovač, 2000: 71) se je v zadnjem stoletju močno razširila na številna področja, in sicer promet, zdravstveno oskrbo, javni red, varnost pri delu, varovanje okolja, konkurenčnost trga. Javna politika je dejavna tudi na področju pravic državljanov pri zaščiti manjšin, volilni pravici, nadzoru rojstev, zaščiti revnih in otrok.

Tudi Almond in Powell (Ferfila in Kovač, 2000: 69) ločita štiri vrste delovanja politike na celotno družbo:

1. *pridobivanje virov*: denarja, dobrin, storitev, delovnih ur, ljudi;
2. *delitev virov*: kaj, kako in komu dati;
3. *uravnavanje človekovega vedenja*: pozitivne in negativne spodbude, kjer gre za pozitivne materialne in nematerialne spodbude ter sredstva prisile, s katerimi odločevalci politike vplivajo na ustrezno obnašanje posameznikov;
4. *simbolične predstave*: politični obredi, državni prazniki in simboli, ki jih vlade uporabljajo v politični socializaciji državljanov.

Javne politike se oblikujejo in izvajajo v **javnopolitičnem procesu**, v procesu oblikovanja in izvajanja javnih politik. Za lažje razumevanje procesov javnopolitičnega odločanja je razvitih več idealnih modelov. Med njimi je zelo pomemben *procesualni model*, ki temelji na razumevanju faz procesa oblikovanja in izvajanja javnih politik. Procesualni model je sestavljen iz petih faz, to pa so: identifikacija družbenih oziroma javnopolitičnih problemov in oblikovanje političnega dnevnega reda, oblikovanje javnopolitičnih alternativnih rešitev družbenega problema, uzakonitev izbrane javnopolitične rešitve, izvajanje javne politike in vrednotenje učinkov javne politike (Fink-Hafner, 2002: 17-18).

1. **Javno prepoznavanje družbenega problema in njegovo uvrščanje na politični dnevni red.** Prva faza je odločilna faza procesa oblikovanja in izvajanja javnih politik, saj s prepoznavanjem problema, opozarjanjem odločevalcev nanj in uvrščanjem le-tega na politični dnevni red družbeni problem postane javen, sicer o omenjenih procesih sploh ne moremo govoriti.
2. **Oblikovanje alternativnih rešitev družbenega problema.** Ta faza se navadno prepleta s prvo fazo, ker se ob prepoznavanju problema določijo tudi možne rešitve.
3. **Uzakonitev javne politike.** Odločitev, katera alternativna rešitev bo uzakonjena, je izključno v rokah političnih odločevalcev.
4. **Implementacija javne politike.** Implementacija vključuje vse dejavnosti, ki so določene za izvajanje javne politike s strani izvršilne oblasti. Te aktivnosti obsegajo oblikovanje novih organizacij – oddelkov, agencij, uradov – ali pa dodeljevanje novih odgovornosti že

obstoječim organizacijam. Te organizacije morajo prevesti zakon v operativna pravila in ukrepe, najeti osebje, sestaviti pogodbe in izpolnjevati naloge (Dye, 1995: 312).

5. **Vrednotenje učinkov javne politike** je zadnja faza javnopolitičnega procesa, ki od političnih odločevalcev zahteva, da ugotovijo, ali so javne politike dosegle svoj namen, za kakšno ceno in kakšni so bili njihovi učinki, ki so lahko dobri ali slabi (*prav tam*, 315). Na predvidene ali nepredvidene učinke pa opozorijo prizadeti državljani ali družbene skupine, njihovi organizirani predstavniki ter ocene političnih odločevalcev o učinkih sprejetih politik. Negativno vrednotenje lahko vodi v delne popravke stare politike ali pa v oblikovanje nove politike (Fink-Hafner, 2002: 19). Rezultati evalvacijske študije lahko uporabnikom te študije pomagajo pri odločanju o naslednjih dilemah:

- nadaljevati ali opustiti program,
- ali je potrebno izboljšati delovanje in programske postopke,
- dodati ali ovreči določene programske strategije in tehnike,
- vpeljati podoben program tudi na druga področja,
- razdeliti vire med tekmujoče programe,
- sprejeti ali zavrniti predlagani programski pristop ali teorijo (Weiss v Kustec Lipicer, 2002: 153-4).

Zgoraj opisane faze procesa oblikovanja in izvajanja javnih politik so predstavljene kot idealni procesualni model. V empiričnem političnem odločanju se ta proces le malokdaj pojavlja v urejenem in postopnem zaporedju. Faze procesa se s prepletanjem pogosto pojavijo istočasno kot zgoraj že omenjeni prva in druga faza procesa. Tudi različni javnopolitični igralci, kot so politični odločevalci, interesne skupine, strankarski lobisti in zakonodajalci, izvrševalci in birokrati, poročevalci in tolmači, pravniki in sodniki, so lahko istočasno vključeni v različne procese. Vendar je za boljše razumevanje oblikovanja, izvajanja in vrednotenja javnih politik v analitične namene uporabno proces razdeliti na več stopenj. (Dye, 1995: 298)

V proces oblikovanja in izvajanja javnih politik so vključeni številni javnopolitični igralci. Delijo se na javne in zasebne igralce oziroma na državne in civilnodružbene igralce. Med *državne igralce* sodijo predstavniki državnih organov in institucij, in sicer parlament, vlada, javna uprava s strokovno usposobljenostjo in pravosodje. Med *civilnodružbene igralce* oziroma igralce zunaj vlade pa spadajo različne interesne skupine, politične stranke⁴,

⁴ Kriterij, ki politične stranke opredeljuje ali so civilnodružbeni igralci ali državni igralci, je njihov status (ne)parlamentarnosti.

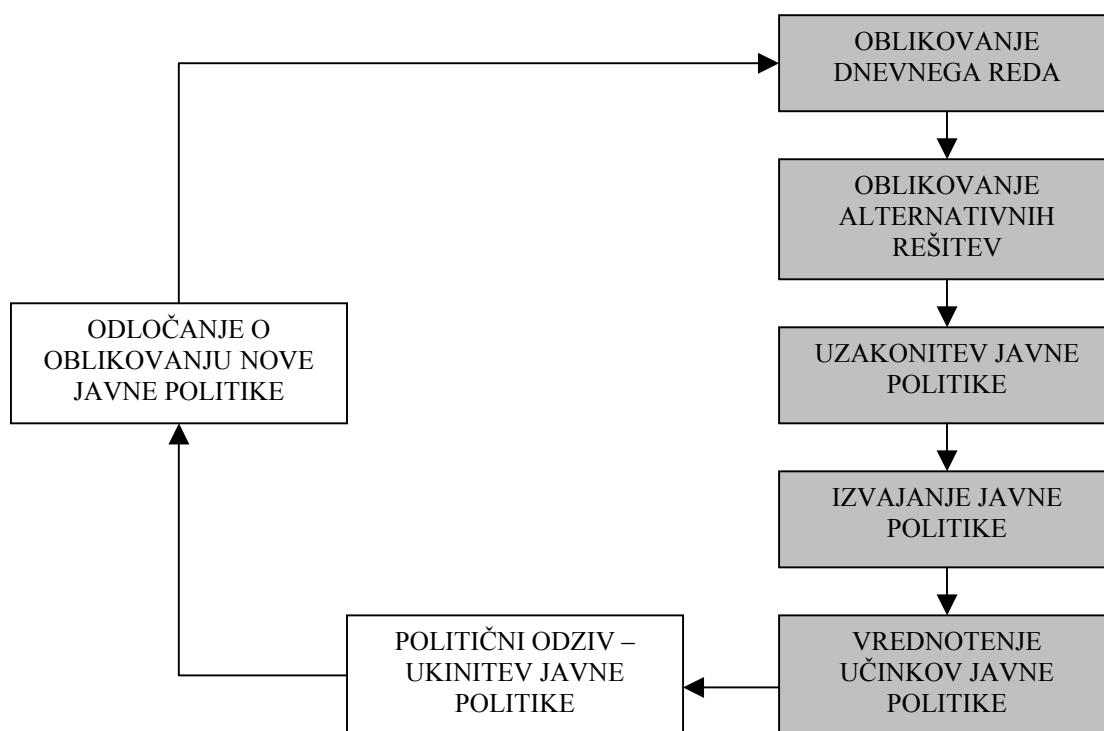
znanstveniki, raziskovalci, strokovnjaki, javnost, množični mediji (Grdešić, 1995: 69, 72), državljani, nevladne organizacije, neprofitne organizacije (Pal, 1987: 112-5). Javnopolitični proces vodijo »tri sile«, in sicer interesi, vrednote in vzročne predpostavke, ki so združene v neko usklajeno celoto. Njihova kombinacija pa predstavlja temelj, na osnovi katerega se javnopolitični igralci odločijo, katero stališče bodo zavzeli o določeni politični zadevi. Kot na primer poslovne skupine, ki podpirajo tista javnopolitična vprašanja, ki zadevajo njihovo področje in interese, medtem ko sindikati podpirajo tiste gospodarske politike, ki omogočajo odpiranje več delovnih mest za njihove člane (Pal, 1987: 102, 106). »Vsak igralec ali skupina igralcev skuša vplivati na javnopolitični proces, da bi dosegli rezultate, ki odražajo njihove interese.« Za vplivanje na ta proces različni igralci v različnih fazah uporabljajo različna sredstva, kot so predlogi, pisma, mediji, demonstracije, lobiranje itd. Poleg tega so nekateri igralci v določenih fazah procesa bolj aktivni kot v drugih fazah (Pal, 1987: 116).

V prvi fazi identificiranja problema in uvrščanja le-tega na dnevni red imajo lahko stranke, interesne skupine in družbena gibanja pomembno vlogo glede na to ali želijo mobilizirati javno mnenje (Della Porta, 2003: 192). *V drugi fazi formuliranja rešitev* v ospredje stopijo birokrati, ki iščejo različne alternativne rešitve. V to fazo so vključene tudi interesne skupine, ki ponujajo različne rešitve problema. Čeprav so njihova konkretna priporočila v tej fazi netočna (deloma zaradi pomanjkanja virov in strokovnega znanja o podrobnosti problema), je ponavadi njihova vloga reakcijska, ki političnim odločevalcem pomaga oceniti, katera od političnih alternativ je najbolj sprejemljiva (Pal, 1987: 118). *V tretji fazi sprejemanja odločitev* ima največjo vlogo institucionalna legitimnost vlade in parlamenta (Della Porta, 2003: 192) in vključuje razprave, javno glasovanje, posvetovanja, pregled parlamentarnega odbora in na koncu glasovanje (Pal, 1987: 118-9). *Četrta faza uveljavljanja odločitev* že po tradiciji sodi na področje javne uprave, čeprav se vedno pogosteje v to fazo vključujejo zasebni igralci, ki zastopajo interese subjektov, ki so vpleteni v javne politike (Della Porta, 2003: 192). *V peti fazi ovrednotenja rezultatov* sodeluje tudi nova skupina igralcev – evalvatorjev, ki program ovrednoti⁵. V to fazo so poleg državnih igralcev, ki so zadolženi za izvedbo evalvacije, vključeni tudi civilnodružbeni igralci, in sicer kot zunanji strokovnjaki, raziskovalci ali pa pobudniki evalvacijske raziskave (Kustec Lipicer, 2002: 150).

⁵ Po eni strani so evalvatoriji zgolj objektivni izvajalci evalvacijske študije, nekateri pa jih vidijo kot posebno skupino igralcev - strokovnjakov, ki s svojim delom vplivajo na nadaljnji potek javnopolitičnega procesa.

Zadnja faza javnopolitičnega procesa *vrednotenje učinkov javnih politik* ima po Dyevih (Kustec Lipicer, 2002: 142) ugotovitvah skorajda odločilno mesto v procesu oblikovanja in izvajanja politik. Evalvacijske študije javnih politik lahko izsledijo (dobre ali slabe) učinke javne politike, kar pomeni, da le-ti izsledki določijo nadaljnjo usodo ovrednotene politike. Pozitivno ovrednoteni učinki politike kažejo, da se proces izvaja dobro in ga je mogoče izvajati naprej v nespremenjeni ali delno spremenjeni obliki. Negativno ovrednoteni učinki politike pa kažejo nesprejemljive pomanjkljivosti in sproži se potreba po temeljitem preoblikovanju javne politike ali po njeni opustitvi. Takrat je potrebno ponovno opredeliti ključni problem in sprejeti alternativne rešitve problema. Konec stare politike pa pomeni ponovni začetek javnopolitičnega procesa, procesa oblikovanja in izvajanja javnih politik in ta proces imenujemo javnopolitični cikel (slika 2.1).

Slika 2.1: Javnopolitični proces in javnopolitični cikel

Legenda:

- Javnopolitični proces
- Javnopolitični cikel

(Vir: Fink-Hafner, Danica (2002): *Znanost »o« javnih politikah in »za« javne politike*, v Danica Fink-Hafner in Damjan Lajh (urednika) *Analiza politik*, 7-28. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 19)

Obstaja več zvrsti evalvacijskega raziskovanja javnih politik, med katerimi je najbolj razširjena in uporabljena zvrst Michaela Scrivena (Kustec Lipicer, 2002: 148), ki opredeljuje dve, in sicer formativno vrednotenje in sumativno vrednotenje. **Formativna zvrst vrednotenja** se ukvarja predvsem z vrednotenjem programskih procesov, medtem ko se **sumativno vrednotenje** ukvarja z vrednotenjem učinkov delovanja določene javne politike (Kustec Lipicer, 2002: 149), katere glavni namen je ugotoviti pozitivne in negativne učinke določenega javnega programa. Slednja zvrst je torej bolj usmerjena v vrednotenje učinkov javne politike in ne na vrednotenje samega programa, zato bi lahko rekli, da je sumativno vrednotenje »bolj eksterne, splošne zunanje narave.« (Kustec, 2002: 21) V našem delu bomo uporabili sumativno vrednotenje, torej bomo vrednotili dobre in slabe učinke kitajske populacijske politike.

2.2. POPULACIJSKA POLITIKA

V našem primeru se javna politika nanaša na populacijsko politiko Kitajske in s tem povezano politiko »enega otroka«. Populacijska politika določene države »skuša glede ne dane pogoje ohranjati prebivalstvo ali ga (z nadziranjem, kontrolo rojstev) držati v določenih mejah«. Še posebej je pomembna v državah v razvoju z veliko prebivalci, kot so države Azije, Latinske Amerike, Afrike. Ta politika pa igra pomembno vlogo tudi v razvitih državah, katerih nataliteta je zelo nizka (Leksikon CZ, 2000: 846). Paul Demeny (2003: 3) je populacijsko politiko definiral kot »namerno oblikovano ali prilagojeno zakonsko ureditev in/ali določene programe, s katerimi vlade neposredno ali posredno vplivajo na demografske spremembe.« Na te spremembe pa vplivajo dejavniki, kot so rodnost, imigracije, emigracije in smrtnost. Zadnji dve komponenti se pogosto pripisujeta zdravstveni politiki, medtem ko sta rodnost in imigracije v populacijski politiki glavna cilja državnega interesa. Državni interes pa gre lahko glede populacijske politike prek meja svoje oblasti, saj so mednarodni vidiki o populacijski politiki v današnjem svetu postali vse bolj pomembni.

Mladen Friganović (1990: 186) pravi, da družba ne more spremeniti gibanja prebivalstva, spremembe v številu prebivalstva, njegove sestave in aktivnosti. Vpliva pa lahko na to, da se njegovo delovanje pospeši ali upočasni in celo prilagodi ciljem družbe. Ena od oblik družbeno načrtnega delovanja na prebivalstvo je aktivna populacijska politika. Za populacijsko politiko pravi, da gre za »sistem ukrepov in delovanja, s pomočjo katerih se vrši vpliv na demografske

tokove. S tem se poskuša doseči gibanje številčnosti, sestave in drugih značilnosti prebivalstva v skladu z gospodarskim, političnim in družbenim programom razvoja. «

Friganović (1990: 186) je populacijsko politiko opredelil v ožjem in širšem pomenu. V ožjem pomenu se njen pomen nanaša na povsem »demografski okvir«, ki »določa le naravno dinamiko in strukturo prebivalstva.« V širšem pomenu pa se njen pomen nanaša na »družbeno-gospodarski in politični okvir«, ki »stremi k usklajevanju naravnega gibanja in sestave prebivalstva s socialnimi, ekonomskimi in političnimi cilji.« Tako opredeljena populacijska politika je na splošno bolj sprejeta in tudi bolj smotrna, ker se jo spremlja in opredeljuje glede na medsebojno odvisnost z družbo na splošno.

Populacijska politika temelji na štirih osnovnih sestavinah, in sicer na (Malačič, 1996: 298):

1. *načelih, normah, vrednotah,*
2. *ciljih,* ki jih skuša doseči,
3. *nosilcih,* ki izvajajo politiko,
4. *ukrepih ter aktivnostih,* s katerimi naj bi se uresničili zastavljeni cilji.

S tem je povezan način sprejemanja politike, ki je odvisen od institucionalnih in političnih razmer v državi. Vsaka populacijska politika bi morala temeljiti na spoštovanju temeljnih človekovih pravic, ki so zapisane v Ustavni listini Združenih narodov, v ustavah in drugih pravnih aktih demokratičnih držav. Praksa pa kaže, da se (predvsem v nedemokratičnih državah) za uresničitev ciljev uporabljajo sredstva prisile. Kot primere prisilnih sredstev Malačič (1996: 298-9) navaja tudi etnično čiščenje na Balkanu, prisilno sterilizacijo, obvezno uporabo materničnih vložkov ter prisilne splave v Indiji in na Kitajskem, preprečevanje splavov prek ginekološke policije v Romuniji ipd. Pogosto je težko določiti mejo med prisilnimi in neprisilnimi sredstvi, kajti populacijske politike se v posameznih državah razlikujejo zaradi razlik v družbenih normah in vrednotah. Te razlike in pravica držav do oblikovanja lastne populacijske politike pa ne bi smele preseči splošno določenega praga spoštovanja človekovih pravic. Ena od splošnih človekovih pravic je tudi pravica do svobodnega odločanja o rojstvu otrok⁶. Ta pravica postaja pomembni del dokumentov o človekovih pravicah in populacijski politiki na mednarodni in nacionalni ravni.

⁶ V 55. členu Ustave Republike Slovenije je zapisano: »Odločanje o rojstvih svojih otrok je svobodno. Država zagotavlja možnosti za uresničevanje te svoboščine in ustvarja razmere, ki omogočajo staršem, da se odločajo za rojstva svojih otrok.« (Ustava RS, sprejeta 23.12.1991, http://www.dz-rs.si/si/aktualno/spremljanje_zakonodaje/ustava/ustava.html, 3. 3. 2005).

Zgodovina spremljanja populacijskih politik na mednarodni ravni sega v leto 1974, ko je bil na Svetovni konferenci ZN o prebivalstvu v Bukarešti sprejet akcijski načrt, prvi mednarodni dokument o populacijski politiki. V okviru akcijskega načrta so bile populacijske politike opredeljene kot vse politike in programi, vključno s socialnimi in ekonomskimi politikami, ki se ukvarjajo s pomembnimi populacijskimi spremenljivkami, kot so rodnost, smrtnost, migracije in geografska razporeditev prebivalstva. Leta 1994 je bil v Kairu na Mednarodni konferenci o prebivalstvu in razvoju (ICPD) ponovno sprejet akcijski program, s katerim je bilo določeno, da se dejanja osredotočijo na »merjenje, ocenjevanje, kontroliranje in vrednotenje napredka z namenom, da se dosežejo cilji akcijskega programa.« (UN Population Division, 2003a)

Pri opredeljevanju populacijske politike sta pomembna dva kriterija. Prvi kriterij se nanaša na javno objavo politike vladnega ali drugega državnega organa, drugi pa na izvajanje konkretnih ukrepov in aktivnosti za uresničitev sprejete politike. Ob upoštevanju obeh kriterijev govorimo o **eksplicitno populacijski politiki**. Vedno več razvitih in nerazvitih držav sprejema eksplicitno izraženo politiko, saj jih v to silijo njihovi demografski problemi (Malačič, 1996: 300).

2.2.1. Tipi populacijskih politik

Populacijske politike (Malačič, 1996: 300) lahko razdelimo na količinsko ali kvantitativno ter na kakovostno ali kvalitativno politiko.

- **Količinska populacijska politika** se nanaša na količinsko izražene cilje na povečanje ali zmanjšanje obsega ali stopenj rasti prebivalstva, prerazporeditev prebivalstva med posameznimi regijami znotraj države in podobno.
- **Kakovostna populacijska politika**⁷ pa se nanaša na doseganje večje kvalitete prebivalstva. Friganović (1990: 186-187) ta tip politike imenuje tudi **evgenska populacijska politika**, ki je usmerjena k splošnemu izboljšanju kakovosti naravnih in družbenih lastnosti prebivalstva.

⁷ Tu gre za sodobno poimenovano kakovostno populacijsko politiko. V preteklosti je pogosto prihajalo do zlorabe te politike v obliki rasizma, večvrednosti nekaterih ras. V sodobno poimenovani politiki zato ni govora o manjši ali večji kvaliteti ljudi različnih ras, ampak o kvaliteti prebivalstva glede na izobrazbo, kulturo, zdravstveno raven ipd.

Malačič (1996: 301) količinsko ali kvantitativno populacijsko politiko deli še na razširitveno ali ekspanzivno, omejitveno ali restriktivno in prerazdelitveno ali redistributivno.

- **Razširitvena populacijska politika** se nanaša na povečanje ali razširitev obsega prebivalstva in njegove rasti. Ta politika je značilna za današnje razvite države, ki poskušajo zaustaviti razmere depopulacije oziroma upadanje števila prebivalstva.
- Za **omejitveno populacijsko politiko** je značilno omejevanje rasti prebivalstva ali celo za zmanjšanje njegovega števila. To politiko uporabljajo današnje nerazvite države, katerih prebivalstvo skokovito narašča.
- Za **prerazdelitveno populacijsko politiko** je značilna ozemeljska prerazdelitev prebivalstva, kjer gre za neenakomerno poselitev na eni strani redko na drugi strani pa gosto poseljena območja države. To pa povzroča številne negativne posledice (ekonomske, obrambne). Ta tip politike se uporablja tako v razvitih kot nerazvitih državah.

Nadalje bi lahko v okviru razširitvene politike populacijsko politiko razdelili še na pronatalitetno in imigracijsko, v okviru omejitvene politike pa na antinatalitetno in emigracijsko.

- **Pronatalitetna in antinatalitetna politika** se nanašata na spodbujanje in omejevanje rojstev;
- **Imigracijska in emigracijska politika** pa na neto priseljevanje in neto odseljevanje prebivalstva.

Ne glede na različen pomen posameznih elementov populacijske politike celovito populacijsko politiko sestavljajo vse njene sestavine, ker v praksi ne najdemo povsem čistih tipov politik. Vsaka populacijska politika je sestavljena iz več različnih tipov politike. Primer tega je nerazvita država, ki poleg zmanjšanja populacijske rasti skuša doseči tudi podaljšanje človeškega življenja in znižanje smrtnosti (Malačič, 1996: 301-302).

Pri oblikovanju populacijske politike je potrebno upoštevati tudi značilnosti posamezne države in s tem prilagoditi populacijsko politiko le-tem, kajti učinki teh ukrepov in aktivnosti se razlikujejo od države do države. Vsaka populacijska politika pa mora ustvariti tudi takšne pogoje, v katerih bodo ljudje imeli možnost prostovoljne izbire o ustreznem načinu načrtovanja rojstev (Jerala, 1988: 30).

Friganović (1990: 187) pravi, da so lahko lastnosti in cilji posameznih tipov populacijske politike nacionalni, socialni, ekonomski, vojno-politični itd. Uresničevanje teh ciljev pa je lahko dolgoročno, kratkoročno ali srednjeročno. Torej gre za taktiko, ki se nanaša na kratkoročno uresničevanje, in strategijo države do prebivalstva, ki se nanaša na dolgoročno uresničevanje ciljev populacijske politike.

O prebivalstvu je bilo veliko napisanega. Že Konfucij *Kongzi* 孔子 in konfucianska šola *rujia* 儒家 so zagovarjali dejstvo, da lahko preveliko število prebivalstva negativno vpliva na življenjski standard ljudi. Tudi Platon je ob prevelikem številu prebivalstva predlagal ukrepe za nadzorovanje rojstev. V nasprotnem primeru pa je predlagal ukrepe za bolj zgodnje sklepanje zakonskih zvez, večjo rodnost, imigracije. Aristotel pa je v svojem delu *Politika* glede ukrepov preštevilnega prebivalstva predlagal uporabo splavov in zapuščanje otrok (Breznik, 1980: 36-37). V naslednjem poglavju bomo predstavili Malthusovo teorijo, prvo zaokroženo teorijo prebivalstva.

2.2.2. Malthusova teorija o prebivalstvu

Thomas Robert Malthus (1766-1834) je bil angleški družboslovec, ki je razvil prvo zaokroženo teorijo o prebivalstvu, ki je obravnavala razmerje med prebivalstvom, gospodarstvom in družbo. Menil je, da so za vir revščine krivi ne družbeni, ampak naravni vzroki, ker se število prebivalstva povečuje hitreje kakor povprečna količina sredstev za prehrano (Leksikon CZ, 2000: 609). Leta 1798 je Malthus (1798: II.16-17, I.18) v svojem *Eseju o prebivalstvu* zapisal, da bi se prebivalstvo brez vpeljevanja ustreznih ukrepov na vsakih 25 let podvojilo. Kajti po njegovem načelu človeštvo narašča po geometrijskem zaporedju (1, 2, 4, 8 itd.), življenjske potrebščine pa po aritmetičnem zaporedju (1, 2, 3, 4 itd.), kar pomeni, da je človeška rast hitrejša od proizvodnje hrane. Zato je predlagal preventivne in pozitivne ovire za omejevanje naraščanja prebivalstva (Breznik, 1980: 40).

- Pri preventivnih ovirah gre za moralno vzdržnost, ki vključuje tudi kasnejše sklepanje zakonskih zvez in celibat; ovire »zla«, kot so splavi, kontracepcijska sredstva, prostitucija in zunajzakonski spolni odnosi.
- Pozitivne ovire pa so lakota, vojne, epidemija, kuga in druge bolezni.

S to teorijo o prebivalstvu je nastal maltuzianizem in neomaltuzianizem. Že v prvi polovici 19. stoletja so se pojavili zagovorniki njegovega nauka, da neovirano naraščanje prebivalstva presega zmogljivosti pridelovanja hrane in prav preveliko število prebivalstva je osnovni vir revščine in zla v svetu. Poznejši zagovorniki tega nauka so menili, da je potrebno s kontrolo rojstev zaustaviti nenehno naraščanje prebivalstva in s tem pospešiti ekonomski in družbeni razvoj ter blaginjo. Tako razmišljajo tudi današnji neomaltuzianci, da je za težave nerazvitih držav krivo predvsem hitro naraščanje prebivalstva (Malačič, 1996: 324). Breznik (1980: 41) pa opozarja, da so zagovorniki Malthusove teorije pozabili še na druge možne vzroke revščine, na primer zaostanek v ekonomskem in socialnem razvoju, neenakopravne mednarodne trgovinske odnose itd. Breznik še navaja, da se določeni zakon smatra za znanstveno osnovo šele takrat, ko se ga lahko dokaže. Zgodovinski razvoj pa ni potrdil njegove teorije, kajti v visoko razvitih državah je stopnja rasti prebivalstva tako nizka, da je stopnja rasti življenjskih potrebščin celo nekajkrat večja od stopnje rasti prebivalstva.

Tudi današnje prebivalstvo je številčnejše, kot si je lahko zamislil. Pri tem pa njegove pozitivne ovire niso omejile populacijske rasti. Razširila se je uporaba kontracepcijskih sredstev ter program načrtovanja družine in ne vzdržnost, ki jo je Malthus zagovarjal (Malačič, 1996: 325). Marx pa je Malthusu očital, da bodo lastninski odnosi, način prilaščanja proizvodov postali problem in ne sama populacijska rast. Vendar pa ima Malthusova teorija še danes močan vpliv, če jo omejimo na posamezne dele sveta. Poleg preskrbe s hrano se pojavljajo tudi druga problematična področja, kot so »onesnaževanje, preskrba z vodo, stanovanjem itd. Preprosto obstaja vprašanje, kako zagotoviti dostojno raven življenjskega standarda slehernemu človeku v razmerah omejenosti dobrin in rasti števila prebivalcev.« (Flere, 2000: 267).

William Foster Lloyd (Demeny, 2003: 6), matematik in ekonomist, je v svojem eseju leta 1833 najbolj jasno izrazil populacijski problem kot problem usklajevanja individualnih izbir, iz tega pa je osnoval temelje za vmešavanje države na področje rodnosti. Pri Malthusovi teoriji je šel Lloyd še malo dlje in poudaril, da je preobljudenost možna celo takrat, ko imajo vse družine samo toliko otrok, kot si jih resnično želijo, in predlagal smer, v kateri naj bi se iskala rešitev. »Osnovno dejstvo, da je država preveč gosto naseljena ... samo po sebi ni zadostno znamenje, da krivda leži v ljudeh samih, ali kot dokaz odsotnosti razumnega značaja. Krivda lahko leži ne v njih kot individuumih, ampak v družbenem ustroju, katerega del so.«

Demeny (2003: 6-7) pravi, da bi morala biti populacijska politika potemtakem usmerjena k institucijam in spodbudnim sistemom, torej k družbenemu ustroju, ki posameznikom zagotavlja spodbude ter jih usmerja v obnašanje, skladno s kolektivnimi interesi.

Tudi danes je vse več pozornosti namenjeno populacijski problematiki v svetu tako v manj razvitih kot v razvitih državah. Razlika med razvitimi državami in državami v razvoju je v tem, da se nerazvite države srečujejo predvsem s hitrim naraščanjem števila prebivalstva, razvite države pa s problemi prenizke rodnosti, staranja družbe, depopulacije.

2.2.3. Populacijska politika v razvitih državah

Za populacijsko politiko v razvitih državah je značilno, da gre za **pronatalitetno in imigracijsko politiko**. Ta politika razvitih držav je povezana predvsem z značilnostmi sodobnega tipa reprodukcije prebivalstva. Za tradicionalni tip reprodukcije je značilno, da je država začela z ukrepi pronatalitetne in imigracijske politike takrat, ko običajni pritiski na visoko rodnost niso bili dovolj, in sicer v obdobjih kriz ali za njimi, v posameznih družbenih slojih in v obdobjih, ko so se nudile posebne vojaške ali ekonomske priložnosti. Pozneje so z merkantilizmom in manjšim vplivom katoliške cerkve, ki je omejevala pronatalitetno politiko, postali pomembni ekonomski in nacionalni cilji ter prepričanje, da se bogastvo države obravnava glede na število njenega prebivalstva. Tako so med 16. in 20. stoletjem iz pronatalitetne in imigracijske politike nastali zametki sodobnega tipa reprodukcije in s tem tudi nova vloga populacijske politike v današnjih razvitih državah (Malačič, 1996: 306-7).

Tradicionalni tip reprodukcije je zamenjala sodobna zavest reprodukcije, ki je pod močnim vplivom individualne reproduktivne zavesti. Poleg tega je rodnost v razvitih državah močno padla pod raven, ki še zagotavlja nemoteno obnavljanje prebivalstva. Medtem ko sta svoboda in individualizem postala univerzalni vrednoti, je bila zanemarjena družbena potreba po nemotenem obnavljanju reprodukcije. Zato je morala družba poseči po populacijski politiki in uveljaviti interes družbe po dolgoročnem nemotenem obnavljanju prebivalstva. V razvitih državah je potrebno nizko rodnost deloma omiliti z večjim priseljevanjem, vendar je nasprotovanje do priseljevanja tujcev vse večje, zato mnoge države kljub izrazito nizki rodnosti vodijo zelo omejevalno politiko priseljevanja in za mnoge države je lažje zaradi političnih razlogov sprejeti pronatalitetno politiko kot politiko odprtih meja (Malačič, 1996: 307-8).

Obstaja tudi več dejavnikov rodnosti, ki jih razdelimo na mikro in makro dejavnike. **Mikro dejavniki** se nanašajo na posameznika, družino in vplivajo na stroške in koristi družine z otroki. **Makro dejavniki** pa se nanašajo na širšo družbeno raven in se kažejo »v spremembah idejnih, ideoloških, pravnih, filozofskih in drugih osnov družbe.« Ukrepi na **mikro ravni** (Malačič, 1996: 308) so tisti, ki znižujejo stroške družine z rejo, vzgojo in izobraževanjem otrok, ter ukrepi, ki lajšajo zaposleni ženski združiti reproduktivno funkcijo z zaposlitvijo na trgu dela (otroški dodatki, plačilo stroškov zdravstvenih pregledov med nosečnostjo in po rojstvu otroka, brezplačno zdravstveno varstvo mater in otrok, brezplačno šolanje, ugodni krediti za nadaljevanje izobraževanja otrok ipd.).

Friganović (1990: 186) na **makro ravni** poudarja predvsem štiri skupine ukrepov, kjer gre za gospodarske, zdravstvene in socialno-psihološke ukrepe, ki so povezani z demografskim gibanjem in gospodarskim razvojem. Prva skupina se nanaša na otroške in družinske dodatke (prerazporeditev dohodka). V drugo skupino ukrepov sodijo različna obdavčenja (diferencialna fiskalna politika) neporočenih, družin z več otroki, prednosti pri dodelitvi stanovanj in zaposlovanju. V tretjo skupino ukrepov spadajo podaljšanje porodniškega dopusta, večja investicijska vlaganja v otroške jasli in vrtce ter druge subvencije. Zadnja skupina ukrepov pa se nanaša na uporabo kontracepcijskih sredstev, uravnavanje splavov in podobno.

Francija in Švedska sta bili prvi državi v Evropi, ki sta začeli s ponujanjem finančnih nagrad in uslug, še posebno družinam z veliko otrok (Demeny, 2003: 10). Francija je že leta 1919 uradno sprejela pronatalitetno populacijsko politiko, ki je omejevala prodajo kontracepcijskih sredstev in splava. Od tridesetih let dalje pa Francija vodi načrtno pronatalitetno politiko, uvedla je sistem ukrepov in postala uspešna, ker se je izboljšal položaj Francije v primerjavi z drugimi zahodnoevropskimi državami glede visoke rodnosti po drugi svetovni vojni (Malačič, 1996: 309). Tako je v Franciji po sprejetju številnih pozitivnih ukrepov rodnost nehala upadati in je glede na druge razvite evropske države v rodnosti na vrhu lestvice s 1,89 stopnjo totalne rodnosti (leto 2002) (Vrtačnik, 2004: 8, 9). Kljub temu pa je v Franciji od leta 1975 rodnost pod ravnijo, ki zagotavlja nemoteno reprodukcijo prebivalstva. Na Švedskem se je že od tridesetih let dalje podpiralo prostovoljno starševstvo in poudarjalo individualno blaginjo, ni se omejevala prodaja kontracepcijskih sredstev, splav ter sterilizacija. Njena stopnja rodnosti je bila leta 1990 v primerjavi z drugimi razvitimi evropskimi državami zelo visoka, začela je počasi upadati, a je še vedno dokaj visoka (Malačič, 1996: 310).

Obstajajo pa tudi države, v katerih je populacijska politika tabu tema, kot sta Italija in Nemčija. V teh državah se o tej politiki malo razpravlja, čeprav so njihove razmere v Evropi najbolj zaskrbljujoče. Italija ima danes, čeprav je pred petdesetimi leti veljala za simbol velike in trdne družine, najnižjo rodnost v Evropi (Vrtačnik, 2004: 7). Leta 1958 je bilo rojenih milijon ljudi, štirideset let pozneje pa se je to število prepolovilo. V Italiji je več ljudi, starih nad 60 let, kot ljudi, starih pod 20 let (Billion and Beyond, 1999a).

V tabeli 2.1 so za lažjo predstavbo navedena razmerja stopenj celotne rodnosti med razvitimi evropskimi državami.

Tabela 2.1: Rodnost⁸ v nekaterih evropskih državah

Totalna rodnost	Avstrija	Nemčija	Francija	Finska	Švedska	Slovenija
1990	1,46	1,45	1,78	1,78	2,13	1,46
2001	1,33	1,35	1,89	1,73	1,57	1,21
2002	1,40	1,31	1,89	1,72	1,65	1,21

(Vir: Recent demographic developments in Europe 2003, Council of Europe Publishing Editions du Conseil de L Europe; Družinski delničar: *Kljub ukrepom dojenčkov manj*, november 2004, št. 89, str. 9)

2.2.4. Populacijska politika v nerazvitih državah

Do sredine 20. stoletja je bilo populacijski politiki nerazvitih držav namenjeno malo pozornosti. Rodnost je bila takrat visoka, populacijska rast pa je počasi naraščala kot posledica manjše smrtnosti. Do konca druge svetovne vojne se je umrljivost močno znižala in prav tako tudi populacijska rast. Leta 1950 je svetovno prebivalstvo štelo 2,5 milijardi ljudi, od tega so nerazvite države štejele 1,7 milijarde ljudi z dvakrat večjo povprečno letno splošno stopnjo natalitete (44/1000 prebivalcev) v primerjavi z razvitimi državami. V 50. letih prejšnjega stoletja so se prvotno na zahodu kot posledica teh razlik začele intenzivne razprave

⁸ Pri merjenju rodnosti uporabljamo naslednje kazalnike rodnosti: *splošna stopnja natalitete* pokaže, koliko živorojenih otrok se rodi na 1000 prebivalcev. *Splošna stopnja rodnosti* pokaže, koliko živorojenih otrok se rodi na 1000 žensk v rodni dobi. *Stopnja celotne oziroma totalne rodnosti* pa prikaže koliko otrok rodi ena ženska v svoji rodni dobi. Slednja rodnost je tudi kazalnik obnavljanja prebivalstva, kjer njena vrednost 2,1 predstavlja enostavno reprodukcijo prebivalstva (Malačič, 1996: 84-6). Ta vrednost je v manj razvitih državah višja, medtem ko je v razvitih državah nižja (Josipovič, 2004: 11).

o tem, kako se lahko v nerazvitih državah zniža rodnost. S tem pa je populacijska politika postala tudi mednarodna politika (Demeny, 2003: 10-11). Od takrat je okoli 90 odstotkov držav direktno ali indirektno spodbujalo programe načrtovanja družine in širitev kontracepcije. Prej omejen dostop do kontracepcije je skoraj izginil (UN Economic and Social Council, 2004: 20).

Populacijska politika je pomemben dejavnik v nerazvitih državah, kajti strokovnjaki opozarjajo, da se bo kmalu tudi v teh državah končal proces demografskega prehoda⁹. Za nerazvite države je značilna **antinatalitetna populacijska politika**. Pomemben razlog za njeno uvajanje je predvsem ekonomskega izvora, kajti zniževanje rodnosti ima takojšen učinek, ki gospodinjstvom omogoča povečati svoje prihranke, vlaganje sredstev v človeški kapital. Poleg tega se poveča tudi možnost zaposlitve žensk na trgu dela, z nižjo rastjo prebivalstva se lajša problematika zaposlovanja, brezposelnosti, izboljšuje se zdravstveno stanje mater in otrok ter večja splošna blaginja prebivalstva (Malačič, 1996: 302).

Še vedno pa ni mogoče najti enotne in splošno sprejete teoretične utemeljitve populacijske politike v nerazvitih državah. Politika je učinkovita, če se pri oblikovanju populacijske politike upoštevajo vsi tisti dejavniki (ekonomski, kulturni, socialni itd.), ki odločilno vplivajo na zniževanje rodnosti. V nadaljevanju bomo predstavili ukrepe in aktivnosti populacijske politike razvitih držav na makro in mikro ravni. Na **mikro ravni** mora politika za zniževanje rodnosti izenačiti položaj, pravice in obveznosti tako moža kot žene v družini, spremeniti običaje dajanja in prejemanja dote, kupovanje neveste ipd. V šolah je pomembno širiti tudi znanje o spolni vzgoji, kontracepcijskih sredstvih in družbenih službah za načrtovanje družine ter o posledicah nenadzorovanega rojevanja. Pari z manj otroki so deležni raznih ugodnosti, kot so prednost pri dodelitvi stanovanja, sprejemu otroka v vrtec ali šolo. Antinatalitetna politika ne nasprotuje splavu, spodbuja sterilizacijo ter uporabo modernih kontracepcijskih sredstev (Malačič, 1996: 303).

Na **makro nivoju** pa so potrebne spremembe predvsem na področju tradicionalnih patriarhalnih vrednot, ki so povezane z zakonsko zvezo, družino, s položajem moža in žene tako v družini kot v družbi. Do teh sprememb lahko preide z ukrepi fiskalne in investicijske politike ter politike zaposlovanja in preraždelitve dohodka. Običajno pa so ti ukrepi omejeni zaradi pomanjkanja finančnih sredstev in velike revščine teh držav. Poleg tega so potrebni še

⁹ Demografski prehod oziroma tranzicija je prehod od visokih stopenj rodnosti in smrtnosti k nizkim stopnjam. (več o tem Malačič, 1996: 240-244)

ukrepi zdravstvene, socialne, izobraževalne, agrarne politike, uvedba sistema socialne varnosti itd. (Jerala, 1988: 29, 30).

Nacionalni programi načrtovanja družine so bili prvi začetki antinatalitetne populacijske politike. Ta oblika politike je bila za mnoge nerazvite države sprejemljiva, ki same niso imele nobene populacijske politike. Te programe lahko označimo kot programe zdravstvene politike, programe za skrb materinega in otrokovega zdravja in kot programe, ki se zavzemajo za svobodno odločanje o rojstvih otrok. Programi načrtovanja družine so po eni strani usmerjeni k zavestnemu odločanju o zadevah, ki so bile v preteklosti pod vplivom tradicionalnih norm in vrednot, po drugi strani pa se lahko z izboljšanjem zdravstvenega stanja žensk in otrok rodnost poveča, prav tako število preživelih otrok. Pobudnice prvih programov so bile nevladne organizacije, pozneje pa so programi postali sestavni del državne politike. Poleg tega so se v programe vključile tudi tuje organizacije, ki so nudile predvsem finančno podporo (Malačič, 1996: 304).

Prva nerazvita država, ki je sprejela eksplicitno antinatalitetno populacijsko politiko, je bila Indija, katere politika ni bila ravno uspešna, saj ji ni uspelo spremeniti tradicionalnih reproduktivnih vrednot, ki se kažejo v želji dveh sinov na družino (*prav tam*, 304). Poleg Indije je to politiko sprejela tudi Kitajska, ki je naš predmet raziskave. Tudi v Mehiki je vlada v devetdesetih letih začela s finančno podporo Združenih narodov izvajati program načrtovanja družine (Mitchell, 1999a). Vlade vse večjega števila nerazvitih držav so se začele zavedati nujnosti populacijske politike. Vendar obstaja še dosti držav, ki nimajo nobene potrebe po uvajanju takšne politike, kot so države Latinske Amerike, kjer ima močan vpliv katoliška cerkev, ki temu nasprotuje. Še hujše so razmere v Afriki, za katero so značilne izredno visoke reproduktivne norme, ki pa so povezane s prepričanjem, da je število otrok dokaz moškosti in potentnosti. Zaradi takšnih razmer se populacijska politika težko uveljavi. Ena od redkih afriških držav, ki je sprejela populacijsko politiko, je Kenija (Malačič, 1996: 306). Tudi Japonska je od konca 19. stoletja in do leta 1945 vodila pronatalitetno politiko. Namen politike je bil povečanje števila prebivalstva za uresničevanje osvajalskih vojnih načrtov. Tri leta po koncu druge svetovne vojne pa je Japonska začela izvajati antinatalitetno populacijsko politiko. Medtem ko se je v prejšnjem obdobju splav smatral za umor, jih je z novo politiko država začela celo plačevati (Friganović, 1990:187).

3. POPULACIJSKA POLITIKA NA KITAJSKEM

Populacijska politika na Kitajskem je bila in je še danes deležna močne kritike zaradi uporabe nasilja pri njeni implementaciji. Susan Greenhalgh (2003: 164) pa meni, da na Kitajskem ne gre za strogo populacijsko politiko, ampak za »nacionalne sanje o dosegu bogastva, modernosti in globalne moči s selektivnim vsrkavanjem zahodne znanosti in tehnologije.« Riley (2004: 13) pravi, da se kitajsko gledanje na politiko populacijskega nadzora razlikuje od pogledov zahodnih držav, zato nekateri menijo, da se kitajske populacijske politike ne bi smelo ocenjevati z zahodnimi merili. V mnogih državah so populacijski programi poimenovani kot programi »načrtovanja družine«, za katere je značilno širjenje informacij in tehnologije, ki parom ali posameznikom daje možnost za načrtovanje, koliko otrok bodo imeli in kdaj. Kitajski program pa je bolj natančno poimenovan kot program »načrtovanja rojstev« ali program »populacijskega načrtovanja«, za katerega je značilna teorija, da morata biti v socialistični družbi razmnoževanje ljudi in materialna produkcija v ravnovesju. To pomeni, da se načrtovanje rojstev smatra za družbeni proces in ne individualni proces. Do konca 70. let prejšnjega stoletja je bil populacijski nadzor za kitajsko vodstvo centralni del načrtovanja gospodarske rasti. Pri tem pa vloga države ne pomeni vmešavanja v zasebne zadeve, saj so na Kitajskem zasebni in javni interesi nerazdružljivi.

V skladu z zgoraj podano razlago klasifikacije populacijskih programov bomo v nadaljevanju našega dela na primeru Kitajske populacijski program imenovali načrtovanje rojstev *jihua* 计划生育.

3.1. PROBLEMI POPULACIJSKE EKSPLOZIJE

Z ustanovitvijo LR Kitajske leta 1949 je njeno prebivalstvo štelo 541,67 milijonov ljudi. V obdobju dvajsetih let je leta 1969 prebivalstvo doseglo že 806 milijonov. Torej, zakaj takšen porast? Prebivalstvo je začelo v tem obdobju hitro naraščati kot posledica stabilne družbe, hitrega razvoja produkcije, izboljšanja zdravstvene oskrbe, pomanjkanja izkušenj ter pomanjkanja zavedanja pomembnosti nadzora populacijske rasti (China Internet Information Center, 2000a).

Glede na zahodne standarde so bile bolnice podeželske Kitajske bolj primitivne, vendar je imel načrt »bosonogih zdravnikov« *chijiao yisheng* 赤脚医生, vpeljan v 50. letih, pogumne

prostovoljce »zdravnike padalce« (slika 3.1), ki so prehodili vsako vas in kmeta učili osnov higijene, prve pomoči, dajali nasvete za nego novorojenčkov in podobno. Kitajska v tem obdobju ni imela veliko finančnih sredstev, zdravil ali modernih pripomočkov, tudi tuje pomoči ni bilo, vendar so se sporočila hitro širila in prišla v vsako vas. To je prispevalo k preživetju na milijone dojenčkov, ki bi drugače umrli. Tudi cepljenje jih je rešilo pred boleznimi kot so otroška paraliza, ošpice, koze. In prav s tem, ko se je več ljudi rodilo in manj umrlo, je število prebivalstva poskočilo (Sinclair, 1990: 204).

Slika 3.1: »Bosonogi zdravnik«, ki nudi zdravljenje z akupunkturo v provinci Yunnan 云南省

Kitajska vlada se je te problematike resno začela zavedati v začetku 70. let – da prehitro naraščanje prebivalstva škodi gospodarskemu in družbenemu razvoju in bi povzročilo težave na področjih, ki so:

- *zdravstvena nega,*
- *komunikacije* (China Internet Information Center, 2000a),
- *znižanje življenjske ravni,*
- *pomanjkanje stanovanj,*
- *pomanjkanje delovnih mest,*
- *manjše možnosti za izobraževanje,*
- *pomanjkanje hrane,* ker ima Kitajska manj obdelovalne površine na prebivalca kot večina drugih držav (Krušič, 1994: 90).

Konec 70. let je Deng Xiaoping 邓小平, začetnik kitajskih reform in odpiranja Kitajske zunanjemu svetu, naredil poglobljeno analizo stanja države na osnovi izkušenj socialistične gradnje LR Kitajske, ki so opozarjale na izpolnitev cilja »štirih modernizacij«¹⁰ *sige xiandaihua* 四个现代化. Pri tem je bilo nujno potrebno upoštevati osnovne značilnosti Kitajske, in sicer da je ogromna država s šibko gospodarsko osnovo, številčnim prebivalstvom in nizkim deležem obdelanih površin. To pa je bil cilj, potreben za usklajeni razvoj prebivalstva z razvojem gospodarstva, družbe, resursov in okolja. Deng Xiaoping je na področju reševanja populacijskega problema veliko prispeval.

- Preučevanje in reševanje populacijskega problema v celotnem kontekstu nacionalnega gospodarskega in družbenega razvoja,
- jasno je pokazal, da je kitajska populacijska politika pomembna politika strateškega pomena (Information Office of the State Council of the PRC, 1995).

Na podlagi njegovega razmišljanja je kitajska vlada ustvarila osnovno državno politiko za izvajanje načrtovanja rojstev in populacijskega nadzora ter izboljšanja kvalitete življenja ljudi in jo tudi vključila v ustavo LR Kitajske, s tem pa programu načrtovanja rojstev med vsemi nalogami nacionalnega gospodarskega in družbenega razvoja dala pomembno mesto (Information Office of the State Council of the PRC, 1995).

Po uradni tezi kitajske vlade razmnoževanje prebivalstva ni bil ekonomski, temveč socialni in zdravstveni problem. Ljudstvu niso hoteli povedati, da utegne Kitajska zaradi preštevilnega prebivalstva zabresti v lakoto, povzročiti težave, kot so: kako priskrbeti delo vsej tej nenehno naraščajoči množici, kako urediti vprašanje njene nastanitve, kako jo obleči itd. Pravili so jim samo, da skrbijo za njihovo zdravje in življenjsko raven in če je družina prevelika, je družinski proračun premajhen, materino zdravje ogroženo, vzgoja otrok pomanjkljiva in podobno. V tem smislu so izraz »kontrola rojstev« sistematično nadomeščali z načrtovanjem rojstev. Vendar je šlo za pomembno ekonomsko vprašanje, vprašanje

¹⁰ Razvojna strategija, katere namen je bil do leta 2000 spremeniti Kitajsko v relativno napredno industrializirano državo. Štiri modernizacije pa se nanašajo na področje kmetijstva, industrije, znanosti in tehnologije ter nacionalno obrambo. Ta načrt je bil prvič vključen v tretji petletni načrt (1966-1970), na četrtem nacionalnem ljudskem kongresu leta 1975 pa ga je resno uvedel premier Zhou Enlai 周恩来. Na tretjem plenumu enejelega CK leta 1978 pa je bil sprejet kot uradni partijski načrt (Glossary-China, http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/china/cn_glos.html#Four (13. 10. 2004).

prehrane. Kmetijstvo je osnova nacionalnega gospodarstva, osnova te osnove pa je hrana (Guillain, 1970: 196).

Po podatkih bele knjige o populacijski politiki se bo rast kitajskega prebivalstva v prvem desetletju tega stoletja še naprej nadaljevala z 10-milijonsko enoletno rastjo (Taipei Times, 2000), zato se Kitajska sooča z resnimi ekonomskimi in socialnimi težavami, ki so povezane s tem. Prenaseljena območja vodijo v degradacijo zemlje in resursov, onesnaženost in težje življenjske pogoje (Cook, 1999).

Glede na to se postavlja vprašanje, ali bo država uspela nahraniti 22 odstotkov svetovnega prebivalstva s samo 7 odstotkov obdelovalnih površin na svetu, jih uspela izobraziti, jim zagotovila službo ter kakšna prihodnost jih čaka. Za kitajske oblikovalce populacijske politike je še posebej pomembno, da ob postavljanju strateških ciljev upoštevajo realne razmere populacijske rasti, pomanjkanja resursov in zaščite okolja. Brez naravnih virov se ne more doseči populacijskega, gospodarskega in družbenega dolgoročnega napredka. Kitajska je precej bogata z naravnimi viri, vendar se jo lahko opredeli tudi kot državo z nezadostnimi resursi (Jie, 2001), kajti ljudje potrebujejo prostor za življenje in zemlje primerne za bivanje, je relativno malo. Od 9,6 milijonov km² velike države je le 10 odstotkov obdelovalnih površin. V povprečju pride 0,086 hektarjev na prebivalca, kar znaša le četrtno svetovnega povprečja in tudi gostota prebivalstva je na določenih delih države trikrat večja od svetovnega povprečja (James v Jie, 2001). Poleg tega vodni viri znašajo le četrtno svetovnega povprečja, čeprav se Kitajska v zalogah sladke vode (280 milijonov m³) uvršča kot šesta v svetu. Več kot 300 mestom primanjkuje vode, pomanjkanje pitne vode pa grozi tudi približno 50 milijonom ljudi in 30 milijonom živine na podeželju¹¹ (Jie, 2001).

Kitajska se sooča z dolgoročno tekmo ohranjanja najvišje stopnje samozadostnosti s preskrbo hrane, dokler ne pride do modernizacije kmetijstva in industrije ter višjega izobrazbenega in znanstvenega nivoja na tem področju. Če Kitajski ne uspe pridelati dovolj žita v koraku s populacijsko rastjo, se bo povečal državni uvoz le-tega. To pa bo vplivalo na druge države in cena žita se bo dvignila (Bendien, 2004).

¹¹ Na Kitajskem gozdne površine znašajo le 45 odstotkov svetovnega povprečja, medtem ko gozdne površine na prebivalca znašajo le 11 odstotkov svetovnega povprečja. Kitajska je v proizvodnji žita na vrhu svetovne lestvice, vendar povprečje te proizvodnje na prebivalca znaša le 370 kg. Rodovitna zemlja na prebivalca znaša 0,2 hektarja, kar je polovica svetovnega povprečja. Kitajska je leta 1987 sprejela tudi prvi zakon o upravljanju zemlje, ki obsega njeno uporabo, zaščito, krčenje zemlje in že v prvih letih delovanja zakona se je za 26 odstotkov zmanjšala izguba, za 80 do 90 odstotkov pa ilegalna uporaba in zasedba rodovitne zemlje (James v Jie, 2001).

Slika 3.2: Preobljudenost Kitajske

3.2. ZAKONSKA PODLAGA POPULACIJSKE POLITIKE

Zhang Weiqing 张维庆, minister Komisije za prebivalstvo in načrtovanje rojstev (v nadaljevanju NPFPC) *Guojia renkou he jihua shengyu weiyuanhui* 国家人口和计划生育委员会 je poudaril, da bi bilo »za državo, ki zavzema petino svetovnega prebivalstva, nepredstavljivo, da ne bi imela sprejetega programa načrtovanja rojstev.« Poudaril je tudi, da bi »Kitajska za vedno ostala v revščini in ta revščina bi bila katastrofa za ves svet« (Taipei Times, 2000).

Leta 1978 je Kitajska v ustavo prvič zapisala program načrtovanja rojstev. V **ustavi LR Kitajske** *Zhonghua renmin gongheguo xianfa* 中华人民共和国宪法 (The National People's Congress of the PRC 全国人民代表大会, 4. 12. 1982, 2004) leta 1982 je v 25. členu zapisano, da »država zagovarja načrtovanje rojstev, da bi populacijska rast ustrezala načrtom gospodarskega in družbenega razvoja.« Prav tako 49. člen ustave obvezuje oba moža in ženo, da prakticirata načrtovanje rojstev. S tem pa je program načrtovanja rojstev postal splošna obveznost vseh državljanov.

第二十五条

国家推行计划生育，使人口的增长同经济和社会发展计划相适应。

第四十九条

夫妻双方有实行计划生育的义务 (The National People's Congress of the PRC 全国人民代表大会, 2004).

Kitajska populacijska politika ima zakonsko podlago tudi v **zakonu o poroki** *Zhonghua renmin gongheguo hunyin fa* 中华人民共和国婚姻法 (National People's Congress, 10. 9. 1980, 2002a), ki je bil sprejet leta 1980 in dopolnjen s popravki leta 2001. Šesti člen omenjenega zakona spodbuja pozne poroke in poznejša rojstva, prepoveduje tudi poroko pred 22. letom starosti za moške in 20. letom starosti za ženske (prej 20 in 18 let).

第六条

结婚年龄，男不得早于二十二周岁，女不得早于二十周岁。晚婚晚育应予鼓励 (The National People's Congress of the People's Republic of China, 2002a).

Tako kot ustava, tudi 16. člen tega zakona možu in ženi nalaga obveznost prakticiranja načrtovanja rojstev. S tem zakonom so prepovedali tudi detomore, zapuščanje otrok in druga dejanja, ki bi škodila otrokom, in sicer z 21. členom (The National People's Congress of the People's Republic of China, 2002a).

Čeprav je populacijska politika oziroma program načrtovanja rojstev imela zakonsko podlago na začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja, je bila uzakonjena šele leta 2002. Ta zakon bomo bolj podrobneje obravnavali v enem izmed naslednjih poglavij.

Po 89. členu ustave je izvrševanje populacijske politike postavljeno v roke centralne narodne vlade, katere naloga je usmerjati in voditi delo na področju načrtovanja rojstev (The National People's Congress of the PRC, 2004). Vlada je s ciljem, da se populacijska rast omeji na 1,2 milijardi do konca 20. stoletja (kot pomembno merilo, povezano s prihodnostjo »štirih modernizacij«), začela s spodbujanjem takšne politike, ko lahko vsak par rodi samo enega otroka. V ta namen je 25. septembra leta 1980 CK KPK izdalo »odprto pismo« o populacijskem nadzoru in tako se je začela implementacija strogega nadzora nad rojstvi.

»Odprto pismo CK KPK vsem članom komunistične partije in članom Zveze komunistične mladine o nadzoru populacijske rasti« *»Zhong Gong Zhongyang guanyu kongzhi wo guo renkou zengzhang wenti zhi quanti Gongchandangyuan, gongqingtuan yuande gongkai xin«*, »中共中央关于控制我国人口增长问题致全体共产党员，共青团员的公开信« (Anxi renkou xinxi wang 安溪人口信息网, 2002).

S tem pismom je CK KPK na podlagi poziva centralne narodne vlade pozval vse člane KPK in člane Zveze komunistične mladine Kitajske, še posebno kadre na vseh nivojih, da začnejo zagovarjati in spodbujati politiko »**enega otroka na družino**«, da prevzamejo vodstvo, sprejmejo številne akcije ter da aktivno, vestno in vztrajno širijo ta poziv širšim množicam. Dodeljena jim je bila odgovornost za dobrobit ljudstva, za srečo njihovih potomcev in prevzemanje pobude, da se spremeni fevdalno mišljenje o moškem potomcu. Poudarek je bil dan tudi potrebnemu razvoju kontracepcijske tehnologije, usposabljanju kvalificiranih strokovnjakov, izvršitvi strokovnega vodstva kontracepcije, nege matere in otroka (Anxi renkou xinxi wang 安溪人口信息网, 2002).

Pismo je opozorilo ljudi, da je »z ustanovitvijo države kot posledica napredka (na področju) zdravstvenega dela in izboljšanja življenjskih pogojev ljudi smrtnost, posebno dojenčkov, močno upadla, življenjska doba ljudi pa se je podaljšala. Toda če dolgoročno ne bomo vršili ustreznega nadzora nad populacijsko rastjo, bo to povzročilo hitro prekomerno rast prebivalstva.« Višji življenjski standard ljudi pa bi bilo težko doseči.

»建国以来，由于卫生工作的进步和人民生活条件的改善，人口死亡率尤其婴儿死亡率大大降低，寿命大大延长。但是，我们长期对人口出生率没有适当控制，致使人口增长过快.« (Anxi renkou xinxi wang 安溪人口信息网, 2002)

V pismu je bilo zapisano tudi to, da bi bilo za rešitev te problematike potrebno upoštevati in spodbujati poziv vlade kot edini način za uresničitev »štirih modernizacij«. Zato je vlada pozvala vse mlade ljudi, da se poročijo pozneje, rodijo otroka pozneje in upoštevajo politiko »en otrok na družino« (Anxi renkou xinxi wang 安溪人口信息网, 2002).

V času reform je kitajska vlada leta 1978 vzpostavila tudi Državno komisijo za načrtovanje rojstev (SFPC) (Mackerras, 2004a), ki se je leta 2003 preimenovala v Komisijo za prebivalstvo in načrtovanje rojstev (NPFPC), katero vodi minister Zhang Weiqing 张维庆 (China Daily, 2003b). Komisijo sestavljajo glavni urad, ki ureja in usklajuje poročila, raziskave in analize pomembnih vprašanj programa načrtovanja rojstev ter nadzira uveljavljanje politik le-tega, ki jih je oblikoval CK in centralna narodna vlada; oddelek politik in predpisov, ki oblikuje smernice, osnutke politik, zakonov in predpisov programa načrtovanja rojstev, preverja ter vrši nadzor nad implementacijo zakonov in predpisov. Obravnava tudi tožbe in ponovna obravnavanja v zvezi s programom načrtovanja rojstev. Del komisije so še oddelek za razvoj in načrtovanje, oddelek za javnost in izobraževanje, personalni oddelek, oddelek za znanost in tehnologijo, oddelek za finance in revizijo, oddelek

za mednarodno sodelovanje, oddelek za inšpekcijo in nadzor ter urad partijskega komiteja (National Population and Family Planning Commission of China, 2001a).

Poleg Komisije program načrtovanja rojstev tvori cel sistem z delavci načrtovanja rojstev. Na vseh nivojih so vzpostavljeni centri za načrtovanje rojstev in izobraževanje ter populacijsko informativni centri, ki oblikujejo celo vrsto organizacij (China Population Newsletter, 1985).

3.3. METODE OMEJEVANJA ROJSTEV

Kitajska se je na različne načine spopadla s populacijskim problemom. Nekateri poskusi so bili bolj uspešni, drugi manj. V nadaljevanju bi lahko predstavljene poskuse razdelili na štiri obdobja. V prvem obdobju, ki je trajalo od začetka 50. do začetka 60. let prejšnjega stoletja, je šlo predvsem za ideološki začetek populacijskega nadzora. Drugo obdobje, od začetka 60. do konca 70. let, bi lahko označili kot začetek delovanja, boja zoper hitro naraščajoče prebivalstvo. Tretje obdobje, ki je trajalo od konca 70. let do začetka 90., bi lahko označili za temeljit napredek. Zadnje obdobje, od začetka 90. let pa do danes, pa pomeni prenovo in stalni napredek (United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, 2004a).

3.3.1. Prvi poskusi populacijskega nadzora

Leta 1952 je kitajski časopis Ljudski dnevnik izdal članek z naslovom »Nadzor rojstev vodi Kitajsko v pogubo«. Isto leto je Komisija za kulturo in izobraževanje izdala poročilo ministrstva za javno zdravje, v katerem sta bila sterilizacija in splav prepovedana, razen v primeru slabega materinega zdravja. Vsak, ki bi na skrivaj uporabljal kontracepcijo, bi bil obsojen ilegalnega splava (Jie, 2001).

1. novembra 1954, ko so razglasili izide prvega znanstvenega ljudskega štetja, da na Kitajskem živi skoraj 600 milijonov ljudi, je dolgočasno demografsko dejstvo postalo razburljivo in napolnilo naslovnice časopisov po vsem svetu (Jie, 2001). Mende (1962: 59, 60) pravi, da to ni bilo prvič, da so poskušali oceniti, koliko je Kitajcev, vendar so se te ocene med seboj precej razlikovale. Popis leta 1953 ni bil povsem natančno opravljen, vendar je bil vsekakor najbolj temeljit, kar so ga do tedaj izvedli na Kitajskem.

Kitajska se je znašla pred dvomom: ali še naprej pustiti, da prebivalstvo hitro narašča kar povzroča vse večje težave v prehrani in oskrbi, ali pa uvesti in uzakoniti nadzor in določiti mere, s katerimi bi se stopnja rasti prebivalstva zmanjšala na potrebni in želeni nivo. Zavzela se je za drugo rešitev (Friganović, 1978: 22).

Leta 1953 je vlada ministrstvu za zdravje naročila, naj začne podpirati kontracepcijo in preskrbo le-te. Poleg tega je ratificirala predpise o kontracepciji in splavih (Qian, 1983), ki z letom 1955 niso bili več prepovedani (Jerala, 1988: 33).

Prva kampanja nadzora rojstev se je tako začela septembra leta 1954 na prvem sestanku ljudskega kongresa v Pekingu. Vlada je želela usmeriti pozornost na ta problem, kajti že takrat se je čutilo primanjkovanje hrane in vse večje stanovanjsko vprašanje. Na začetku so priprave potekale počasi (Mende, 1962: 61-62), kajti med voditelji še zmeraj ni bilo enotnega stališča, saj so si nekateri predstavljali bodočo Kitajsko, ki bi štela več kot milijardo ljudi. Mnogi so govorili o Kitajski z dvema milijardama ljudi, vendar niso bili vsi tako optimistični. Očitno jim je »pomanjkanje v črnih letih«¹² zbudilo novo zavest o tem, kakšno nevarnost zna prinesiti preštevilčno prebivalstvo, in tudi o tem, da je nujno potrebno to preprečiti (Guillain, 1970: 195).

Leta 1957 je ministrica za ljudsko zdravje na ljudskem kongresu prvič začela z odkrito kampanjo za nadzor rojstev.

»Naša domovina je velika, a prenaseljena država; če hočemo zgraditi socializem, moramo načrtno izvajati določene dejavnosti. Če pa množenje prebivalstva ne bo šlo vstric s planiranim naraščanjem prebivalcev, nam bo to nesorazmerje preprečilo, da bi se kmalu otresli revščine in postali mogočna država, ki bo uživala blaginjo. Pri takem demografskem prirastku¹³ naš industrijski in kmetijski razvoj, pa naj bo še tako hiter, ne bo mogel zadovoljiti najnujnejših potreb čedalje večjega števila prebivalstva.« (Mende, 1962: 63).

Propaganda kampanje se je v nekaj mesecih razširila tako močno, kot jo uporablja partijski aparat le pri najpomembnejših zadevah. Po vsej državi so se začele pojavljati konference, mitingi, pisali so se članki, brošure in vrteli so se filmi, zidovi so bili polepljeni z gesli in lepaki. Potujoče razstave so obiskale vsa mesta in vasi ter prikazovale podobe

¹² Črna leta, leta lakote med 1959 in 1961, so bila posledica »Velikega skoka naprej«, ki je terjal smrt 30 milijonov ljudi.

¹³ 15 milijonov ljudi.

izčrpanih staršev s kopico otrok. Nasproti tem podobam so bile postavljene idilične slike družine z dvema ali s tremi otroki, kako uživajo življenje (Mende, 1962: 63).

Propaganda je hotela doseči štiri cilje:

- pozne poroke,
- kontracepcijske ukrepe,
- umetni splav,
- sterilizacijo pri ženi ali pri možu (Mende, 1962: 64).

Kmete so spodbujali, da bi omejili svoje družine le na dva do tri otroke. Na milijone »bosonogih zdravnikov«, ki so poučevali ženske in mlade ljudi o prvi pomoči in metodah nadzorstva nad rojstvi, so pošiljali v skoraj vsako vas in tovarno, da so tam opravljali zdravniške preglede, delili kontracepcijske tabletko, pazili, da jih ženske jemljejo resno in urejali vse potrebno za splave, če so bili potrebni (Gregson, 1980: 258).

Leto se še izteklo ni in kampanje je bilo že konec. Odprte so bile še določene klinike in možno je bilo še vedno kupiti kontracepcijska sredstva, vendar to ni bilo več tako pomembno. V tem času so od štirih tovarn za kontracepcijska sredstva, ki so jih odprli med kampanjo, dve že zaprli. Ponovno so začeli razglašati, da je koristno, če ima država veliko prebivalcev (Mende, 1962: 64).

Prvi poskus se je zaradi »Velikega skoka naprej«¹⁴ *da yue jin* 大跃进 in njegove filozofije o večji proizvodnji končal, kajti takrat so govorili: »čim več je Kitajcev, tem bolje.« Navajati so začeli besede Mao Zedonga iz leta 1949, ko je prišel na oblast. »To, da ima Kitajska veliko število prebivalstva, je zelo dobro. Tudi če se to število večkrat poveča, bo Kitajska zlahka našla rešitev; ta rešitev je proizvodnja.« Maove besede so prenehali navajati, ko se je pokazalo, da proizvodnja skokovito naraščajočemu prebivalstvu ne bo kos (Guillain, 1970: 197).

Z začetkom 60. let se je začela nova kampanja, ki so jo glede na prvo vodili zelo vztrajno. Ne samo da je Kitajska zagovarjala in propagirala načrtovanje rojstev, začela je tudi z določenimi ukrepi, ker je bil leta 1963 naravni prirastek po letu 1949 največji, in sicer 33,5 promila (Jerala, 1988: 34). Leta 1962 je vlada izdala »Navodila za skrbno izvajanje

¹⁴ Veliki skok naprej je trajal od konca leta 1957 pa do leta 1960, s tem pa je skušal Mao Zedong doseči hitrejšo gospodarsko rast. Posledica neuspeha Velikega skoka je poleg resnih gospodarskih težav (Mao je zahteval več kot 50 odstotkov povečanje proizvodnje železa) tudi množična lakota (v letih 1960 do 1961) zaradi slabe organizacije na podeželju. Kmetje so na svojih dvoriščih postavili plavže, v katerih so talili železo, in namesto da bi pobirali pridelke, so le-ti zgnili na poljih (Saje, 1999: 56-7).

načrtovanja rojstev«. Leta 1964 so bile vzpostavljene tudi posebne upravne organizacije za nadzor znanstvenih raziskav, proizvodnje, preskrbe s kontracepcijskimi sredstvi ter za brezplačno ponujanje le-teh parom v rodni dobi (Qian, 1983). Vladna obveza do načrtovanja rojstev se je močno okrepila na vseh nivojih. Od takrat je bil program načrtovanja rojstev postavljen na agendo vlade in populacijski načrt je bil uradno vključen v socialno-ekonomski razvojni načrt (United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, 2004a).

V drugo kampanjo so bile vključene vse organizacije, ki so imele stike s prebivalstvom kot so bili ulični odbori, ženska združenja, delavski sindikati itd. Sklicevali so sestanke, na katerih so drug drugemu razlagali, kakšne uspehe so dosegli s kontracepcijsko metodo. V kampanjo so vključili tudi vse zdravstveno osebje. V vsako bolnišnico so postavili osrednji center za načrtovanje rojstev, kjer so bila možna posvetovanja, po potrebi tudi operativni posegi. V lekarnah je bilo možno kupiti različna kontracepcijska sredstva. Tudi v knjigarnah so začeli prodajati priročnike, prospekte in podobno. Kitajska za kontrolo rojstev ni razpolagala z modernimi pripomočki, vendar pa je imela na razpolago »močno uradno propagando« in voljo ljudi, da se ravnajo po nasvetih (Guillain, 1970: 197-9).

Kitajska oblast je razpolagala s sredstvi nezadržnega prepričevanja, socialnega in političnega. Pod to spada veliko gibanje za prestavitev poroke na zrejša leta, ki se je začelo leta 1957 in se zelo razširilo po letu 1962 in 1963. Ta propaganda je svetovala, naj se moški ne poročijo pred tridesetim letom, ženskam pa ne pred petindvajsetim letom. Načeloma je šlo za nasvet, toda družba je silila mlade ljudi, naj se ravnajo po tem nasvetu, kajti partija in njeni aktivisti so lahko zaljubljenecem, ki se jim je preveč mudilo, nakopali težave ali sankcije na univerzi, v tovarni ali komuni in ju poslali v dva različna kraja. Tej načrtni politični akciji je šlo tudi zato, da bi naselili prazna območja na zahodu. Ljudje so potovali v daljne kraje na sezonsko delo, v tovarne ali na polja. Tako so bili zakonski pari pogosto ločeni tri ali več let. Komunistična oblast je več sto tisoč mladim v svojih najlepših letih vsilila vzdržno življenje in z vsesplošno vzdržnostjo so skušali ukrotiti naraščanje prebivalstva. Pri tem pa so se sklicevali na moralna načela (Guillain, 1970: 200,202-3).

Vzdržnost je zagotavljal strašni aparat kolektivizma, tiho nadzorstvo, poročanje oblastem in življenje v skupnosti, ki ne dopušča nobene skrivne dejavnosti. Na univerzah je vladalo tiho nadzorovanje drug drugega, hkrati so jih nadzorovali še člani partije, člani zveze mladine in številni aktivisti. Vsakega, ki se je spozabil, so prijavil in poročali o njem. Grešnik je lahko prišel pred disciplinski svet, lahko so ga obtožili oziroma se je moral sam, in bil lahko celo izgnan. Tudi na milijone samcev je stanovalo v samskih domovih, ker so bili v letih, ko jih je

bilo treba nadzorovati in paziti, da so bili z nečim zaposleni. Da jih ne bi premamila skušnjava, so morali živeti pravo internatsko življenje in vsi skupaj po cele večere pobožno brati dela Mao Zedonga (Guillain, 1970: 203-4).

Drugi način je bilo iskanje novejših znanstvenih metod. Kitajska se je začela ozirati po drugih državah s podobnim vprašanjem. Obrnila se je na Japonsko. V njenem primeru je Japonska je po vojni uspešno vodila politiko nadzora rojstev tako v mestih kot na podeželju. Posledica izredne upočasnitve naraščanja prebivalstva je bila v veliki meri množična uporaba kirurškega splava. V prvih letih je prišlo do poškodb, številnih smrtnih primerov, neozdravljivih ran, bolezni, vendar je bilo nesrečnih primerov čedalje manj zaradi izkušenosti in spretnosti kirurgov. Japonski strokovnjaki so imeli na Kitajskem več predavanj in tudi izvajali operacije pred kitajskimi kolegi, saj Kitajska ni imela veliko izurjenih zdravnikov in kirurgov. S tem pa se je izvajanje splavov močno razširilo. Kitajci so hkrati pazljivo spremljali tudi izkušnje drugih držav kot so ZDA, Velika Britanija, Nemčija, Izrael, Indija (Guillain, 1970: 207-8).

Torej, druga kampanja je bila posebno uspešna v mestih, kjer se je stopnja rodnosti zmanjšala za polovico v letih 1963 do 1966. Vendar je kaos »kulturne revolucije«¹⁵ *Wuchanjieji wenhua da geming* 无产阶级文化大革命 privedel kampanjo k njenemu koncu (AllRefer, 1987).

Na začetku 70. let je Kitajska še naprej obupano iskala rešitev, da bi zmanjšala hitro naraščajoče število prebivalstva, in začeli so s tretjo kampanjo nadzora rojstev. Kitajska vlada je populacijske aktivnosti prvič vključila v nacionalni ekonomski načrt. Razširila se je oglaševalna kampanja »pozneje, daljše, manj« *wan xi shao* 晚隙少, ki se je nadaljevala še naprej s politiko »enega otroka«. Ta kampanja je zagovarjala:

- **kasnejše poroke**, kjer je bila na podeželju za ženske priporočljiva starost 23, za moške pa 25 let, za mestne pare pa 25 ter 28 let (Human Population Issues, 2004);
- **daljši interval med rojstvi**, kjer se je zagovarjal štiriletni interval med otrokoma;

¹⁵ Velika proletarska kulturna revolucija je bila največja in najpomembnejša ideološka kampanja Mao Zedonga, ki je trajala v letih od 1966 do 1976. Po gospodarski polomiji Velikega skoka je nasprotoval zmernim gospodarskim politikam, naraščajočemu elitizmu in birokratizaciji partije. Kulturna revolucija pa je bila predvsem instrument v boju za oblast revolucionarne frakcije znotraj partije, kateremu se je pridružila mladinska rdeča garda in se nato razširila po vsej državi. S padcem »bande štirih« in Maovo smrtjo se je kulturna revolucija končala (Rošker, 1992: 28-9; Knight, 2004).

- **manj otrok**, kjer so v mestih spodbujali največ dva otroka, na podeželju pa največ tri otroke na družino (AllRefer, 1987).

Po vsej državi so bile postavljene organizacije načrtovanja rojstev, parom so brezplačno ponujali kontracepcijska sredstva, splave in sterilizacijo. Čeprav je bilo tradicionalno reproduktivno mišljenje zelo močno, je bil sredi 70. let pri nadzorovanju rojstev narejen napredek. Stopnja totalne rodnosti se je znižala za polovico (s 5,8 na 2,7), kar pomeni, da je velikost povprečne družine padla s petih otrok na manj kot tri otroke (Women of China 中国女性, 2004a). Leta 1978 pa je bilo načrtovanje rojstev prvič zapisano v ustavo in tako postalo ena od osnovnih dolžnosti državljanov.

3.3.2. Politika »enega otroka«

Po tretjem plenarnem sestanku 11. Kongresa kitajske komunistične partije leta 1979 je kitajsko vodstvo aktivnosti načrtovanja rojstev namenilo takšno pozornost kot še nikoli prej (United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, 2004a). Odredili so, da nobenemu poročenemu paru ni dovoljeno imeti več kot enega otroka. Plakati, ki so prekrili vse zidove Kitajske, so razglašali »eden je dovolj«. Komisija za načrtovanje rojstev je s 150.000 zdravniki, svetovalci in še drugim pomožnim osebjem (300.000) navdušeno širila to novico (Sinclair, 1990: 204).

S tem je kitajska vlada uvedla politiko, ki je znana kot **politika »enega otroka«**. Ta politika je bila določen čas hvaljena kot zelo učinkovito orodje, s katerim bo Kitajska sposobna še naprej podpirati svojo ogromno populacijo, in tudi ozmerjana kot orodje za zlorabo človekovih pravic in detomor deklic (Zink, 2002).

Politika »enega otroka«, ko formalno še ni bila uzakonjena, je vsebovala *tri glavne točke*:

- zagovarjanje poznejših porok in poznejša rojstva otrok,
- zagovarjanje manjšega števila otrok in bolj zdrava rojstva otrok,
- zagovarjanje enega otroka na družino (Zink, 2002).

Leta 1979 je takratni kitajski namestnik premiera Chen Muhua 陈慕华 takole opisal aktualno politiko:

»Vpeljana bo politika spodbujanja in kaznovanja za materinstvo s spodbujanjem kot glavnim elementom. Parom z enim otrokom se bo pomagalo in vpeljani bodo strogi ukrepi za nadzor nad rojstvi dveh ali več otrok. Vse se mora narediti, da se zagotovi, da naravni prirastek na Kitajskem do leta 2000 pade na 0.« (Society for the Protection of Unborn Children, 2003)

Leta 1980 so bila podana priporočila glede nadziranja populacijske rasti, katerih najboljši način je bila kombinacija političnega izobraževanja in učinkovitih ekonomskih ukrepov. Poudarek je bil na:

1. usklajevanju zaposlovanja, racioniranju živil, plač, bonusov, zdravstvene nege, upokojitev, predšolska nega in izobraževanje o programih načrtovanja rojstev, dajanje prednosti družinam brez ali z enim otrokom;
2. izobraževanju ljudi o načrtovanju rojstev, vključitev populacijske rasti in načrtovanja rojstev v politične in ekonomske tečaje v srednjih šolah in univerzah;
3. vključitvi populacijskega nadzora v nacionalne gospodarske načrte;
4. prepovedi družin s tremi otroki in spodbujanje družine s samo enim otrokom;
5. vzpostavitvi stalnega populacijskega komiteja za načrtovanje, razvoj in implementacijo populacijskih politik in z njimi povezane raziskave (Lui, Wu, Lin, 1980).

Politika »enega otroka« pa ni pomenila, da morajo imeti vse družine samo enega otroka. Obstajale so tudi nekatere formalne *izjeme*.

- Etnične manjšine so bile formalno izključene iz te politike, zaradi njihove majhne številčnosti so imele lahko več otrok, čeprav so se morale nekatere tej politiki podrediti (China Daily, 2002f).
- Glede na nasprotovanje kmetov politiki »enega otroka« jim je vlada leta 1984 dovolila drugega otroka (Riley, 2004: 19) po štirih ali petih letih, če je prvi otrok dekllica, kar je prineslo več rok k hiši, medtem ko so mestni pari imeli lahko le enega otroka (China Daily, 2002f).

- Če sta bila oba starša edinca, jima je bilo dovoljeno imeti več kot enega otroka, vendar z razliko vsaj štirih let med otrokoma.
- Družine z otroki, ki so bili telesno ali duševno prizadeti, so imeli možnost za drugega otroka (Zink, 2002).
- Ženska je lahko zanosila tudi po tem, ko se je par že odločil za posvojitev.
- Če se družinska veja ni nadaljevala, je bilo dovoljeno rojstvo drugega otroka.
- Tisti, ki so prišli iz tujine, so lahko imeli drugega otroka (Daniela in Valerie, 1998).

Susan Greenhalgh in Li Jiali, strokovnjakinji na področju Kitajske in demografije, pravita, da je Kitajska z dovoljenjem staršem imeti drugega otroka, če je prvi otrok deklica, priznala, da so sinovi več vredni kot hčerke, ne glede na z ustavo zagotovljeno enakopravnost spolov. Po njunem mnenju se je »preferiranje sinov premaknilo od pomena biti kmet k elementu neformalne reproduktivne politike na vasi« ter »k vključitvi v formalno populacijsko politiko« (Rile, 2004: 19-20).

3.3.2.1. Kvote rojstev

V 80. letih je bil vzpostavljen sistem kvot *zhibiao* 指标 rojstev, ki naj bi nadzoroval populacijsko rast. To je sistem, ki je dovoljeval nosečnost glede na kvote, ki so določale, koliko otrok se lahko rodi v enem letu. Kvote so bile postavljene krajevno, glede na napovedano število porok in rojstev v vsaki vasi. Lokalni uradniki so bili v glavnem odgovorni za to, da populacijska rast ne bi preseгла zastavljenega cilja. Če se število rojstev ni ujemalo s cilji, so bili uradniki zakonsko kaznovani ali kaznovani z izgubo privilegijev (Cook, 1999). Ženska si je tako morala, še preden je zanosila, od lokalnih uradov načrtovanja rojstev in njenega delodajalca pridobiti dovoljenje. Nekaterim nosečnost ni bila odobrena, če je njihovo podjetje ali okolica preseгла svojo kvoto rojstev za tisto leto. Tisti starši, ki so si upali imeti otroka brez dovoljenja ali (še huje) imeti nelegalnega drugega otroka, so utrpeli hude finančne kazni, izgubo službe ali v nekaterih primerih policijski pripor (Rosenthal, 1998). Šele z letom 1998 je sistem kvot prenehal obstajati (China Population Information and Research Centre, 2004).

3.3.2.2. Politika enega otroka v mestih in na podeželju

Politika enega otroka je bila na podeželju in v mestih različno uspešna. S podporo kazenskih ukrepov je ta politika na splošno uspela v mestih. V mestih je totalna rodnost upadla na 1,2 otroka na žensko, medtem ko je na podeželju upadla na 2,5 otroka na žensko. Pritisk te politike je bil na podeželju večji, kajti kmečko prebivalstvo šteje skoraj 64 odstotkov vsega prebivalstva, torej se šteje učinkovitost politike na podeželju kot ključ za uspeh ali poraz programa kot celote (AllRefer, 1987).

Kitajci, še posebno s podeželja, so bili še vedno močno vezani na tradicijo, ki pravi, da več otrok pomeni večjo srečo in zadovoljstvo. Tradicionalno se tudi bogastvo kmetov meri v številu otrok. Za to sta obstajala dva največja razloga. Prvi je bil, da sin ponosno nadaljuje družinsko ime in poskrbi, da otroci častijo svoje prednike. Drugi razlog pa je bila zagotovitev, da bi slabotnim kmetom na stara leta njihovi sinovi nudili zadostno preskrbo in podporo. Poskus spreminjanja več tisoč let podedovanih navad ni lahka stvar. Zato je podeželje predstavljalo glavni problem vpeljevanja programa načrtovanja rojstev, od koder je bilo slišati grozljive zgodbe uradnih statistik o detomorih deklic, da bi starši lahko ponovno poskusili z zelo zelenim fantkom, s katerim bi nadaljevali družinsko ime (Sinclair, 1990: 205).

To politiko je bilo na podeželju zelo težko uveljaviti, zlasti ker so bili uradniki za njeno uveljavitev veliko bolj nagnjeni h korupciji in tudi družine so morale biti velike, da bi lahko vzdrževale starše v njihovi starosti. Riley (2004: 19) je poudarila tri smeri, v katerih je potekalo nasprotovanje kmetov, in sicer s »soočanjem, izmikanjem in prilagajanjem.« Prva smer je potekala na lokalnem nivoju, kjer so uradnikom načrtovanja rojstev, odgovornim za vsiljevanje populacijske politike, grozili, jih pretepli, uničili njihovo lastnino, jim ubili domače živali. Druga smer je bila bolj pogosta: kmetje so se z begom v drugo vas, s skrivanjem nosečnic (Riley, 2004: 19) pri sorodnikih, dokler otrok ni bil rojen, z zatrjevanjem, da je bil otrok posvojen ali da je pripadal prijatelju ali sorodniku, odstranjevanjem kontracepcijskih sredstev¹⁶ (Zink, 2002) in podobno poskušali izogniti uradnikom načrtovanja rojstev. Tretja smer nasprotovanja pa je vodila v podkupovanje uradnikov, da bi dovolili »neuradno« nosečnost. Uradniki so pogosto sočustvovali z

¹⁶ Odstranitev IUV vložkov ženskam na podeželju je bil eden od prvih načinov nasprotovanja uradnikom načrtovanja rojstev. Leta 1983 so skoraj vsem ženskam, katerim so vstavili IUV vložek, le-tega tudi odstranili. Takrat je bilo to dokaj preprosto, ker so kmetje poznali skoraj vse zdravnike v lokalnih bolnicah, če jih pa niso poznali, so jih podkupili (npr. s kuro) (Jie, 2001).

družinami, zato niso poročali o dejanskem številu otrok (Riley, 2004: 19). Posledica tega so bili neregistrirani otroci, kar jim je onemogočalo izobrazbo in napredek v življenju, vendar pa so bili še vedno sposobni vzdrževati družino (Zink, 2002).

Na podeželju so vsakdanje delo načrtovanja rojstev opravljali zdravstveni delavci in kadri, ki so bili odgovorni za ženske zadeve. Vodja ženske skupine je redno obiskovala domove, da bi sledila stanju vsake družine, ki je bila pod njeno oblastjo, in zbirala informacije o tem, katera ženska uporablja kontracepcijska sredstva, katera sredstva je uporabljala in katera ženska je zanosila. Te podatke je vodja posredovala naprej brigadi, vodji žensk, ta pa jih je predstavila na mesečnem sestanku Komisije za načrtovanje rojstev v komunah. Glede na pridobljene podatke so ti morali upoštevati zgornjo mejo ali t. i. kvoto. Da so to dosegali, so morali prepričevati neporočene mlade ljudi v poznejše poroke, svetovati parom brez otrok, naj počakajo na vrsto, ženske z neavtorizirano nosečnostjo siliti k splavom in spodbujati tiste, ki so že imele otroka, da uporabljajo kontracepcijska sredstva ali pa da se prepustijo sterilizaciji (AllRefer, 1987). Otrokom s podeželja so bile ponujene tudi boljše možnosti za izobraževanje. Cena šolanja je prav tam skokovito narasla in predstavljala približno 27 odstotkov skupnega povprečnega družinskega proračuna s samo enim otrokom. Zatorej je to delovalo kot močno svarilo parom, naj nimajo veliko otrok (Wingfield-Hayes, 2000).

Po drugi strani pa so mestni pari brez državne intervencije sami poskušali omejiti svojo družino na samo enega otroka. Vzgojanje otroka zahteva bistveni delež družinskega prihodka in v mestih otrok ne postane gospodarski dobiček, dokler se pri šestnajstih letih ne zaposli. Pari z enim otrokom so imeli prednosti pri dodeljevanju stanovanj. Poleg tega je mestno prebivalstvo, ki je bilo zaposleno v državnih podjetjih, prejelo pokojnine po upokojitvi. Tako jim spol njihovega otroka ni bil več tako pomemben kot tistim na podeželju (AllRefer, 1987).

3.3.2.3. Nagrade oziroma kazni

James Martin-Schramm (AllRefer, 1987) z univerze Luther je trdil, da je uporaba spodbud za doseganje nižje stopnje natalitete moralno upravičena. »Uporaba spodbud, kot so denar ali potrošniško blago, za podporo načrtovanja družine je lahko moralno upravičena, vendar samo če te spodbude ponujajo pomembno izboljšanje socialne ali gospodarske blaginje in če prejemnik verjame, da si bo s tem bistveno pomagal.«

Čeprav politika »enega otroka« takrat ni bila uzakonjena, je bila tako močno vsiljena, da so jo bili pari prisiljeni ubogati. Stroge kazni so grozile parom, ki se je niso držali, in tudi tistim, ki so bili samo osumljeni neupoštevanja le-te.

Ženskam, katerih nosečnost je bila dovoljena s strani države, so bili dodeljeni kuponi, ki so jim dovolili imeti otroka. S tem pa so se tudi zavezali, da ne bodo imeli več kot enega otroka. Sredi 80. let je manj kot petina vseh poročenih parov podpisala »certifikat za enega otroka« *dusheng zinu zheng* 独生子女证, pogodbo, ki je parom in njihovim otrokom zagotavljala naslednje državne **ugodnosti**:

- mesečne denarne nagrade,
- večjo socialno varnost,
- daljši porodniški dopust,
- boljše nego novorojenčkov,
- zdravstvene ugodnosti,
- otroško varstvo,
- prednosti pri dodeljevanju stanovanj,
- izobrazbene možnosti,
- nova delovna mesta, napredovanje v službi,
- preskrbo semen največje kakovosti,
- posojila,
- javno odobravanje;
- zaposleni v državnih podjetjih so prejeli pokojnine po upokojitvi (AllRefer, 1987).

Tisti z **neavtorizirano** nosečnostjo in z odločnim vztrajanjem pri rojstvu več otrok, pa so (Sinclair, 1990: 204):

- izgubili finančne nagrade,
- bili javno ponižani,
- možnosti za delo so bile blokirane,
- v skrajnih primerih so bili odpuščeni,
- če so bili člani KP-ja, so bili iz nje izključeni.

Če pari, ki so živeli na podeželju, niso bili sposobni plačati globe, so jim uradniki načrtovanja rojstev zaplenili kravo, prašiča, pomembno kmetijsko orodje ali gospodinjsko lastnino – pohištvo ali televizijo. Včasih pa so to samo uničili in pogosto porušili tudi hišo. Kaznovani pa niso bili le pari z neavtoriziranimi rojstvi, ampak tudi kadri, ki jim ni uspelo obdržati število rojstev pod določeno letno kvoto (National Committee For A Human Life Amendment, 1999).

4. POSLEDICE POPULACIJSKE POLITIKE NA KITAJSKEM

V tem poglavju se bomo ukvarjali s pregledom oziroma vrednotenjem pozitivnih in negativnih učinkov kitajske populacijske politike. Najprej bomo obravnavali stranske učinke populacijske politike, ki so povzročili demografske spremembe kitajskega prebivalstva. Posledice teh sprememb pa so staranje družbe, pojav »manjkajočih deklic«, vojska neporočenih moških, generacija »malih cesarjev« in kršenje človekovih pravic (slednje smo že obravnavali v enem izmed poglavij na začetku). Nato bomo ovrednotili še pozitivne učinke, ki so vidne predvsem v spremenjenem mišljenju ljudi glede na močno zakoreninjeno tradicionalno mišljenje o družini z veliko otroki, boljšem statusu žensk, razširjenosti programa načrtovanja rojstev, kolikšni delež parov je sprejel certifikat za enega otroka, razširjeni uporabi kontracepcijskih sredstev in v višjem življenjskim nivoju prebivalstva.

4.1. NEGATIVNE POSLEDICE

4.1.1. Kršitev človekovih pravic

»Uporabite katerakoli sredstva, da se zmanjša število prebivalstva, samo naredite to!« je leta 1987 izjavil »oče« politike »enega otroka« Deng Xiaoping 邓小平 (Ozimic, 2004). Te izjave so se uradniki in delavci, ki so bili vključeni v programe načrtovanja rojstev, trdno držali.

Pri izvajanju populacijske politike je bilo uporabljenih ogromno prisilnih metod, da bi se dosegli želeni rezultati politike »enega otroka«. To pa je vodilo v kršenje človekovih pravic. Prisilne metode so segale od močnega psihološkega pritiska do uporabe fizične sile, vključno z nekaterimi poročili o prisilnih splavih in detomorih (AllRefer, 1987). Med leti 1971 in 1985 je bilo preračunano, da je bilo na Kitajskem v okviru nadzora nad rojstvi izvedenih nekaj sto milijonov prisilnih »operacij« vključno s prisilnimi sterilizacijami in splavi. Močna kampanja prisilnih »operacij«, ki jo je vodilo 300.000 redno zaposlenih delavcev v službah načrtovanja rojstev, in 80 milijonov prostovoljcev (Becker v Ozimic, 2004), je leta 1983 izvedla 14 milijonov splavov, 21 milijonov sterilizacij, ki so bile obvezne za pare z dvema otrokoma, in 18 milijonov vstavitev IUV kontracepcijskih vložkov (Society for the Protection of Unborn Children, 2003). Leta 1983 so vezava jajcevodov, vazektomija in splavi znašali 35 odstotkov

vseh metod nadzora rojstev (Cook, 1999). Leta 1989 pa je država sprožila novi val in v enem letu je bilo izvedenih 10 milijonov sterilizacij (Becker v Ozimic, 2004).

Vsak program načrtovanja rojstev bi moral pri oblikovanju populacijske politike (poleg uresničevanja ciljev populacijskega nadzora) spoštovati tudi človekove pravice in družbeno integriteto. Večina kritikov priznava, da je za omejitev populacijske rasti potreben nadzor nad rodnoostjo. Ob tem pa vztrajajo, da takšen nadzor ne bi smel biti tako strog. Celo kitajska vlada priznava, da so v določenem obdobju obstajali primeri omejevanja ženskih reproduktivnih odločitev (Riley, 2004: 13). V uradni publikaciji načrtovanja rojstev *Kitajsko prebivalstvo* je bilo leta 1993 zapisano, da je bil uspeh znižanja rodnoosti na kitajskem podeželju do tedaj posledica »zunanjih ovir«. To pa je bil mehanizem, ki je slonel na prisilnem zmanjšanju rodnoosti. Tudi članek v vodilnem kitajskem demografskem časopisu *Demografske raziskave* je leta 1994 zapisal, da »ne moremo zanikati, da je populacijski nadzor na Kitajskem nadzor, ki ga vodi administrativno nasilje« (Ozimic, 2004). V sorodnem časopisu pa je bil leta 1997 zapisan nek slogan s podeželja, ki pravi, da »bi bilo bolje, če bi kot reka tekla kri kot da se prebivalstvo poveča za enega« (Schoof v Ozimic, 2004).

Leta 2000 je Zhang Weiqing zatrdil, da so primeri detomorov s strani delavcev načrtovanja rojstev osamljeni primeri ter izjavil, da so že od nekdanj nasprotovali nasilju v takšnih primerih ter da močno nasprotujejo prisilnim splavom (Taipei Times, 2000). Amnesty International pa je spodbil njegovo trditev z izjavo, da je nadzor nad rojstvi od leta 1979 veljal za splošno obveznost, zato se uradna teza o prepovedanem nasilju razlikuje od dejstev. (Kumar v Ozimic, 2004). Po podatkih Amnesty International (2001) je bilo mučenje ljudi zelo razširjeno – od policije do cele vrste uradnikov: pobiralcev davkov in glob do uradnikov, ki so nadzirali rojstva, sodniki, tožilci, sodni uradniki, vodje vasi in strank in veliko drugih uradnikov varnosti. Leta 1998 so uradniki iz mestnega urada za nadzor rojstev 30-letnega kmeta iz province Hunan trpinčili do smrti. Njegova žena je bila namreč osumljena neavtorizirane nosečnosti, zato so hoteli odkriti, kje se nahaja. To ni osamljen primer. Mučenje je bilo zelo razširjeno in sistemsko, zagrešeno na vseh področjih državnih institucij, od policije pa do taborišč prevzgoje skozi delo, tudi v domovih ljudi, na delovnih mestih in v javnosti. Kitajski uradniki so trdili, da so bile zlorabe narejene v imenu državne politike. Amnesty International poudarja tudi, da čeprav se je kitajska vlada poskušala boriti proti nasilju, so bili le redki primeri kršiteljev kaznovani.

Načini vsiljevanja oziroma uveljavljanja populacijske politike izhajajo iz kitajske dolgoročne komunistične prakse »propagande in izobraževanja« ter mobilizacijskih kampanj.

Leta 1990, ko so kampanje minile, so te metode postale glavno sredstvo, s pomočjo katerih so izvajali politiko (Greenhalgh, 2003: 189).

Stephen Mosher (National Committee For A Human Life Amendment, 1999) je po letu dni življenja na kitajskem podeželju napisal, da je kitajska vlada poudarjala, da je prostovoljstvo glavno vodilo programa splavov. Vendar tega ni bilo videti v času njegovega bivanja leta 1980. V okviru programa so noseče ženske izobraževali od jutra do večera, jim pripisali visoke kazni in v zapor strpali tiste, ki so se še vedno upirali. V to so bile vključene tudi njihove družine in sorodniki. To »prostovoljstvo« ustrezno opisujejo poročila nosečih žensk, katerim so bile nadete lisice in so odpeljane bile na prisilno operacijo na podeželsko kliniko. Po treh letih raziskovanja je dodal, da se kitajsko vodstvo v javnosti sklicuje na to, da se opira na moč prepričevanja in izobraževanja in s tem izvaja politiko prostovoljne privolitve. Mosher tudi pravi, da Kitajska uspešno zavira populacijsko rast, vendar je njen uspeh zakoreninjen v splošnem nasilju, množičnih splavih in nadlegovanju, torej vdiranju v intimne zadeve človeka.

V ta namen (da bi se pozornost Kitajske usmerila na težave, ki se pojavljajo na »grass-roots« nivoju ter da bi se zaščitile človekove pravice in interesi) je leta 1995 Komisija za načrtovanje rojstev objavila »sedem prepovedi« na področju vpeljevanja zakonov in predpisov načrtovanja rojstev, ki so namenjene kadrom na vseh nivojih in delavcem načrtovanja rojstev na »grass-roots« nivoju. V objavi je zapisano, da so te prepovedi pomembne za spodbujanje dosežkov na področju načrtovanja rojstev, izboljšanje nivoja uveljavljanja zakona načrtovanja rojstev na kulturnen način ter za odpravo nasilnih primerov. »Ta krivična dejanja kršijo načelo pomagati ljudem in spodkopavajo ugled vlade in partije ter programa načrtovanja rojstev. Ti primeri nasilja so pogubni za pravilen razvoj načrtovanja rojstev, družbene enotnosti in stabilnosti.« V objavi je zapisano tudi, da morajo vsi oddelki načrtovanja rojstev na vseh nivojih strogo vpeljati sedem prepovedi, ki odražajo politiko in metode programa načrtovanja rojstev, ki so sledeče (United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, 1995):

1. Prepovedano je nezakonito oviranje, pretepanje in poniževanje oseb, ki ne upoštevajo predpisov načrtovanja rojstev. To velja tudi za njene ali njegove sorodnike.
2. Prepovedano je uničevanje lastnine, pridelkov in hiš oseb, ki ne upoštevajo predpisov načrtovanja rojstev.
3. Prepovedana je zastavitev hipoteke brez zakonske procedure osebam, ki z neplačevanjem globe ne upoštevajo predpisov načrtovanja rojstev.
4. Prepovedana je naložitev pretiranih glob in zaplembe.

5. Prepovedano je vključevanje sorodnikov, sosedov in drugih v primer, ki se tiče osebe, ki ne upošteva predpisov načrtovanja rojstev. Prepovedano je maščevanje osebam, ki se pritožijo.
6. Prepovedano je neodobravanje legalnega poroda z namenom, da se izpolni populacijski cilj.
7. Prepovedani so organizirani pregledi nosečnosti neporočenih žensk.

4.1.2. Problematika zaposlovanja

Brezposelnost je postal velik problem zaradi zelo visoke rodnosti in močno razširjenega izobraževanja v osnovnih in srednjih šolah po revoluciji leta 1949, saj si na milijone mladih ljudi, ki je končalo šolanje, ni moglo najti dela (Saje, 1999: 58). Trend brezposelnosti se nadaljuje in zaradi ogromnega števila za delo sposobnih ljudi je zaposlovanje na Kitajskem močno obremenjeno.

Pod okriljem ministrstva za delo in socialno varstvo je inštitut za proučevanje dela leta 2002 izvedel raziskave v dvainšestdesetih mestih. Raziskave so pokazale, da število brezposelnih mladih ljudi v mestih narašča, in sicer v dveh letih za skoraj 20 odstotkov. Situacija brezposelnosti na Kitajskem postaja vse bolj problematična. Brezposelni delavci mlajši od 35 let znašajo več kot 60 odstotkov vseh brezposelnih oseb, dve leti pred tem pa so znašali manj kot 50 odstotkov. Avtor raziskave Mo Rong je dejal, da »mlade brezposelne osebe služijo kot glavni dokaz, da se država sooča z resnim presežkom delavcev.« Drugi pokazatelj raziskave problema pa kaže dejstvo, da si lahko le 70 odstotkov študentov po končani fakulteti najde službo, kar je velika razlika v primerjavi s preteklostjo s skoraj 100 odstotkov. Mo Rong je kot glavni razlog za poslabšanje stanja navedel povečano število novih kandidatov na trgu delovne sile. Seveda je to posledica največjega števila rojstev konec 60. let in v začetku 70. let, še preden je kitajska vlada predstavila program načrtovanja rojstev (China Population Information and Research Center, 2002).

Kitajska bo zaradi pomanjkanja finančnih sredstev težko rešila problematiko zaposlovanja. Vsako leto se bo na trgu delovne sile pojavilo približno 22 milijonov novih delavcev in le okoli 6 milijonov delavcev se bo upokojilo. Tako bo država morala vsako leto zagotoviti 16 milijonov novih delovnih mest (Jie, 2001). Po mnenju namestnika ministra za delo in socialno varstvo, Wang Dongjina, pa država s 7-odstotno gospodarsko rastjo lahko ustvari le 8 milijonov novih delovnih mest letno. Mo Rong poudarja tudi, da so zaradi

manjšega povpraševanja po novih delavcih, še posebno v mnogih industrijah, tudi manjše možnosti za odpiranje novih delovnih mest. Število odvečnih delavcev in brezposelnih pa v naslednjih letih ne bo upadlo, če se bodo državna podjetja, ki poslujejo z izgubo, zaprla ali pa šla v stečaj v času gospodarskega prestrukturiranja (China Population Information and Research Center, 2002).

Zaradi presežka delovne sile na podeželju tudi več 100 milijonov kmetov sili v mesta z željo po večjem zaslužku (Bendien, 2004). Čeprav je država sprejela številne ukrepe za odpiranje novih delovnih mest, še vedno ostaja veliko ljudi, ki čakajo na delo. Kljub hitremu gospodarskemu razvoju in skoku Kitajske na vrh svetovne lestvice glede na BDP od sprejetja reforme dalje, je zaradi tako številčne populacije njen BDP na prebivalca nižji od povprečnega nivoja držav v razvoju (Information Office of the State Council of the PRC, 1995).

Po drugi strani pa Shanghaiju primanjkuje delovne sile. Čeprav politika »enega otroka« velja že več kot dvajset let, mesto potrebuje več otrok, da bi se izboljšala struktura prebivalstva in ublažilo pomanjkanje delovne sile. Delovna sila je sedaj na vrhuncu. Od leta 2006 pa do 2020 pa se bo število za delo sposobnih ljudi močno zmanjšalo. Zhou Jianping iz NPFPC v Shanghaiju je predlagal, da naj bi več srednjih šol in univerz v mestih sprejelo študente iz drugih mest, da bi nadoknadili ta mestni primanjkljaj (China Daily, 2002q).

4.1.3. Neravnovesje v številu med spoloma

4.1.3.1. Fenomen »manjkajočih deklic«

Ena najhujših posledic programov načrtovanja družine je pojav »manjkajočih deklic«. Tradicionalna nagnjenost do sinov, ki je povezana z družbeno in ekonomsko vlogo v kitajski družini, ter politika »enega otroka« sta prispevala k zelo razširjenemu pojavu detomorov deklic.

Čeprav je leta 1949 komunistična partija po prevzemu oblasti s strogim kaznovanjem učinkovito izkoreninila dejanja detomorov, je vladni popis iz 80. let pokazal, da vsako leto manjka na stotisoče deklic. Problem je veliko bolj pereč na podeželju. Kmetje si želijo moškega potomca, da bo nadaljeval družinsko ime, obdeloval zemljo in jih podpiral v njihovi starosti. Deklice pa, ki se po običaju po poroki preselijo k moževim staršem, pogosto opišejo kot »blago z napako« ali pa »razlito vodo«. Še posebno, če je otrok nezaželen, je deklica

zapuščena, zadušena ali potopljena takoj po njenem rojstvu. Ne glede na vsiljeno politiko se pari s podeželja pogosto znebijo deklice in ponovno poskušajo z rojstvom fantka (CNN, 2003a). Fevdalno razmišljanje je bilo tako močno, da mnogi pari (predvsem na podeželju), ki nimajo sina, to še danes smatrajo za sramoto. Pripravljene so plačati katerokoli kazen za dodatnega otroka, ki jo naloži oblast, v upanju, da bo naslednji otrok fantek. V reviji *Teorija in čas* so bile zapisane tudi izjave uradnikov iz Shenyanga 沈阳 o zapuščenih deklicah v smeteh ali na vogalih, ki se jih v teh krajih vsako leto najde ne manj kot dvajset. Veliko zapuščenih otrok je poslanih tudi v sirotišnice, kjer je smrtnost pogosto visoka (Hutchings, 1997).

Slika 4.1: Kitajske sirotišnice polne zapuščenih deklic.

Politika »enega otroka« je pare spodbujala k splavu ženskega fetusa posredno, čeprav si mnogo Kitajcev še vedno želi »idealno« družino z deklico in dečkom. Prav zaradi pravil politike so mnogi pari prisiljeni v uporabo spolno selektivnega splava, da se kot prvi otrok rodi fantek, v primeru, če si ne bodo mogli privoščiti drugega otroka (Carnell, 1999). Moderna tehnologija je še poslabšala starodavno preferiranje moških potomcev, ki je v 80. in 90. letih povzročila še večjo razliko v razmerju med moškim in ženskim spolom (Carnell, 1999). S pomočjo ultrazvoka so lahko starši odkrili spol otroka in splavili, če je bila deklica. Ta aparat je tako postal, kot pravi Hutchings (1997), »skrivno orožje za rojevanje fantkov« in »sokrivec za ugasnitev življenja ženskega fetusa.«

Glede na to, da se je politika »enega otroka« v zadnjih letih že omilila, se mnogi pari, posebno iz mest, še vedno bojijo kazni v primeru drugega otroka. To sili revne matere v zapuščanje nezaželenih otrok, medtem ko je uporaba ultrazvoka in splava ženskih fetusov manj običajna med bolj premožnimi pari. Kot poročata McElroy in Craig (2000), je neki revni

par iz Pekinga eden izmed parov, ki ne (glede na kazen) vseeno vzame zapuščenega otroka za svojega. Pred desetimi leti sta med smetmi našla deklico. Ne glede na to, da komaj preživljata svoja dva sinova, sta jo vzela medse. Nato sta našla še pet majhnih deklic. Par je lahko obšel zakon zaradi površnega nadzora oblasti v predmestjih, v katerih prevladujejo migranti. Od države niso prejeli nobene pomoči. Edina pomoč, ki so jo prejeli, je bil brezplačni vrtec in brezplačno zdravljenje za eno deklico. Čeprav je največje breme padlo na njuna ramena, sta vseeno pripravljena sprejeti še kakšnega najdenčka. Medtem ko sta rešila teh pet deklic, jih še vedno na tisoče umre.

Po podatkih kanadske zdravstvene zveze leta 1992 je razmerje med spoloma doseglo 118,5 rojenih fantkov na vsakih 100 deklic, po podatkih zadnjega popisa pa se je razmerje zvišalo na 119,92 proti 100¹⁷, kar je nad mednarodno normo, ki znaša 106 fantkov na 100 deklic (CNN, 2003a). Brian Carnell (2001b) pravi, da je takšno neuravnoteženo razmerje med spoloma, kjer prevladuje moški spol, ponavadi značilno za države, ki imajo veliko imigrantskih delavcev. Po podatkih Kitajske akademije za družbene vede v Pekingu pa je leta 1999 na 100 žensk prišlo 120 moških, kar je najvišja stopnja v današnjih časih (Carnell, 1999). To razmerje je še slabše na podeželju. Takšen primer je zapisal John Pomfret (Carnell, 2001c) o vasi Xicun v provinci Guangxi 广西, kjer so podatki o rojstvih otrok pokazali, da se je leta 1999 rodilo 24 otrok, od teh je bilo 19 fantkov, leta 2000 pa se je od 20 otrok rodilo 16 fantkov. V nekaterih vaseh province Guangxi razmerje znaša celo 140 fantkov na 100 deklic. To nizko razmerje deklic pomeni, da so le-te deležne manjše pozornosti in nege za razliko od fantkov, zato imajo manjše možnosti za preživetje nad prvim letom starosti. V primeru bolezni sina, starši pokličejo zdravnika, v primeru hčere pa jim ga je škoda plačevati. Ta spolna diskriminacija je značilna predvsem za nekatera nerazvita, kmečka območja. Te razlike v razmerjih med spoloma v kitajskih vaseh pa so odvisne od tega, kako močno je bila na teh območjih uveljavljena politika »enega otroka« (Carnell, 2001c).

V 80. letih so tudi posvojitve močno narasle. Leta 1987 je bilo več kot 500.000 posvojitvev in približno 400.000 med letoma 1984 in 1986 na leto, kar je 200.000 posvojitvev več, kot jih je bilo pred politiko »enega otroka«. Razmerje med spoloma je na sto deklic v posvojitvev dano le od 27 do 36 fantkov. Ta podatek ni presenetljiv, saj starši v posvojitvev raje dajo deklico kot dečka. To prakso so pogoji politike »enega otroka« še bolj okrepili. Ko se posvojene otroke v letu posvojitve prišteje k skupnemu številu rojstev, se za vprašljiva leta

¹⁷ National Population and Family Planning Commission of China, 2005e.

delež rojenih deklic približa normalnemu številu. To zmanjša število manjkajočih deklic za približno polovico (Tien in drugi v Carnell, 2001d).

4.1.3.2. »Vojska« neporočenih moških

Splavi in detomori deklic, ki so postali na Kitajskem splošni pojav, pa so povzročili to, da je danes, na začetku 21. stoletja, veliko več samskih moških, ki si ne morejo najti neveste, saj število rojstev fantkov že močno presega mednarodne standarde.

Bolj resen je podatek, da mlajša ko je starostna skupina, več moškega spola je. V provinci Zhejiang je bilo nad 22. letom starosti 860.000 neporočenih moških in samo 360.000 neporočenih žensk v istih letih. V ruralnem okrožju province Henan je razmerje med spoloma med 20. in 25. letom starosti znašalo celo 167 proti 100. Med 25 milijoni rojenih otrok na Kitajskem je od tega vsako leto 750.000 več moškega kot ženskega spola. To pomeni, da ima Kitajska danes ogromno »vojsko« neporočenih moških, ki šteje 90 milijonov mož. To pa je enako približno 1/14 kitajske populacije (Hutchings, 1997).

4.1.3.3. Trgovanje z mladimi ženami

Politika »enega otroka« je spodbudila tudi trgovino s sužnji. Vzrok za to so (kot smo v prejšnjih točkah že omenili) na milijone samskih moških in pomanjkanje mladih žena. Raziskave so pokazale, da je na Kitajskem približno 50.000 deklic in deklet v osmem letu starosti prodanih ali nasilno odpeljanih v suženjstvo. Na tržišču z belim blagom, kjer si pohotni moški v razmajanih barakah, polnih mladih deklet z znaki ob nogah, ki pričajo o njihovih veččinah, ogledujejo mlada dekleta. Dekleta so kuharice, služkinje in šivilje, vendar si večina kupcev želi predvsem človeško ugodje, in sicer ženo in hišno pomočnico, ki bo zadovoljevala njihove vsakodnevne potrebe. Velik problem so predvsem oddaljena območja na podeželju, kjer je policijski nadzor manjši in kjer je neravnovesje med spoloma največje. Kriminalne skupine prodajajo mlada dekleta za zaslužneno ženo v vrednosti polovice povprečne letne plače. Veliko se jih proda na trgu delovne sile, kjer so ženske prodane lastnikom, ki jih fizično in spolno zlorabljajo. Nekatere ženske pridejo prostovoljno, toda večina je ugrabljenih ali odkupljenih od njihovih družin (Telegraph, 2002).

Raziskava medmrežnega časopisa *Telegraph* se je osredotočila predvsem na provinco Sichuan 四川省, mesto Chengdu 成都市, kjer se nahaja center naraščajočega trgovanja s

sužnji ženskega spola. V prašni sobi nad kitajsko čajnico so visele fotografije deklet in mladih žensk. V tej sobi je policist prostovoljec Zhu Wenguang pregledoval fotografije in skušal najti sledi za ugrabljenimi in prodanimi dekleti. Za fotografijami so bili napisani njihovi podatki kot: Deng Xiaoying, prodana kmetu v provinci Shanxi za 4.500 juanov *yuan* 元, Jiao Maihua, prodana ribiču, cena neznana. Omenjeni policist je imel v kartoteki navedenih več kot sto manjkajočih deklet in mladih žena. V sedmih letih je približno enako število deklet tudi rešil. Poudaril je, da si »moški, ki kupujejo te ženske, obupano želijo ženo« in so »mnogokrat dvakrat starejši od ženske, ki jo kupijo.« (Telegraph, 2002).

Kitajska ambasada v Londonu, ki se zaveda obstoja trgovine z belim blagom, je izjavila, da je za rešitev tega problema prišlo več spodbud. Identificiranih je bilo že 7.600 kriminalnih skupin, ki se ukvarjajo z ugrabitvijo in trgovanjem otrok in žena (Telegraph, 2002). Časopis *kitajske ženske Zhongguo funu bao* 中国妇女报 pa je poročal, da je bilo med leti 1996 in 1998 pretrganih že 8.000 krogov ugrabitev in tako rešenih 23.000 žensk in 4.620 otrok (Rennie, 1999).

Najbolj prodajana revija na Kitajskem, ki je namenjena ženskam s podeželja, *Kmečka ženska vse ve Nongjianu Baishitong* 农家女百事通 je pomagala rešiti bralke pred nasilnimi možmi, dogovorjenimi porokami, ugrabitvijo in nekaterimi vrstami suženjstva. Kriminalne skupine izvabljuje mlade ženske migrantke tudi k prostituciji. Urednica revije Xie Lihua verjame, da se bo trpljenje žensk zaradi presežka moških še naprej nadaljevalo. Pokazala pa je malo upanja, da bo to trenutno mogoče dalo ženskam tudi malo več moči nad izbiro moža (Rennie, 1999).

4.1.4. Generacija »enega otroka«

Ena od posledic politike »enega otroka« je tudi pojav **generacije »malih cesarjev«**. To so otroci edinci, ki so se rodili v obdobju vzpona kitajskega gospodarstva. To je bila prva skupina edincev, še posebej fantkov, ki je postala znana pod tem imenom zaradi pozornosti in razkošja, ki so ga bili (za razliko od deklic) deležni, ker je bilo staršem prepovedano imeti več kot enega otroka.

Tako se je od 80. let dalje začela pojavljati kopica razvajenih otrok, ki so poznali McDonald'sove menije veliko bolje kot misli Mao Zedonga (Sun, 2003).

V Shanghaiju kot tudi v drugih kitajskih mestih obstaja otroški zavod, znan pod imenom Otroška palača *Shaoniangong* 少年宫, kjer se ob popoldnevih starši izpostavljajo s svojim

brezhibno oblečenim sinom ali hčerko, ki se pripravljajo na ure s posebnim učnim načrtom in sicer obiskujejo ure angleščine, računalništva in ure igralnih spretnosti. Večina teh prezgodaj razvitih otrok že do desetega leta starosti zna recitirati angleško abecedo ali bere časopis v klasičnih kitajskih pismenkah¹⁸ (Reese, 1999).

Svet, v katerem živijo otroci danes, je daleč od tistega, ki so ga živeli njihovi starši. Starši so bili kot otroci prikrajšani za izobraževanje in materialne dobrine, zato skušajo toliko bolj vse to skušajo nuditi svojemu otroku – in to v pretirani meri. Učiteljice so nezadovoljne nad njihovo disciplino (Reese, 1999). Starši se veliko ukvarjajo z uspehom svojega otroka tudi zaradi vedno večje tekmovalnosti v kitajski družbi. Že od prvega dneva dalje otroku skušajo posvetiti največ pozornosti in mu nuditi dodatno izobraževanje.

V časopisu *China Daily Zhongguo ribao* 中国日报 (2003i) je bil opisan tipični primer edinca novega kitajskega meščanstva, petletnega Shi Youxuna. Prva stvar, ki jo vsako popoldne naredi, ko pride iz vrtca, je da prižge računalnik. Ne samo, da igra igrice, temveč izbira med številnimi programi, ki ga učijo o znanosti, urijo v črkovanju ali pa preverja svoje znanje o matematiki. Ko se ne poigrava z miško, se na pamet uči kitajsko poezijo ali vadi angleščino. Njegov dedek je ponosno dejal, da so ga že z enim ali dvema letoma starosti učili abecedo. Želijo si, da se najprej nauči dva do tri tuje jezike, nato pa se bo lahko posvetil glasbi in umetnosti.

Udeležba fizičnih aktivnosti in telovadba je zaradi tega postavljena na manj pomembno mesto. Pritisk šole tako vpliva na poslabšanje fizičnega zdravja, s tem ko se poudarja pomembnost teoretičnega izobraževanja kot ključ za boljše življenje (China Daily, 2001j).

Ne glede na to, da so »mali cesarji« označeni za »razvajene male diktatorje«, egocentrične in otroke, potrebne discipline, le-ti dosegajo visoko izobrazbo, gojijo večjo zavest o demokraciji in zakonu, dobro obvladujejo računalnike, internet in so hitro doumljivi za moderen način vojskovanja v obdobju visoke tehnologije. Dolgo časa so bili ljudje, posebno najvišji častniki, v dvomih, ali bi ti »mali diktatorji« lahko postali usposobljeni vojaki in ali se bodo lahko prilagodili strogi vojaški disciplini. Vendar so bile skrbi odveč. Generalmajor Li Heng, poveljnik kitajske ljudske liberalne vojske v provinci Heilongjiang 黑龙江省, je dejal,

¹⁸ Klasična kitajščina je do začetka dvajsetega stoletja veljala za uradni jezik. Postopoma je postala mrtvi jezik, ki se je uporabljal le v pisni obliki. Od duhovnega preporoda – gibanja 4. maja – leta 1919 naprej, ko so se v Pekingu razvile prve študentske demonstracije, se je začela pisati sodobna govorna kitajščina s pismenkami, ki so jih do takrat uporabljali v klasični kitajščini. S tem pa se je vzpostavil novi odnos med kitajsko pisavo in jezikom (Saje, 1998: 72-3).

da se je v zadnjih letih v vojsko vključilo veliko število vojaških novincev edincev. Delež generacije »enega otroka« se je med vojaškimi novinci močno povečal in znaša 90 odstotkov tistih iz velikih mest in 70 odstotkov tistih iz manjših mest ali bogatega podeželja. Z njihovim prihodom se je povečala kvaliteta oboroženih sil, ker so zaradi dobrega poznavanja računalnikov in interneta mnogi postali tehnični strokovnjaki in tudi glavna opora vojske (China Daily, 2002k).

Danes mnogo parov gleda na politiko načrtovanja rojstev s čisto finančnega vidika, kajti danes rojeni otroci bodo morali v prihodnosti podpirati šest upokojencev - starše in stare starše. Eden od takšnih primerov je zgoraj omenjeni petletnik Shi Youxun, ki je član tako imenovane družine **»ena usta, šest žepov«**, družine s starši in štirimi starimi starši, ki skrbijo zanj (China Daily, 2003i). Zaradi daljše življenjske dobe bodo morali ljudje več let skrbeti za ostarele starše. Kot kaže tabela 4.1, je leta 1990 štiridesetletno mestno prebivalstvo v povprečju 12,5 let nudilo podporo mlajšim osebam (otroci) ali starejšim osebam (starši). Za leto 2030 pa je predvideno, da se bodo ta leta zvišala na 17,2 leti (Riley, 2004: 22), kar bomo bolj podrobneje obravnavali v naslednji točki staranja prebivalstva. Pri tem pa se sploh ne zavedamo, kot piše Shanghai Star (2003a), da veliko kmečkih žensk, ki tvegajo izgubo hiše in družinske lastnine z rojevanjem več otrok, kot je dovoljeno, do neke mere državi dela javno uslugo. Poleg tega so nekateri prepričani, da obstaja nevarnost zmanjšanja demografske kvalitete življenja, ker se veliko več otrok rodi v bolj revnih družinah. Ironično je to, da bodo prav ti najbolj prikrajšani in revni otroci, ki predstavljajo jedro kitajskega bodočega meščanstva in delovne sile, najverjetneje tudi oskrbovalci večine bodočega kitajskega prebivalstva. Zato je potrebno težiti k izkoreninjenju ekonomske neenakosti, ki škodi razvoju otrok. Zaskrbljenost države je usmerjena predvsem na učinke populacijske »eksplozije«, vendar je razprava o dolgoročnih posledicah zmanjševanja števila prebivalcev že zdavnaj zastarela.

Tabela 4.1: Pričakovana leta podpore v 40. letu starosti, leta 1990 in napoved za leto 2030 na Kitajskem

Potrebni podpore pod 18 ali nad 65 let	MESTO		PODEŽELJE	
	1990	2030	1990	2030
Otroci pod 18 let	4,2	2,5	6,5	6,2
Starši nad 65 let	10,8	16,9	10,5	15,1
Otroci ali starši	12,5	17,2	13,2	16,2
Otroci in starši	2,6	2,2	3,8	5,1

(Vir: Lin Jiang, Population Studies 49, no. 1 (1995): 143; Riley, Nancy E.(2004): *China's Population: New Trends and Challenges*, Vol. 59, No. 2, junij 2004, Population Bulletin, Population Reference Bureau, <http://www.prb.org/Template.cfm?Section=PRB&template=/ContentManagement/ContentDisplay.cfm&ContentID=10611ž, 25. 3. 2005>)

4.1.5. Staranje družbe

Ne samo da se kitajsko prebivalstvo večja, se tudi stara, kar pomeni, da več ljudi doseže starost, rodi pa se manj otrok. Po mednarodnem merilu se družba šteje za staro, če ljudje stari 60 let in več štejejo 10 odstotkov vseh prebivalcev¹⁹. Po besedah Francesca Cairncrossa (China Daily, 2004(1)) se bo to stoletje postaralo največ ljudi. To ali naslednje leto bo delež, ljudi starih 60 let in več, preseglo delež pod petino. To pa je začetek »srebrnega stoletja«, kot temu pravijo Japonci, ki bodo imeli milijon stoletnikov do sredine 21. stoletja.

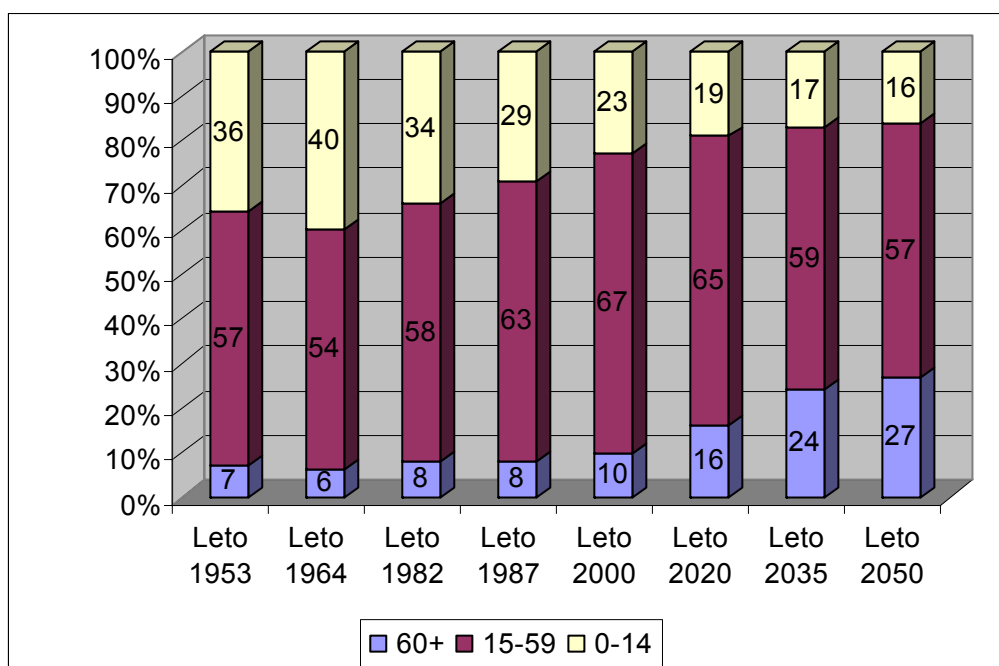
Rast deleža starejših ljudi označuje demografski trend tega stoletja. Vzporedno potekajo trije trendi, vsak v svojem tempu. Prvi je presežek upokojevanja, ki bo postal viden šele čez deset let. Njegov vpliv bo poslabšal drugi trend, in sicer splošni padec rodnosti. V večini držav pa ženske v povprečju ne rodijo toliko otrok, da bi nadomestili umrle ljudi²⁰. Tretji trend pa ponazarja to, da starejši preživijo veliko več časa v pokoju kot kdaj prej, ker se življenjska doba daljša (China Daily, 2004(1)).

¹⁹ China Internet Information Center, 2004d.

²⁰ Celó v Ameriki z visoko rodnostjo rojstva zgolj izenačujejo smrti. V nekaterih državah, večinoma v celinski Evropi in na Japonskem, je že četrto stoletja število rojstev pod nadomestitvijo. Stopnja rodnosti v svetu je padla od 5,5 v letu 1970 na sedanjih 1,8, kar je pod ravniyo reproduktivne obnove prebivalstva, ki je 2,1 na 1000 prebivalcev (China Daily, 2004(1)).

Z daljšo življenjsko dobo in manjšo rodnostjo Kitajska v prihodnosti ne bo imela le največ starejših ljudi, ampak tudi najhitrejši proces staranja, kajti ta proces je zelo hiter predvsem v državah v razvoju²¹. Ta proces hitro spreminja tudi populacijsko piramido, ker se delež starejše populacije glede na celotno prebivalstvo iz dneva v dan veča. Podpredsednik kitajskega inštituta za politične znanosti Zheng Jiaheng (China Daily, 2000m) pojasnjuje, da se kitajsko prebivalstvo stara z veliko večjim deležem kot večina drugih držav. Na Kitajskem je bilo konec leta 1999 128 milijonov ljudi, starih več kot 60 let, so zavzemali okoli 10 odstotkov celotne populacije. Ta odstotek je veliko večji v primerjavi z ostalim svetom.

Grafikon 4.1: Delež (%) kitajskega prebivalstva po starostnih skupinah v letih od 1953 do 2000 ter napoved do leta 2050

(Vir: W. Canping, *The Aging of China* (1991); *China Population Today: Special Issue on Aging* 15(1998): 18-23; *China 2000 Census*; Riley, Nancy E. (2004): *China's Population: New Trends and Challenges*, Vol. 59, No. 2, junij 2004, *Population Bulletin*, Population Reference Bureau, <http://www.prb.org/Template.cfm?Section=PRB&template=/ContentManagement/ContentDisplay.cfm&ContentID=10611>, 25. 3. 2005)

²¹ Franciji se je delež starejšega prebivalstva podvojil s 7 odstotkov na 14 odstotkov v 115ih letih. Kitajska pa bo potrebovala rekordnih 27 let, da bo v letih od 2000 do 2027 dosegla enak porast (Inštitut za varovanje zdravja RS, 1999).

To je razvidno tudi iz grafikona 4.1. Leta 1953 je prebivalstvo, staro več kot 60 let, zavzemalo 7 odstotkov celotne kitajske populacije, rojstva pa 36 odstotkov. Leta 2000 se je ta delež povečal na 10 odstotkov, do sredine 21. stoletja pa napoved kaže, da bo delež starejših ljudi znašal kar 27 odstotkov. To pa pomeni, da bo za dobrih 10 odstotkov starejšega prebivalstva več kot bo rojenih otrok.

Ta odstotek se na leto povečuje za 3,2%. Inštitut za populacijske raziskave, ki deluje v okviru pekinške univerze, napoveduje, da bo število ljudi, starih 60 let in več, do leta 2050 preseгло 400 milijonov, kar je več kot četrtnina od predvidene 1,6 milijarde ljudi (Xinhua News Agency, 2003d). Potreba po zagotovitvi ustrezne podpore in nege za starejše ljudi zato strokovnjakom in oblikovalcem politike povzroča velike skrbi.

Wu Cangping (Xinhua News Agency, 2003d), vodilni profesor pri raziskavah o staranju v sodelovanju s kitajsko ljudsko univerzo, je dejal, da bi se pri soočanju s tem problemom Kitajska morala osredotočiti na gospodarski razvoj, izboljšanje javnega zdravstva in oblikovati številne programe. Poleg tega pravi, da bi bila takojšnja posledica milejše politike načrtovanja rojstev ta, da bi bilo več novorojenčkov, ki bi se bili šele čez dve desetletji sposobni vključiti na trg delovne sile, medtem pa bi njihovi starši oziroma trenutna delovna sila nosili breme »baby-booma« in izgubili priložnost za nadaljnje izobraževanje. Kvaliteta delovne populacije je pomembna, kajti dobro izobražen otrok z zmerno plačo lahko bolj skrbi za svoje starše kot pa trije revni otroci, ki potrebujejo pomoč svojih staršev. Wu je tudi optimistično dejal, da stanje še ni izven nadzora ter da je še čas, da se problem reši. Zaradi neenakomernega procesa staranja po vsej državi bi bilo potrebno oblikovati več metod, ki bi se izvajale na različnih območjih Kitajske. Shanghai 上海市, ki se nahaja na razvitem vzhodnem obalnem predelu, je v staro družbo vstopil že leta 1979 in imel najstarejše prebivalstvo na Kitajskem, medtem ko se bodo manj razvite province, kot je Qinghai 青海省 na zahodu Kitajske, s tem problemom soočile šele okoli leta 2010.

Kot država v razvoju s približno 1,3 milijarde prebivalstva se Kitajska sooča z velikim izzivom poskrbeti za starejše ljudi, od katerih večina nima nobenega zavarovanja za poznejša leta. To še posebej velja za podeželje, kjer le majhen delež kmetov prejema pokojnino. Naraščajoči delež starejšega prebivalstva je predvsem sociološki učinek populacijske politike, medtem ko bo to s politološkega vidika pomenilo potrebo po novih politikah, ki bodo reševale problematiko starostnikov. Yan (1997: 201) pravi, da so za soočanje z ogromnimi izzivi v

prihodnosti zato potrebne zgodnje strategije za vzpostavitev sistema za podporo starejših, v katerega naj bi bili v celoti vključeni država, lokalne skupnosti in posamezniki.

Na začetku 90. je bila podpora in nega starejših ljudi zagotovljena večinoma s strani družine, prvenstveno z bivanjem pod isto streho. Stari kitajski pregovor otroke primerja s pticami in te »ptice« bi morale živeti s svojimi starši, da bi skrbeli zanje, ko bodo stari. Ta starodavna tradicija bo v velikih mestih kmalu izginila zaradi vedno večjega števila »praznih gnezd« – to so hiše, polne le starejših ljudi. V zahodnem svetu se zdi normalno, da otroci zapustijo »gnezdo«, ko odrastejo, na Kitajskem pa je to v nasprotju s tradicijo. Mnogo Kitajcev se počuti zapuščene, ko otroci zapustijo svoj dom. Statistike kažejo, da v mestih že 37 odstotkov starejših ljudi živi ločeno od svojih odraslih otrok. Takšen trend ustvarja velik socialni problem, kajti kdo bo skrbel zanje, ko ne bodo mogli več skrbeti zase (Shanghai Star, 2002b). Obseg programov za državno sponzoriranje pokojnin je omejeno na mestno prebivalstvo. Za večino starejših je ekonomsko, fizično in čustveno dobro poskrbljeno, čeprav so starejši ljudje s podeželja v relativno slabšem položaju. Starejši kmetje verjetno še sodelujejo pri delovnih aktivnostih, medtem ko so starejše ženske (bolj kot starejši moški) finančno odvisne od svojih otrok (Yan, 1997: 201). Danes pa je zaradi politike »enega otroka« nemogoče, da bi vsi starši živeli z otroki.

Upokojeni univerzitetni učitelj Zhou Zhongming (Shanghai Star, 2002b) je dejal, da »stanje še ni ušlo izpod nadzora, če bo država dala na stran nekaj sredstev in ustvarila prednostne politike, kot so zmanjšanje davka na osebni prihodek in znižanje cen vode in plina za družine, ki podpirajo svoje starše.«

Čeprav politika načrtovanja družine ni neposredni razlog za staranje, pa je zagotovo pospešila njen prihod. Močno je zmanjšala pritisk naraščanja kitajskega prebivalstva, vendar se je to odrazilo tudi v zgodnjem prihodu stare družbe.

Čez deset ali več let bo kitajsko prebivalstvo naraščalo za 10 milijonov na leto (China Daily, 2003b), zato mora Kitajska, ko se sooča s tem problemom, še vedno ohranjati nizko stopnjo natalitete. Nekateri strokovnjaki so opozorili, da je nadaljevanje močnega in strogega populacijskega nadzora veliko tveganje. Staranje družbe se ponavadi razvija vzporedno z gospodarstvom – kot rezultat določene stopnje razvoja gospodarstva – in je dejansko problem razvitih držav. Kot problem, ki muči razvite države, pa obstaja večja verjetnost, da povzroči večje težave državam v razvoju, kot je Kitajska, s še vedno šibko gospodarsko močjo (China Daily, 2003c). Siri Tellier, predstavnik sklada ZN za prebivalstvo, je dejal, da se bo »Kitajska postarala prej kot pa obogatela« (National Population and Family Planning Commission of China, 2005).

Ogromna populacija starejših Kitajski prinaša številne socialne in ekonomske težave, zato mora centralna vlada zanje ustvariti boljše življenjsko okolje. Na državni konferenci leta 2002, na kateri so bili prisotni vsi vodilni funkcionarji za civilne zadeve, so do leta 2010 postavili cilje za postopno vzpostavitev številnih mrež za starejše, vključno s subvencijami socialnega zavarovanja in podporo za nego in pomoč (Zhang, 2002). Po Rongovem (2004) mnenju je trenutni sistem razdrobljen, zato so potrebne bistvene spremembe. Novi sistem bi moral združevati vse vidike zdravstvene in ne zdravstvene oskrbe za starejše prebivalstvo. Moral bi poudarjati individualne potrebe in prioritete ljudi, kontrolirati in usklajevati vse stike s sistemom v nadaljnjih letih starosti.

Prioriteta ministrstva za civilne zadeve je tako preureditev in izboljšanje sistema socialne varnosti, da bi upokojencem se pravočasno zagotovilo pokojnino. Ljudje, stari več kot 80 let, bodo prejeli posebno finančno podporo. Sedaj jo prejemajo le tisti, ki so stari nad sto let. Podpora se po pokrajinah razlikuje. Najvišja znaša nekaj nad 100 juanov *yuan* 元 (12,10 USD) in najnižja nekaj manj kot 20 juanov *yuan* 元 (2,40 USD) na mesec. Minister za civilne zadeve Doji Cering²² je podal definicijo »kvalitetno življenje starejših ljudi«. Ta vključuje materialno blaginjo in kulturno izpopolnitev, prav tako dobro zdravje in dobre življenjske pogoje. Da bi se to doseglo, je potrebno sistematično delo. S trajnim gospodarskim razvojem ima Kitajska večjo moč, da starejšim ljudem zagotovi boljše življenjske pogoje. Poleg tega je dejal, da državna problematika zaposlovanja ne sme vplivati na podporo starejših ljudi (China Daily, 2002n).

Pri reševanju obravnavanega problema Tang (2001) omenja veliko vlogo Rdečega križa. V Pekingu je izdal 100.000 kartic pomoči za ljudi, ki so stari več kot 60 let. Na karticah je navedena številka njihove kartoteke pri Rdečem križu in kontaktna telefonska številka. Tako se lahko v primeru izgubljenega starejšega občana pokliče na navedeno številko in zaprosi Rdeči križ, da pospremi osebo do doma. Poleg tega kot del uslug ponuja tudi brezplačno gledališče in brezplačni zdravniški pregled. Kot pomoč pri oblikovanju politike v prihodnosti so v časopisih objavili tudi anketo, da bi ugotovili želje ljudi, kje bi radi živeli. S podrobnimi vprašanji so skušali ugotoviti, kakšno je razmerje med starši in otroci v današnji kitajski družbi.

Čeprav se je socialna blaginja povečala za upokojene delavce in leta 1997 dosegla 206,8 milijard juanov *yuan* 元 (25 milijard USD), kar je dvanajstkrat več kot leta 1985, starejše prebivalstvo v glavnem še vedno podpirajo njihove družine. Približno 70 odstotkov starejše

²² Doji Cering je prvi minister tibetanskega porekla v kitajski zgodovini (glej http://ce.cei.gov.cn/G_body/a2/a2dojics.htm).

populacije je naseljenih na podeželju in so skoraj povsem odvisni od podpore svojih otrok. Le manj kot 17 odstotkov jih prejema pokojnino. Zaradi nizkega prihodka kmetov kmečki delavci težko podpirajo svoje starše. Sočasno je delež družin z enim otrokom visok in še narašča. Veča se tudi število bolnih, invalidnih oziroma nemočnih, tistih brez otrok in tistih, ki ne živijo s svojimi otroki. Tisti brez otrok in tisti, ki ne živijo z otroki, zavzemajo 25,8 odstotkov celotne populacije starejših ljudi. Ti ljudje so popolnoma odvisni od družbe, njihov delež v Pekingu pa znaša 34 odstotkov (Zhang, 2002).

4.1.5.1. Shanghai

Shanghai je primer velikega mesta z negativnim naravnim prirastkom v več deset zaporednih letih (Rong, 2004). Postalo je prvo mesto s starajočo se družbo, in sicer z 10,07 odstotkov upokojencev že leta 1979. Število starejše populacije nad 60 let v mestu je do leta 2001 doseglo 2,37 milijonov in zavzemalo že 18,58 odstotkov kitajske populacije, kar skoraj podvoji povprečje 10 odstotkov. Leta 2003 pa se je njihovo število povečalo na 2,55 milijona in zavzemali so 18,98 odstotka celotne kitajske populacije (China Internet Information Center, 2004d).

Breme za oskrbo in nego starejših je tu še posebej vidno, ker se omejene kapacitete za zdravstveno nego za starejše odražajo v samih mestnih sanatorijih. Večina sanatorijev sprejme le manjše število starejših ljudi. Takoj ko se stanje pacienta izboljša, je ta prisiljen oditi domov. Pomanjkanje stalne nege in oskrbe ustvarja neprijeten položaj za paciente in njihove družine. Kapacitete večine sanatorijev so minimalne. Preventivna nega, fizično zdravljenje in duševna nega, ki so pomembni elementi pri negi starejših, so na splošno spregledani. Veliko sanatorijev zaradi stroškov ne nudi takšnih uslug. Finančno breme dolgoročne nege že dolgo časa ustvarja močan proračunski pritisk zaradi upokojevanja in nezaposlenosti. Tako sanatoriji, ki se vzdržujejo sami, zaradi pomanjkanja državne podpore oropajo starejše ljudi, ki imajo že tako omejena finančna sredstva (Rong, 2004).

Posameznikom z omejenimi fizičnimi zmožnostmi, ki potrebujejo redno in organizirano nego, pa so na voljo invalidom prijazna stanovanja. Domovi za celodnevno nego ljudi, ki so priklenjeni na posteljo, so združeni z bolnišnicami, ki so specializirane za zdravljenje starejših ljudi. To pa zmanjšuje težave, ki so povezane s prevozi. Za starejše ljudi, ki so sposobni živeti samostojno, bi morale obstajati agencije, ki bi ponujale dogovorjene usluge, kot so čiščenje, kuhanje in klici na dom za preventivno nego in rutinske preglede. Koordinatorji za nego

starejših ljudi bi imeli večji nadzor, če bi bili opremljeni z računalniškim zbiranjem podatkov. To bi družinam zmanjšalo breme in tudi jamčilo kontinuiteto nege (Rong, 2004).

Napovedi kažejo, da bo rast dosegla višek med leti 2025 in 2030, ko naj bi prebivalci stari več kot 60 let, zavzemali tretjino shanghaijskega prebivalstva (Chang, 2002). Če se problem ne bo rešil, se bo mesto soočilo s težkim bremenom preskrbe starejših ljudi in tudi pomanjkanjem delovne sile, ko bo moralo relativno malo število delavcev vzdrževati veliko število upokojencev.

Ne glede na to, da je število mestnih otrok in delovnega prebivalstva v zadnjih petih letih ostalo približno enako (okoli 13 milijonov), je starejše prebivalstvo letno naraščalo. Raziskave so pokazale, da mora sto ljudi med 14. in 59. leti starosti poskrbeti za v povprečju 26,4 starejših ljudi, vendar se lahko številka v prihodnosti povzpne na 60. Kar pomeni, da bo to za vsako družino zelo veliko breme (Yao, 2002).

Shen Zhenxin (Chang, 2002), namestnik direktorja urada za civilne zadeve v Shanghaiju, je predlagal, da bi se moral sistem socialnega varstva čim prej izboljšati, ker se je leta 2001 rodilo še manj otrok. Razlog za rojstvo manj otrok je večje razumevanje do politike in večja pripravljenost shanghaijskega prebivalstva, da to politiko sprejme bolj kot ljudje iz drugih predelov Kitajske.

Za delno rešitev problema je mesto izbralo nekaj skupnosti, ki izvajajo program »pomagajmo drug drugemu«. Namen programa je, da ljudje skrbijo za starejše ljudi in tako bodo, ko bodo sami v letih, drugi skrbeli zanje (China Internet Information Center, 2004d).

Gonilna sila reforme sistema za zdravstveno oskrbo starejših je posledica družbenega razvoja. Zaradi omejenih denarnih sredstev držav v razvoju država spodbuja prihodke iz privatnega sektorja, da bi nasloвила potrebo za dolgoročno nego, ki daleč presega trenutno oskrbo. Odziv privatnega sektorja se ujema z odločnostjo oblasti, v sprejetju novih in v korekciji sedanjih zakonov. Zdravo legitimno okolje je prvi pogoj za vztrajno sodelovanje privatnega sektorja v skrbi za starejše prebivalstvo (Rong, 2004).

4.2. POZITIVNE POSLEDICE

4.2.1. Uzakonitev politike »enega otroka«

Ideja za ukrotitev hitre »ekspanzije prebivalstva« je bila postavljena v ospredje že leta 1953, vendar tako resno ni bila vpeljana do leta 1978, ko je bila vpisana v ustavo. Kot osnovna državna politika je bila v ustavo zapisana leta 1982 (China Daily, 2003c). Po več kot štirideset osnutkih in v dveh desetletjih neprekinjenih vročih razprav se je pojavil eden od najbolj polemičnih kitajskih zakonov (Bezlova, 2001). Sprejet je bil prvi državni zakon o nadzoru prebivalstva in načrtovanju rojstev s ciljem, da se nadaljuje politika »enega otroka« (Xinhua News Agency, 2000a), ki je s tem dobila zakonsko podlago (China Daily, 2003c).

Novi zakon »**Zakon o prebivalstvu in načrtovanju rojstev**« *Zhonghua renmin gongheguo renkou yu jihua shengyu fa* «中华人民共和国人口与计划生育法» (The National People's Congress of the People's Republic of China, sprejet 29. 12. 2001) je pričel veljati s 1. septembrom leta 2002, prinaša pa pomembno spremembo kitajskega pristopa k populacijskemu nadzoru, tudi večjo legalno moč zakonodaje na tem področju, ki je bilo polno zlorab in protislovnih značilnosti (Center for Reproductive Rights, 2003).

V novi državni zakon so bile vključene kitajske izkušnje s populacijskim nadzorom in vrsta metod, sistemov in politik, ki so se uporabljale več let. Namestnik ministra SFPC Zhao Bingli 赵炳利 je dejal, da so bili pri oblikovanju zakona upoštevani ne samo dolgoročni interesi Kitajske, ampak tudi realne razmere različnih regij, številnih narodnosti in socialnih skupin ter želje ljudi po več otrocih (Xinhua News Agency, 2001b). Ob tem je tudi dejal, da so že prej obstajale pobude, da bi politika načrtovanja rojstev postala zakon, »vendar pogoji za to takrat še niso bili dovolj zreli«. Na sprejetje zakona so vplivali trije dejavniki. Prvi je, da centralna vlada tej politiki daje velik pomen in se zaveda resnosti problema. Drugi dejavnik je ta, da je politika deležna množične podpore državljanov. Tretji dejavnik pa so bile izkušnje, ki »ustrezajo trenutnim razmeram in modernemu ekonomskemu in socialnem razvoju.« (Hu, 2002).

Zakon naj bi zagotavljal nadzor nad kitajskim prebivalstvom in s tem zjamčil uravnotežen razvoj prebivalstva, gospodarstva, družbe in okolja, kar je zapisano v prvem členu zakona, in sicer da je »zakon oblikovan na osnovi ustave za dosego usklajenega razvoja med prebivalstvom in gospodarstvom, družbo, naravnimi viri in okoljem, za izvajanje načrtovanja rojstev, zaščito pravic in interesov državljanov, za povečanje veselja družinam ter

za prispevanje k blaginji naroda in družbenemu napredku.« (The National People's Congress of the People's Republic of China, 2002b)

第一条

为了实现人口与经济、社会、资源、环境的协调发展，推行计划生育，维护公民的合法权益，促进家庭幸福、民族繁荣与社会进步，根据宪法，制定本法 (The National People's Congress of the People's Republic of China, 2002b).

Predsednik zakonodajnega telesa Li Peng je v svojem govoru poudaril, da dejstva kažejo, da je politika »enega otroka« igrala bistveno vlogo pri pospeševanju gospodarskega in družbenega razvoja in izboljšanju življenjskega standarda ljudi ter da je postala splošno sprejeta kot prostovoljna akcija za njeno izvajanje. Poudaril je tudi, da morajo reklamne kampanje širiti zavest o novem zakonu in vse družine seznaniti z njegovo vsebino (China Daily, 2001e), kajti drugi člen zakona določa, da je »izvajanje načrtovanja rojstev osnovna državna politika.« 17. člen pa pravi, da »imajo državljani pravico do reprodukcije in prav tako obveznost izvajanja načrtovanja rojstev v skladu z zakonom. Oba, mož in žena, pa sta glede tega enako odgovorna.« (The National People's Congress of the People's Republic of China, 2002b)

第二条

我国是人口众多的国家，实行计划生育是国家的基本国策。

第十七条

公民有生育的权利，也有依法实行计划生育的义务，夫妻双方在实行计划生育中负有共同的责任 (The National People's Congress of the People's Republic of China, 2002b).

Xu Yulin, namestnik direktorja urada za zakonodajne zadeve vlade, je prvi dan veljavnosti zakona dejal, da novi zakon niti blaži niti zaostruje populacijsko politiko. Napačno si je predstavljati, da bo Kitajska ublažila politiko planiranja, torej spremembo, ki bi dovoljevala državljanom, da imajo lahko toliko otrok, kot si želijo, dokler bodo lahko plačevali globo za rojstvo otroka »zunaj zakona«. Kitajska še vedno vztraja pri družini z enim otrokom in zakon ne dopušča parom »plačila zunajzakonskih rojstev« *jihua shengyu wai shengyu fei* 计划生育外生育费. Glede na zakon je potrebno za rojstva otrok zunaj zakona plačevati, kajti s tem rojstvom se družbo dodatno obremeni, saj se porabi več javnih sredstev. Zhao Bingli 赵炳利 mneni, da je miselnost »denar za otroke« v nasprotju z osnovnim vodilom zakona načrtovanja rojstev. Xu Yulin pa pravi, da se ukrepi, kot so promocija zakona in zagotavljanje

kontracepcijskih uslug, smatrajo za bolj pomembne kot pa vsiljevanje kazni. Za zaviranje naraščajočega prebivalstva pa se morajo za zunajzakonska rojstva vsiliti stroge omejitve (China Daily, 2002d).

Pari imajo lahko drugega otroka le, če njihove okoliščine sodijo med zakonsko določene izjeme. Ukrepi v zvezi s tem pa sodijo na področje ljudskih kongresov ali njihovih stalnih odborov v provincah, avtonomnih pokrajinah ali mestnih občinah, ki so neposredno pod centralno vlado (18. člen). Omejitve, kdaj imajo lahko pari drugega otroka, so bile sprejete pod novim pravilnikom, ki pravi, da imajo lahko otroka le tisti pari, ki izpolnjujejo katerikoli kriterij. Razlika med otrokoma mora biti vsaj štiri leta, poleg tega mora biti mati stara vsaj 28 let (China Daily, 2003h).

Na podlagi novega zakona so standardizirane naloge države, pravice in dolžnosti državljanov glede načrtovanja rojstev in tudi konkretni ukrepi tega programa, ki jih izvajajo občine, podjetja in nevladne organizacije (China Daily, 2002f).

Pri izvajanju načrtovanja rojstev morajo oblasti na vseh nivojih in tudi njihovo osebje delovati v skladu z zakonodajo, uveljavljati zakon na kulturnen način, da bi se zagotovilo, da zakonske pravice in interesi državljanov ne bi bili kršeni, kar je določeno s četrtrim členom zakona (The National People's Congress of the People's Republic of China, 2002b).

第四条

各级人民政府及其工作人员在推行计划生育工作中应当严格依法行政，文明执法，不得侵犯公民的合法权益 (The National People's Congress of the People's Republic of China, 2002b).

Velik poudarek je tudi na vlogi in zaščiti ženske, tretji člen zakona namreč določa, da morajo programi načrtovanja rojstev ponujati večje možnosti za izobraževanje in zaposlovanje žensk, večjo zaščito njihovega zdravja in zvišanje njihovega statusa. 22. člen pa prepoveduje diskriminacijo in trpinčenje žensk, ki so neplodne, ali tistih, ki rodijo deklico. Z zakonom je prepovedana tudi diskriminacija, trpinčenje in zapuščanje deklic (The National People's Congress of the People's Republic of China, 2002b).

第三条

开展人口与计划生育工作，应当与增加妇女受教育和就业机会、增进妇女健康、提高妇女地位相结合。

第二十二条

禁止歧视、虐待生育女婴的妇女和不育的妇女。禁止歧视、虐待、遗弃女婴 (Anxi renkou xinxi wang 安溪人口信息网, 2002b).

19. člen zakona poudarja, da je pri izvajanju načrtovanja rojstev uporaba kontracepcijskih sredstev postavljena na prvo mesto. Država bo ustvarila tudi takšne pogoje, ki bodo državljanom zagotovili ustrezno odločitev glede uporabe varne, učinkovite in primerne kontracepcijske metode (The National People's Congress of the People's Republic of China, 2002b).

第十九条

实行计划生育，以避孕为主。国家创造条件，保障公民知情选择安全、有效、适宜的避孕节育措施 (The National People's Congress of the People's Republic of China, 2002b).

Ta pa jim je ponujena brezplačno (21. člen). Glede na zakon je državljanom zagotovljen tudi lahek dostop do strokovnih služb načrtovanja družine (31. člen), ki usmerjajo pare pri ustrezni izbiri kontracepcijske metode, tiste, ki že imajo otroke, pa skušajo prepričati, da izberejo dolgoročno kontracepcijsko metodo. Njihova naloga je tudi zagotavljanje pregledov nosečnic za poročene ženske v porodni dobi, dajanje nasvetov ter širjenje osnovnega znanja o programu načrtovanja rojstev, kar povečuje zavest ljudi o populacijskem stanju Kitajske (33. člen) (The National People's Congress of the People's Republic of China, 2002b).

Slika 4.2: Zdravnik načrtovanja rojstev v mestu poučuje ženske v porodni dobi o načrtovanju rojstev

Za lažje izvajanje načrtovanja družine je izboljšán sistem socialnega varstva, in sicer osnovno zavarovanje v starosti, osnovno zdravstveno zavarovanje, zavarovanje ob porodu in druge ugodnosti. Država spodbuja tudi druga podjetja, da za lažje izvajanje programa

državljanom ponudijo zavarovalne sheme (24. člen). Pari, ki upoštevajo predpise načrtovanja rojstev, so po 32. členu zakona za to nagrajeni. Tisti, ki se prostovoljno odločijo za samo enega otroka, jim država izda tudi »**častni certifikat za enega otroka**« *Dushengziniu fumu guangrong zheng* 《独生子女父母光荣证》 (27. člen) (The National People's Congress of the People's Republic of China, 2002b). Tisti, ki se odločijo za poznejšo poroko in pozneje rodijo otroka, so deležni daljšega dopusta za poroko, za tri mesece daljšega porodniškega dopusta (25. člen) in druge ugodnosti. Poleg tega tudi možu pripada mesec dopusta za nego otroka. Na podeželju se je glede na zakon zemlja, dodeljena staršem s samo enim otrokom, podvojila (China Daily, 2002a). Zakon ponuja pomoč tudi parom na podeželju, katerim se bo zagotovila podpora in številne prednosti glede financ, tehnologije in izobraževanja. Družine, ki upoštevajo zakon, imajo lahko prednosti pri pridobitvi posojil, delu, socialni pomoči (28. člen) in tudi prednosti pri distribuciji kolektivnega prihodka in dobrobiti (China Daily, 2002a).

Glede na izkušnje načrtovanja rojstev v zadnjih treh desetletjih novi zakon poudarja predvsem načelo skrb za človeka, prepoveduje nasilje, zlorabo moči položaja, prisilno ukazovanje in druge prestopke kršenja človekovih pravic in interesov (China Daily, 2002g). 36. člen zakona prepoveduje kakršno koli kršenje zakona v naslednjih primerih, za kar so kršitelji strogo kaznovani (The National People's Congress of the People's Republic of China, 2002b):

1. *illegalno izvajanje operacij*, ki so povezane z načrtovanjem rojstev,
2. *uporaba ultrazvoka* ali druge metode pri identifikaciji otrokovega spola ali prekinitve spolno-selektivne nosečnosti v ne zdravstvene namene,
3. *izvajanje lažnih operacij*, dajanje lažnih zdravstvenih poročil ali uporaba ponarejenih certifikatov načrtovanja rojstev.

Z 39. členom je zapisano, na katerih področjih so za kršitev lahko kaznovani uradniki (The National People's Congress of the People's Republic of China, 2002b):

- *kršitev človekovih osebnih pravic*, lastninskih pravic ali drugih zakonskih pravic in interesov,
- *zloraba svojega položaja*, zanemarjanje svojih dolžnosti ali sodelovanje pri prestopkih za osebno korist,
- *zahtevanje ali prejemanje podkupnin*,
- *pridržanje, zmanjšanje, nezakonito prisvajanje ali poneverjanje denarja* za načrtovanje rojstev ali sredstev za socialno vzdrževanje,

- *dajanje lažnih ali varljivih statističnih podatkov* o prebivalstvu in načrtovanju rojstev ali ponarejanje, vplivanje na podatke, ali ne posredovanje teh podatkov.

Pari, ki se odločijo za drugega otroka, pri tem pa ne sodijo med zakonsko določene izjeme, morajo plačati za »socialno vzdrževanje« otroka. Če jim to v določenem času ne uspe, so obremenjeni še z dodatnimi plačili, če jim ponovno ne uspe plačati, se za izterjatev administrativni oddelek načrtovanja družine obrne na sodišče (41. člen). Tem osebam sledijo administrativne sankcije organizacije, kateri pripadajo (42. člen) (The National People's Congress of the People's Republic of China, 2002b).

Glede na to, da zakon določa splošne pogoje glede razmer na Kitajskem, je načrtovanje specifičnih upravnih sistemov in sistemov pomoči ter ukrepov na »grass-roots« nivoju preneseno k lokalnim zakonodajnim oddelkom. Po vsej državi se je začelo popravljjanje deset let starih lokalnih predpisov načrtovanja rojstev v skladu z zakonom, v katerih so skoraj izginile ostre, prisilne besede, kot so prepovedano in morati. Veliko provinc je poenostavilo kompleksne postopke za reševanje prošelj za otroka in dovoljenje staršem, da imajo lahko v določenih okoliščinah več kot enega otroka (China Daily, 2002a). Tako vsaka provinca oblikuje politiko načrtovanja rojstev glede na njihove lokalne okoliščine, zaradi tega pa se načrtovanje rojstev razlikuje od province do province in od mesta do mesta. V 19 provincah je podeželskim parom dovoljeno imeti drugega otroka, če je prvi otrok deklica. V 27 provincah imajo pari lahko dva otroka, če sta oba starša edinca. V 31 provincah, mestnih občinah in avtonomnih pokrajinah pa velja predpis, da če otrok edinec ni sposoben za delo, ima par pravico imeti drugega otroka (Xinhua News Agency, 2001b). Jugozahodna kitajska provinca Yunan 云南省 je na primer oblikovala novo zakonodajo in povečala denarno pomoč za zdravstveno varstvo otrok edincev, parom s podeželja ponudila brezplačni zdravniški pregled in še druge pomoči. Južna provinca Guangdong 广东省 z novimi predpisi še naprej prepoveduje identifikacijo spola fetusa in selektivno nosečnost glede na spol. Predpisi tudi določajo, da staršem, ki naredijo splav brez uradnega dovoljenja, z namenom, da bi rodili fantka, ni dovoljeno ponovno roditi (China Daily, 2002a). V provinci Zhejiang 浙江省 so ukinili letne cilje načrtovanja rojstev in pari se lahko sami odločajo, kdaj bodo imeli prvega otroka in katero kontracepcijsko sredstvo bodo uporabili (China Daily, 2002g).

Tudi v Shanghaiju 上海市 je prišlo do sprememb. Novembra leta 2003 so bili predpisi načrtovanja rojstev spremenjeni in s tem pritegnili veliko pozornosti, saj dajejo parom več možnosti za drugega otroka.

- Prejšnji predpisi so določali, da če je bil na podeželju eden od staršev nesposoben za delo, je imel par lahko drugega otroka. Z amandmajem se je takšna pravica prenesla tudi na mestne družine.
- V prejšnjem predpisu je par, ki je bil drugič poročen, lahko imel otroka le, če ga eden od njiju prej ni imel. Amandma je odpravil ta pogoj. To pomeni, da ima na novo oblikovana družina pravico imeti še enega otroka, ne glede na to, če imata otroka pred drugim zakonom.
- Stari predpisi so določali štiriletni premor med prvim in drugim otrokom. Z amandmajem se je ta interval ukinil (China Daily, 2003c).

Novi predpisi dajejo velik poudarek na raznovrstnost ukrepov nege in podpore družinam z enim otrokom. V Pekingu 北京市 so te družine deležne vsaj 1.000 juanov *yuan* 元 (120 USD) podpore v času, ko mati doseže 55. leto oziroma oče 60. leto starosti. Samo ta podpora bo obremenila finance mesta za več kot 100 milijonov juanov *yuan* 元 (120.000 USD). Zgoraj omenjeni starši bodo prejeli podporo vsaj 5.000 juanov *yuan* 元 (600 USD), če njihov edini otrok izgubi zmožnost za delo ali umre in ne posvojijo drugega. Uskladile so se tudi nagrade za družine z enim otrokom. Prejšnje spodbude so bile mesečne nagrade od 5 do 10 juanov *yuan* 元 (0,60USD do 1,20 USD). Le-te so se fiksirale pri 1,20 USD (China Daily, 2003h).

Obstajajo številne **kritike** glede prvega kitajskega zakona o načrtovanju rojstev. Sergio Vieira de Mello (2003), takratni komisar za človekove pravice ZN, je na Mednarodnem dnevu žena leta 2003 dejal, da je bilo s sprejetjem novega zakona »politiki enega otroka dana le zakonska osnova«. »Novi zakon predstavlja pomemben korak naprej in zaščito pravic in odgovornosti države in državljanov glede reproduktivnega zdravja in načrtovanja družine.« Prepoveduje diskriminacijo, trpinčenje in kaznuje delavce načrtovanja rojstev v primerih kršenja človekovih pravic, zlorabi položaja itd. Po drugi strani pa je leta 2002 državni sekretar Združenih držav Amerike Colin Powell zapisal (Ozimic, 2004):

»Zakon odraža in spodbuja stroga pravila v LR Kitajski, ki so vodila v nasilje, vključujoč 'socialno odškodninskega plačila' in disciplinske ukrepe za pare, ki kršijo državno predpisano število otrok. Zakon /.../ vključuje kvote populacijskega nadzora (11. člen) in globe za kršenje zakona enega otroka (41. člen).« (11. člen zakona pravi, da je pri implementaciji programov načrtovanja rojstev potrebno zagotoviti nadzor nad velikostjo populacije.

第十一条

人口与计划生育实施方案应当规定控制人口数量， /.../ (The National People's Congress of the People's Republic of China, 2002b).

Colin Powell (Ozimic, 2004) je poudaril tudi, da 18. člen zakona kaže pravi namen, ki je »podpirati politiko enega otroka za poročene pare«, neporočenim pa ni dovoljeno imeti otrok. Ozimic (2004) je zapisal, da zakon krši tudi načela ICPD, ki pravijo, da imajo vsi pari kot tudi vsi posamezniki pravico, da se svobodno odločijo glede števila otrok in letnega razmika med njimi, kitajska populacijska politika pa bi morala sloneti na konsenzu in ne na nasilju ter »v nobenem primeru splav ne bi smel biti uporabljen kot metoda za izvajanje načrtovanja družine«.

Leta 2002 pa je Center za reproduktivne pravice v New Yorku opravil analizo o koristnih in potencialno nevarnih vidikih tega zakona. **Pozitivne lastnosti novega zakona** so bile videne v tem, da:

- zakon zahteva, da program načrtovanja rojstev nadaljuje z izobraževanjem žensk, s preskrbo služb, izboljšanjem zdravja žensk in njihovega statusa;
- prepoveduje diskriminacijo in trpinčenje žensk, ki rodijo punčko, in tudi žensk, ki so neplodne;
- prepoveduje diskriminacijo, trpinčenje in zapuščanje dojenčkov deklic;
- zahteva posebno zaščito delavk, vključno s pomočjo in nadomestilom za ženske v času nosečnosti, rojstva otroka in dojenja;
- zahteva, da so poleg žene tudi možje odgovorni za načrtovanje rojstev;
- spodbuja poznejše poroke;
- zahteva, da v šolah predavajo o spolni vzgoji;
- od države zahteva, da ustvari pogoje za izobraževanje državljanov in jih usposobi, da izberejo varno, učinkovito in primerno zaščito, poleg tega zagotavlja varnost ljudi, ki so podvrženi sterilizaciji;
- parom daje pravico, da uživajo brezplačne usluge načrtovanja rojstev;
- zagotavlja, da so lahko delavci načrtovanja rojstev kaznovani za kršenje osebnih pravic in lastninskih pravic državljanov, za zlorabo svojega položaja ter za zahtevanje ali sprejemanje podkupnin;
- od države zahteva, da podpira nove metode planiranja in tudi vodenje preiskav (Center for Reproductive Rights, 2003).

Zakon je oblikovan tako, da zagotavlja podporo populacijskemu razvoju, socialnemu in ekonomskemu razvoju. Toda po mnenju Melisse Upreti, pravne svetovalke za Azijo iz Centra za reproductivne pravice, novi zakon poleg pozitivnih in ženskam prijaznih značilnosti vsebuje veliko neskladnih in protislovnih omejitev, s katerimi kompromitirajo svobodo in enakost žensk, kajti »Kitajke morajo prenašati nesorazmerno breme razvojnih ciljev države na račun njihovih človekovih pravic.« Analiza je poudarila naslednje **negativne lastnosti novega zakona** (Center for Reproductive Rights, 2003):

- zakon nadaljuje politiko »enega otroka« za poročene pare, dovoljuje jim imeti drugega otroka, če spadajo med eno od izjem;
- zakon določa, da je imeti več kot enega otroka kriminalno dejanje, ki z globo kaznuje tiste, ki ne sodijo med določene izjeme;
- predpisuje oblikovanje kvot »določenega populacijskega nadzora« na vseh nivojih načrtovanja družine;
- ustvarja velik dostop do služb načrtovanja rojstev za pare, vendar v zakonu ni nikjer omenjenih pravic mladoletnikov ali samskih ljudi;
- prepoveduje določanje spola otroka in tudi splave glede na spol otroka;
- ustvarja načrt spodbud in nespodbud z nagrajevanjem staršev z enim otrokom (kot so prednosti pri posojilih, programi socialnega skrbstva in podobno).

Ne glede na mnoge negativne kritike kitajske populacijske politike je politika načrtovanja rojstev po dolgem pričakovanju postala zakon ter se izkazala za uspešno. Podatki SFPC-ja kažejo, da bi bilo do sedaj brez te politike 1,6 milijarde prebivalstva, 300 milijonov ljudi več od sedanjega števila (China Daily, 2002f). Leta 1998 se je stopnja naravnega prirastka kitajskega prebivalstva prvič znižala na manj od 10 in je leta 2001 znašala že 6,95 na tisoč prebivalcev (China Daily, 2003c). Vzdrževanje nizke natalitete je še vedno težka in dolgoročna naloga, zato naj bi bila ta politika nespremenjena z namenom, da se doseže cilj ohranjanja števila prebivalstva pod 1,4 milijarde vsaj do leta 2010 (China Daily, 2002f).

4.2.2. Popis prebivalstva 2000

Izslediti več kot milijardo kitajskega prebivalstva ni lahka naloga. Novembra 2000 je več kot 5 milijonov popisovalcev obiskalo okoli 350 milijonov gospodinjstev, da bi od ustanovitve Ljudske republike Kitajske leta 1949 izpeljali peti državni popis prebivalstva²³ (Kennedy Jr., 2000a). Uradniki so morali v petnajstih dneh prešteti petino svetovne populacije »peš, s kolesom, avtomobilom, čolnom, konjem in kamelo« in prepotovati vse predele Kitajske (Rennie, 2000).

Do leta 2000 je imel kitajski program načrtovanja rojstev jasno postavljen demografski cilj, in sicer do tega leta ostati pod 1,2 milijarde. Če bi popis presegal državni cilj, so nekateri strokovnjaki menili, da bo vlada poostrila omejitve rojstev. Susan Greenhalgh (Kennedy Jr., 2000a), strokovnjakinja na področju kitajske populacije na kalifornijski univerzi, ne verjame, da se bodo pravila spremenila, poostrilo pa se bo njihovo uveljavljanje. Veljavna pravila omejujejo večino mestnih parov na enega otroka oziroma dva, če sta oba starša edinca, medtem ko imajo lahko pari s podeželja dva otroka. Poleg tega so omejitve vpeljane neenako po Kitajski, kar pomeni, da je uveljavljanje pravil ključno vprašanje.

Ko je bila politika načrtovanja družine prvič predstavljena, je bil njen cilj do leta 2000 ohraniti populacijsko rast znotraj 1,2 milijarde ljudi. Glede na zadnji popis je Državni oddelek za statistiko objavil, da kitajsko prebivalstvo šteje **1,266 milijardi**. To pomeni, da je kitajsko prebivalstvo preseglo prvotni državni cilj. Ta številka je bila dosežena že leta 1995, zato je bil postavljen naslednji cilj, in sicer 1,3 milijarde ljudi v letu 2000 in v letu 2010 1,4 milijarde ljudi (Mackerras, 2004b). Večina demografov meni, da je bil prvotni cilj zelo ambiciozno postavljen na pretirano nizko raven. Kljub temu je bila Kitajska zelo uspešna, če se upošteva močan padec rodnosti, kajti nobeni državi ni uspelo tako drastično znižati rodnosti v tako kratkem času (Riley, 2004: 16).

Točnost teh podatkov vseeno ostaja vprašljiva. Po mednarodnih standardih je bila Kitajska znana po zelo točnih popisih prebivalstva, kar je posledica strogih ukrepov in strogega nadzora nad prebivališči. V zadnjih dvajsetih letih so številne spremembe precej otežile popis

²³ Prvi popis kitajskega prebivalstva je bil izveden že v 23. stoletju p.n.š. Najstarejši podatki, ki so delno ohranjeni, se nanašajo na popise iz leta 814 in 589. leto pred našim štetjem. V našem štetju pa so delno ohranjeni podatki popisov iz 2., 114., 730., 1491. in 1710. leta. Po ustanovitvi LR kitajske pa je bil prvi popis izveden leta 1953 (Friganović, 1978: 28).

svetovno največje populacije. Ena od sprememb, ki je močno vplivala na pravilnost popisa, je bila, ko je vlada konec 70. let omejila število rojstev in so družine ter lokalni uradniki začeli prikrivati rojstva nad kvoto in tudi niso prijavljali pravega števila rojstev, da bi se izognili težavam. Po mnenju Judith Banister, profesorice na Hongkonški univerzi za znanost in tehnologijo, ima zaradi tega zadnji popis za 5 odstotkov manj otrok mlajših od 6 let. Posebno problematična je registracija rojstev. Na eni od konferenc kitajskih demografov leta 1995 so ugotovili, da je bilo takrat neprijavljenih približno 30 odstotkov rojstev (Kennedy Jr., 2000b).

Težko je določiti vpliv neprijavljenih na popisu iz leta 2000. Popis kaže kot primer, da se je število članov na kitajsko družino leta 2000 s 3,96 članov iz leta 1990 znižalo na 3,44. Še vedno pa ostaja nejasnost, kolikšen je vpliv prikrivanja majhnih otrok v primerjavi s padajočo rodno stjo na zmanjšanje števila družinskih članov (Kennedy Jr., 2000b).

V upanju, da bi dosegli čim bolj točno število prebivalcev, je komunistično vodstvo razglasilo začasno amnestijo za milijone staršev, ki so kršili strogo določene kvote načrtovanja rojstev. Toda uradni podatki, ki se pogosto uporabljajo za razglašanje uspeha tako imenovane politike »enega otroka«, so zgrešili za približno 100 milijonov ljudi (Rennie, 2000).

Kitajski uradniki za popise morajo slediti tudi naraščajoči mobilni populaciji *liudong renkou* 流动人口. Agrarna reforma je konec 70. let povečala produktivnost in povzročila presežek dela na podeželju. S tem je spodbujala na milijone ruralnih prebivalcev, da si iščejo delo v uspešnih kitajskih urbanih centrih. Današnja ocena prebivalstva, ki se seli, variira od 120 do 130 milijonov. Ker se večina teh posameznikov pogosto seli med njihovim domom in novim bivališčem skozi več let, obstaja dvom, da je popis izpustil velik delež tega prebivalstva. Rezultati popisa kažejo, da stopnja urbanizacije znaša 36 odstotkov in je višja od podatkov mestne registracije iz leta 1999, ko je znašala 31 odstotkov. Ta 5 odstotna razlika, ki je ekvivalentna približno 60 milijonom mestnih prebivalcev, je verjetno posledica v popisu širše definicije »mestno prebivalstvo«. Zlasti kmečko prebivalstvo, ki je živel v mestih več kot šest mesecev v letu 2000, je bilo zaradi popisa označeno za urbano prebivalstvo, ne glede na to, ali so bili ali niso bili registrirani v mestih. Torej prebivalstvo, ki ni živel na nobeni lokaciji, ne v mestu in ne na podeželju več kot šest mesecev, je še vedno lahko ostalo nepopisano (Kennedy Jr., 2000b).

Kitajska centralna narodna vlada, ki se je dobro zavedala težavnosti pridobivanja resničnih podatkov, je uvedla potrebne ukrepe, da bi bil popis 2000 natančen, kot je le mogoče. Centralne avtoritete so spodbujale starše, naj registrirajo vse otroke, in ponudile manjše kazni za otroke nad kvoto (Kennedy Jr., 2000b). Starši, ki so v času popisa priznali

nedovoljene potomce, so bili kaznovani z minimalnimi zneski. Pri tem so njihovem otroku zagotovili registracijo *hukou* 户口. Registracija otrok je bila več kot dobrodošla, saj je v nasprotnem primeru neregistriranim otrokom odvzeto vse, tudi šolanje, preostanejo jim le hlapčevske priložnostne zaposlitve (Rennie, 2000). Poleg tega je vlada pri spodbujanju staršev za registracijo otrok podaljšala čas popisa (Kennedy Jr., 2000b). Popisovalcem je bilo rečeno tudi, naj spregledajo neregistrirane otroke in vsaki družini so obljubili, da bodo podatke, ki so jih prejeli, po obdelavi uničili in jih ne bodo uporabili proti njim kot dokaz. Poleg tega je bilo uradnikom načrtovanja rojstev, ki so prejeli podkupnine, obljubljeni, da ne bodo kaznovani²⁴ (Rennie, 2000).

V tabeli 4.2 so prikazani osnovni statistični podatki popisov prebivalstva, ki kažejo, da je prebivalstvo od leta 1990 naraslo za 132 milijonov. To povečanje pa presega celotno prebivalstvo Japonske²⁵. Povprečna letna rast je znašala 12,79 milijonov ljudi oziroma 1,07 odstotka. Povečal se je tudi delež mestnega prebivalstva, ki je od osemdesetih let naraslo za 15 odstotkov. Tako mestno prebivalstvo zavzema 36 odstotkov vsega prebivalstva, kmečko prebivalstvo pa 63 odstotkov. Glede na leto 1982 je povprečno število ljudi na gospodinjstvo padlo s 4,41 na 3,44. Leta 2000 je moški del prebivalstva štel 653,55 milijonov oziroma 51,63 odstotka, ženski del prebivalstva pa je štel 612,28 milijona žensk oziroma 48,37 odstotka. Od leta 1990 se je povečal delež starejšega prebivalstva za 1,39 odstotkov in zavzema 6,96 odstotkov prebivalstva (National Bureau of Statistics People's Republic of China, 2001a).

²⁴ Po besedah uradnika državnega popisa ne glede na to, ali je popis ali ga ni, vodja vasi vedno ve, koliko je (ne)registriranih otrok v njegovi vasi (Rennie, 2000).

²⁵ Prebivalstvo Japonske je leta 2000 štelo 127 milijonov ljudi (Kennedy Jr., 2000b).

Tabela 4.2: Osnovni statistični podatki popisov prebivalstva na Kitajskem

	1953	1964	1982	1990	2000
Prebivalstvo* (milijarda)	0,59435**	0,69458	1,00818	1,13368	1,26583
Spolno razmerje	107.56	105.46	106.30	106.60	106.74
Povprečna velikost družine	4.33	4.43	4.41	3.96	3.44
Prebivalstvo po starostnih skupinah (%)					
0-14	36.28	40.69	33.59	27.69	22.89
15-64	59.31	55.75	61.50	66.74	70.15
65 in več	4.41	3.56	4.91	5.57	6.96
Etnične manjšine	6.06	5.76	6.68	8.04	8.41
Mestno prebivalstvo* (milijon)	77,26	127,10	210,82	299,71	458,44
(%)		18,3	21	26,4	36,2
Kmečko prebivalstvo (milijon)	505,34	567,48	797,36	833,97	807,39
(%)		81,7	79	73,6	63,8
Nataliteta (‰)	37,00 ²⁶	39,14 ²⁶	22,28 ²⁷	21,06 ²⁷	14,03 ²⁷
Mortaliteta (‰)	14,00 ²⁶	11,50 ²⁶	6,60 ²⁷	6,67 ²⁷	6,45 ²⁷
Naravni prirastek (‰)	23,00 ²⁶	27,64 ²⁶	15,68 ²⁷	14,39 ²⁷	7,58 ²⁷
Totalna rodnost	6,05 ²⁶	6,18 ²⁶	2,9 ²⁷	2,3 ²⁷	1,8 ^{27***}

(Vir: China Internet Information Center (2004): *Basic Statistics on National Population Censuses*, <http://www.china.org.cn/english/en-shuzi2004/sh/4-4.htm> (10. 3. 2005). Podatki v tabeli ne vključujejo prebivalstva Hongkonga, Makaa in Tajvana)

* V število prebivalstva so vključeni tudi pripadniki oboroženih sil, ki so glede na stalno bivališče uvrščeni med mestno prebivalstvo.

** Popis prebivalstva leta 1953 vključuje tudi prebivalstvo iz posrednih poročil.

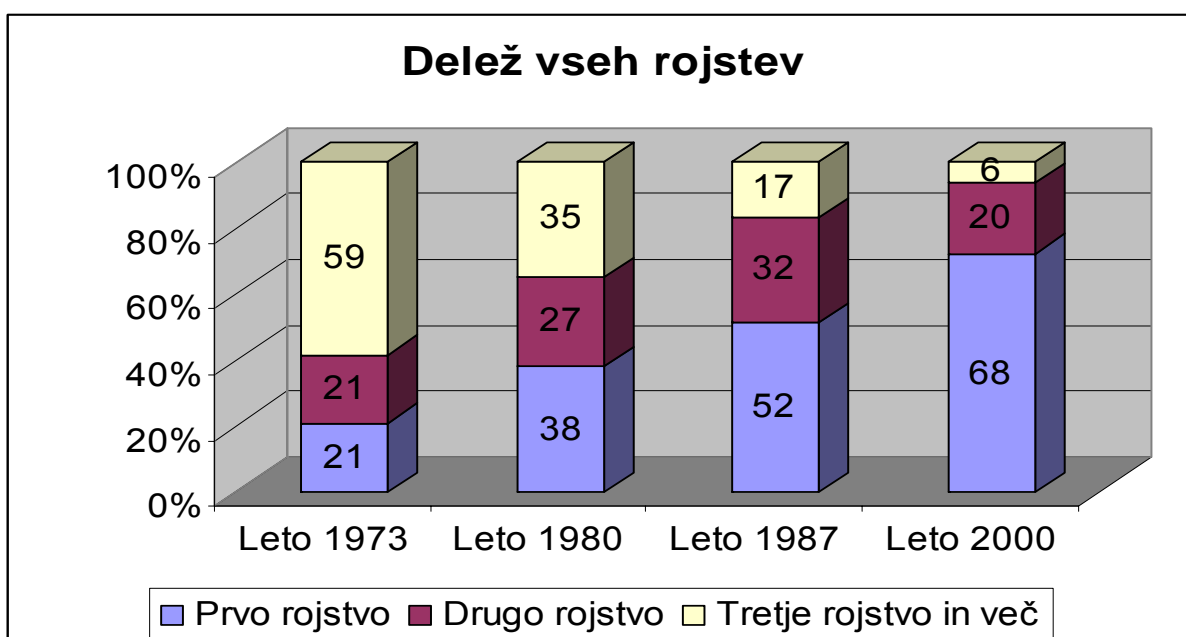
*** Podatek velja za leto 1999.

²⁶ National Bureau of Statistics People's Republic of China (2001b).

²⁷ China Internet Information Center, 2004e.

Grafikon 4.2, kjer so v odstotkih uprizorjeni deleži rojstev, kaže, da je Kitajski uspelo znižati delež drugih, tretjih ali več rojstev. Leta 1973 so predstavljala tretja ali več rojstva skoraj 60 odstotkov vseh rojstev. Do leta 2000 se je ta delež močno znižal na samo 6 odstotkov. Delež drugih rojstev je od 1973 pa do leta 2000 ostal skoraj nespremenjen in znašal približno četrtnino vseh rojstev. Delež prvih rojstev pa je leta 1973 znašal 21 odstotkov in se je do leta 2000 močno zvišal na 68 odstotkov.

Grafikon 4.2: Delež (%) prvih, drugih, tretjih in več rojstev v letih od 1973 do 2000 na Kitajskem

(Vir: Susan Greenhalgh, Population Council Research Division Working Paper, no. 8 (1989); and China 2000 Census; Riley, Nancy E.: *China's Population: New Trends and Challenges*, Vol. 59, No. 2, str. 8, junij 2004, Population Bulletin, Population Reference Bureau, <http://www.prb.org/Template.cfm?Section=PRB&template=/ContentManagement/ContentDisplay.cfm&ContentID=10611ž> (25. 3. 2005))

*Ponekod seštevke odstotkov ni enak 100.

4.2.3. Življenjski standard ljudi

Kot smo že omenili v enem izmed poglavij na začetku, je Kitajska bogata z naravnimi viri, toda v primerjavi s številom prebivalstva slika ni več tako optimistična. Ne glede na to, da v prihodnosti še naprej obstaja trend naraščanja prebivalstva za okoli 10 milijonov ljudi letno, je Kitajska svoje gospodarstvo, obdelovalne površine, gozdove, vodne vire olajšala bremena populacijske rasti s tem, da je le-to uspela spraviti pod nadzor. Stopnja totalne rodnosti je že nekaj časa pod 2 otroka na žensko (7,5 otrok na žensko v primerjavi z letom 1963²⁸), kar pomeni, da je prekoračila mejo, ki zagotavlja preprosto reprodukcijo prebivalstva 2,1.

Z aktivnim širjenjem politike načrtovanja rojstev je Kitajska skušala upočasniti populacijsko rast v primerjavi z rastjo bruto domačega proizvoda (v nadaljevanju BDP), čemur je sledila postopna rast BDP-ja na prebivalca. Poleg obdobja kitajske reforme in odpiranja Kitajske svetu od leta 1976 dalje je bila politika načrtovanja rojstev pomemben dejavnik stalnega gospodarskega razvoja in posledično izboljšanja življenjske ravni prebivalstva. V letih od 1952 pa do 1978 se je kitajski BDP povečal za 4,7-krat. Ne glede na to pa se je BDP na prebivalca povečal le za 2,8-krat. Od reform dalje in do leta 1994 pa se je s pomočjo spodbujanja načrtovanja rojstev BDP povečal za 4,2-krat in BDP na prebivalca za 3,4-krat (Information Office of the State Council of the PRC, 1995).

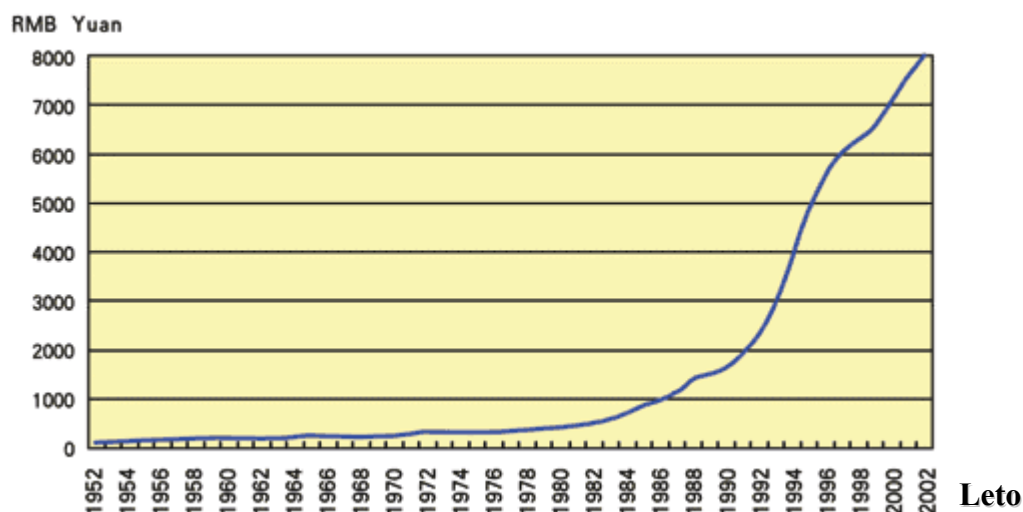
Kitajska iz leta v leto beleži večjo rast BDP-ja (grafikon 4.3). Leta 2003 je BDP znašal 1.100 USD²⁹ na prebivalca. Za letošnje leto 2005 pa je ocenjena 8,5-odstotna rast, naslednje leto 8,7-odstotna, leta 2007 pa 8,9-odstotna rast BDP-ja (Poslovni dnevnik, 2005). Soproft iz ekonomske šole v Londonu je predvidel, da bo Kitajska (skupaj z Brazilijo, Rusijo in Indijo) do leta 2040 glede na višino BDP-ja prehitele najbolj razvite države³⁰ (Glavič, 2004).

²⁸ National Bureau of Statistics People's Republic of China (2001b).

²⁹ Gašparič, 2005.

³⁰ Po številu mobilnih telefonov Kitajska prednjači, saj jih ima več, kot jih imata ZDA in Nemčija skupaj (Glavič, 2004).

Grafikon 4.3: Spremembe bruto domačega proizvoda na prebivalca do leta 2002

(Vir: National Population and Family Planning Commission of China, (2001): Main Achievements of Population and Family Planning Program of China, <http://www.npfpc.gov.cn/en/fpcn01-en.htm>, 1. 3. 2005)

V primerjavi z letom 1978 se je življenjski standard očitno izboljšal. Prihodki mestnega prebivalstva so se povečali za deset-krat, s 15,5 odstotkov letno rastjo. Prihodki družin s podeželja pa so se povišali za devet-krat z 14,8-odstotno letno rastjo. Veliki večini družin so tako osnovne življenjske potrebščine, kot so hrana, oblačila, vsakodnevno uporabljeni izdelki in bivališče, zagotovljene. Izboljšale so se tudi bivalne razmere, kjer so se v mestih bivalni prostori povečali iz 3,6 na 7,5m² na prebivalca. Na podeželju pa se je m² na prebivalca zvišal z 8,1 na 20,8m². Z razširjenostjo televizijskih sprejemnikov, hladilnikov, pralnih strojev in podobno pa se Kitajska približuje nivoju srednje razvitih držav (Information Office of the State Council of the PRC, 1995).

4.2.4. Status ženske

Prvi korak k dvigu statusa ženske je naredila Deng Yingchao, podpredsednica ACWF, s pismom Deng Xiaopingu 邓小平, ki pravi, da so »ženski kadri, zaposleni v organih centralne narodne vlade, zaradi pomanjkanja kontracepcijskih sredstev in znanja o tem rodile že veliko otrok«. To pa je »vplivalo na njihovo delo /.../, zdravje in družinsko življenje.« »Izgubile so nadaljnje možnosti izobraževanja, kar je posledica manj priložnosti službenega napredovanja.« Predlagala je tudi, da naj bi bile ženske deležne kontracepcijskih sredstev in poučevanja o le-teh na podlagi njihove svobodne volje. Odgovor Deng Xiaopinga pa velja za

»prvo navodilo o nadzoru rojstev s strani kitajskih visokih uradnikov«, in sicer da je nujno potrebno izpeljati nalogo v zvezi s kontracepcijskimi sredstvi (Women of China 中国女性, 2004a).

Z začetkom 21. stoletja se vse več žensk odloča za to, da ne bo imelo otroka. Poročilo ACWF-ja je pokazalo, da je okoli 10 odstotkov žensk v Shanghaiju močno odločenih, da ne bodo imele otroka. To pa je posledica vedno večjega števila žensk, ki se želijo posvetiti karieri, mož in otrok pa nista več njihov edini cilj v življenju, ker si želijo bolj svobodno in kvalitetno družinsko življenje (China Daily, 2002p).

V kitajski reviji Women of China *Zhongguo nuxing* 中国女性 (2004a) je navedenih nekaj razlogov, zakaj se vse več žensk odloči, da ne bo imelo otrok:

- kvaliteta življenja: mladi običajno niso pripravljene zamenjati relativno visokega življenjskega standarda s stroški, ki so potrebni za vzgojo otroka;
- idealno življenje: nekatere mlade ženske še vedno sledijo svojim idealom, zato bi rojstvo otroka uničilo njihove sanje;
- privlačna postava, katero bi jo ženske izgubile po rojstvu otroka, poleg tega lahko zgubijo željo po spolnih odnosih;
- breme: mnogo žensk si ne želi skrbeti za otroka, ko pridejo iz službe;
- pomanjkanje zaupanja glede poroke: nekatere mlade ženske nimajo zaupanja v zakon, ker se bojijo ločitve, kjer bi najbolj trpeli otroci;
- strast med ženo in možem: mnogo mladih žensk verjame, da dokler bodo živele same s partnerjem, bodo deležne več romantike kot če bi imele otroka;
- konkurenca v družbi: nočejo, da bi njihov otrok »trpel« tako v ekonomskem smislu kot zaradi močne konkurence v družbi;

Danes so ženske vse bolj aktivno vključene v javne zadeve³¹. Njihov politični, ekonomski, socialni status in status v družini se nenehno izboljšuje. Prav tako se izboljšuje zaščita pravic in interesov žensk z ustavo in zakoni, kot so »zakon o zaščiti pravic in interesov žensk«, »zakon o poroki«, »kazenski zakon« ter »zakon o prebivalstvu in načrtovanju rojstev«. Poleg tega je bil izdan dokument »program za razvoj kitajskih žensk (2000-2010)«, ki »cilje žensk

³¹ Med leti 1995 in 2000 je delež udeležbe žensk na volitvah predstavnikov lokalnih ljudskih kongresov 73,4 odstotka, delež moškega spola pa je znašal 77,6 odstotkov. Leta 2003 je bilo od vseh izvoljenih predstavnikov nacionalnega ljudskega kongresa 20,24 odstotka žensk. Od tega jih je bilo 13,2 odstotka izvoljenih v stalni odbor kongresa (National Population and Family Planning Commission of China, 2001b).

vključuje v nacionalne gospodarske in družbeno razvojne načrte.« (National Population and Family Planning Commission of China, 2001b)

Povečalo se je tudi zaposlovanje žensk, ki se je od leta 1985 pa do leta 1992 povečalo za 24,1 odstotek (Information Office of the State Council of the PRC, 1995), leta 1995 je njihov delež znašal 45,7 odstotka, leta 2000 pa 46 odstotkov %. Dvignil se je splošni nivo izobrazbe žensk, kjer je nepismenost upadla, in sicer z 90 odstotkov leta 1949 na 14 odstotkov leta 2002 (National Population and Family Planning Commission of China, 2001b). Ogromno število ženske delovne sile se nahaja na podeželju. Politika načrtovanja rojstev je še posebej tem ženskam ponudila več možnosti za izobraževanje. Leta 1989 je ACWF (v sodelovanju z 12 vladnimi oddelki in ministrstvom za kmetijstvo) uvedla program, namenjen 120 milijonom³² ženskam s podeželja, za učenje in tekmovanje v pridobljenem znanju in veščinah, in sicer program »dvojnega učenja in dvojnega tekmovanja« »*Shuang xue shuang bi huodong* “双学双比”活动 (All-China Women's Federation, 2005). Veliko pozornosti je bilo posvečeno tudi ženskemu zdravju. Smrtnost žensk se je od leta 1995 znižala z 61,9 na 43,2 na 100.000 živih rojstev leta 2002. Poleg tega se je izboljšal status žensk v družini in zakonu. Po podatkih ACWF-ja leta 2000 je 85,85 odstotkov mestnih žensk in 75,6 odstotka žensk s podeželja, starih pod 35 let, samih sprejelo odločitve glede poroke. Povprečna starost ženske pri poroki je bila leta 1970 20,8 leta 2001 pa 24,2 let (National Population and Family Planning Commission of China, 2001b).

Kitajska populacijska politika načrtovanja rojstev je torej žensko osvobodila bremena pogostih rojstev otrok in tudi velikega družinskega bremena po poroki. S tem se je zvišal življenjski standard ženske in izboljšalo zdravstveno stanje tako ženske kot otroka.

4.2.5. Pari s certifikatom za enega otroka

Število družin z enim otrokom se je močno povečalo. Po podatkih SFPC-ja je bilo leta 1979 izdanih 6,1 milijonov certifikatov za enega otroka, s katerim so se zaobljubili, da ne bodo imeli več kot enega otroka. Leta 2003 pa je ta številka narasla na 80 milijonov certifikatov (Sun, 2003). Na podlagi statističnih podatkov je leta 2001 (Tabela 4.3) delež parov, ki so se pokorili politiki »enega otroka« in prejeli ta certifikat, po vsej Kitajski znašal 22 odstotkov parov. Istega leta je bilo največ certifikatov parom podeljenih v Pekingu (48,5 odstotkov), sledil mu je Shanghai (41,22 odstotkov). Najnižji delež podeljenih certifikatov pa

³² Information Office of the State Council of the PRC, 1995.

je bil na jugu Kitajske v provinci Guangxi 广西省 in otoku Hainan 海南岛 – s 6,49 odstotkov in 6,53 odstotkov.

Tabela 4.3: Delež (%) parov s certifikatom za enega otroka leta 2001

	CERTIFIKAT ZA ENEGA OTROKA (%)
SKUPAJ	22,00
PEKING	48,50
SHANGHAI	41,22
GUANGXI	6,49
HAINAN	6,53

(Vir: China Statistical Yearbook, China Statistical Press; China Population Information and Research Center: China Population Data Sheet3 (2002); National Population and Family Planning Commission of China, 2001 http://www.npfpc.gov.cn/en/endata030610_1.htm (23. 2. 2003))

4.2.6. Razširjenost kontracepcijskih sredstev

Kitajska je v zadnjih letih spremenila pristop načrtovanja rojstev v prostovoljni in bolj k strankam usmerjeni pristop kot »poučena izbira«³³ *zhiqing xuanze* 知情选择, kjer je program bolj osredotočen na področje reproduktivnega zdravja (China Population Information and Research Centre, 2004). Mnogo lokalnih vlad je v zadnjih letih revidiralo predpise načrtovanja rojstev in zavrglo prisilne ukrepe ter javnosti ponudilo več možnosti glede izbire kontracepcije ter jo poučilo o prednostih in slabostih različnih metod. Rezultat tega je več kontracepcije in manj izvedenih splavov (China Daily, 2002g).

Na Kitajsko sta naredili močan vtis Mednarodna konferenca o prebivalstvu in razvoju v Kairu (ICPD) leta 1994 in Svetovna konferenca žensk v Pekingu leta 1996 (Kennedy Jr., 2001). Na podlagi akcijskega načrta ICPD-ja je bila glavna naloga četrtega državnega programa UNFPA v 32 kitajskih okrožjih vpeljati k strankam usmerjen pristop. Na podlagi prostovoljstva in načel ICPD-ja je postavljen tudi dolgoročni cilj za širitev in vzpostavitev kvalitetnih reproduktivnih služb. Opravljena so bila tri poročila iz leta 1998, 2001 in 2002, ki so kot pokazatelji sprememb učinkov vpeljanega programa pokazala, da je v tem obdobju

³³ Službe načrtovanja rojstev poučujejo, informirajo ženske o kontracepcijskih metodah. Na podlagi tega se same odločijo, katero vrsto kontracepcije bodo uporabljale.

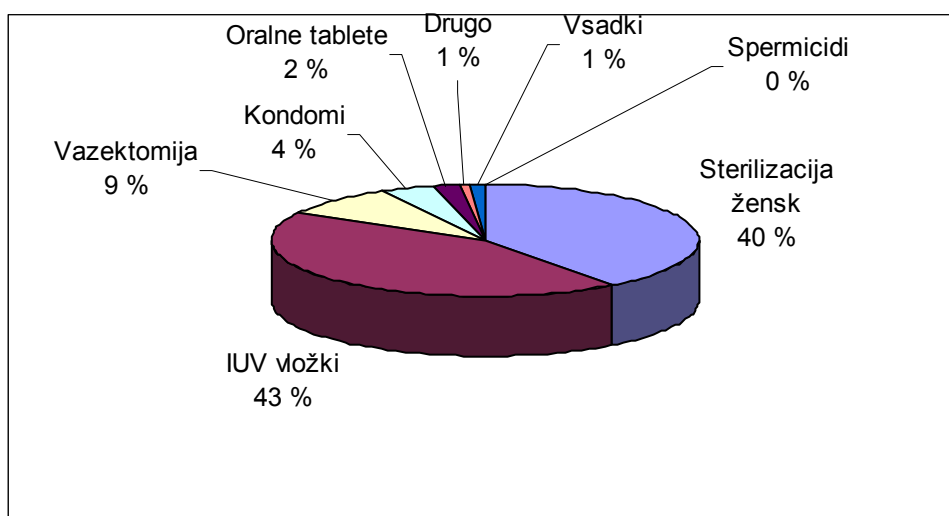
razširjenost kontracepcijskih metod zajela 87 do 89 odstotkov (leta 1982 71 odstotkov ³⁴) prebivalstva. To pomeni, da je Kitajska blizu nivoja večine razvitih držav in močno nad odstotki drugih azijskih držav. Upadla je sterilizacija žensk (za 16 odstotkov), povečala pa se je uporaba IUV kontracepcijskih vložkov (za 20 odstotkov). Uporaba kondomov je bila nizka, povečala se je le od 1,7 odstotka na 3,8 odstotkov. Leta 2002 je bilo več kot 90 odstotkov neporočenih žensk poučenih o vsaj treh kontracepcijskih metodah. Povečal se je odstotek žensk, ki so se skupaj z možem odločile glede kontracepcije, od 27 odstotkov na približno 70 odstotkov. Okoli 20 odstotkov žensk pa se jih je samih odločilo. Totalna stopnja rodnosti je nizka – 1,3 otroka na žensko – in ženske so veliko bolj nagnjene k poznejšim rojstvom. Povečal se je delež žensk, starih med 15 in 49, pri ginekoloških pregledih z 32 odstotkov na 68,2 odstotka. Močno so upadla tudi rojstva na domu – od 47,3 odstotka na 18,9 odstotkov. Ti kazalci pa kažejo, da je bil narejen velik napredek z implementacijo programa na področju reproduktivnega zdravja in »Kitajska je naredila pomembne korake k zagotovitvi osnovnih pravic reproduktivnega zdravja žensk in parov« (China Population Information and Research Centre, 2004).

Uporabniki kontracepcijskih sredstev na Kitajskem temeljijo predvsem na uporabi dveh metod: *IUV*³⁵ vložki in *sterilizacija žensk*, kar je razvidno iz tortnega grafikona 4.4. Najbolj razširjena je uporaba dolgoročne kontracepcije, medtem ko se kratkoročne metode manj uporabljajo. Razlog za to je velik vpliv »državnega vodila« načrtovanja rojstev na začetku 80. let, po katerem je bil ženskam po rojstvu prvega otroka vstavljen IUV vložek, ženske, ki so rodile drugega otroka, pa so bile podvržene sterilizaciji (Yang v Exterkate, 2000: 11).

³⁴ Exterkate, Marja (2000): Financial Resource Flows for Population Activities. Report of a case study in China, <http://www.resourceflows.org/index.php?module=uploads&func=download&fileId=39> (28. 5. 2004).

³⁵ Uporaba IUV kontracepcijskih vložkov je po ocenah UNFPA-ja v obdobju desetih let (od leta 1992 dalje) preprečila 41 milijonov nosečnosti, 26 milijonov splavov, 14 milijonov rojstev, 1 milijon spontanih splavov, 360.000 smrti otrok in 84.000 smrti mater (Scruggs, 2002).

Tortni grafikon 4.4: Kontracepcijske metode na Kitajskem leta 1997 (%)

(Vir: Exterkate, Marja (2000): Financial Resource Flows for Population Activities, Report of a case study in China, str. 12, <http://www.resourceflows.org/index.php?module=uploads&func=download&fileId=39>, 28. 5. 2004)

Kljub skoraj 90-odstotni uporabi kontracepcije obstajajo še primeri neuporabe le-te. Na osnovi tega pa naj bi pri nadzoru rodosti igrali veliko vlogo splavi. Vladni uradniki so ocenili, da je bilo zaradi neuporabe kontracepcije izvedenih do 70 odstotkov splavov, katerih število je doseglo višek leta 1983 s 14,4 milijoni splavov (UN Population Division, 2004b: 95-6). Danes ta odstotek znaša 28 odstotkov in je le malo višje od Združenih držav Amerike (26 odstotkov), kar je presenetljivo glede na široko uporabo dolgoročne kontracepcijske metode (Women of China 中国女性, 2005b). To je razvidno iz različnih podatkov kitajskega statističnega urada, po katerih je na leto izvedenih 7 milijonov splavov, po podatkih SFPC-ja pa je na leto izvedenih 3 milijone splavov. Razlog za to razliko je v tem, da poročila SFPC-ja ne vključujejo neporočenih žensk, ker se podatki nanašajo le na registrirane aktivnosti, kar pa opozarja na hitro naraščajoče število splavov neporočenih žensk (U.S. Embassy Beijing, 2000).

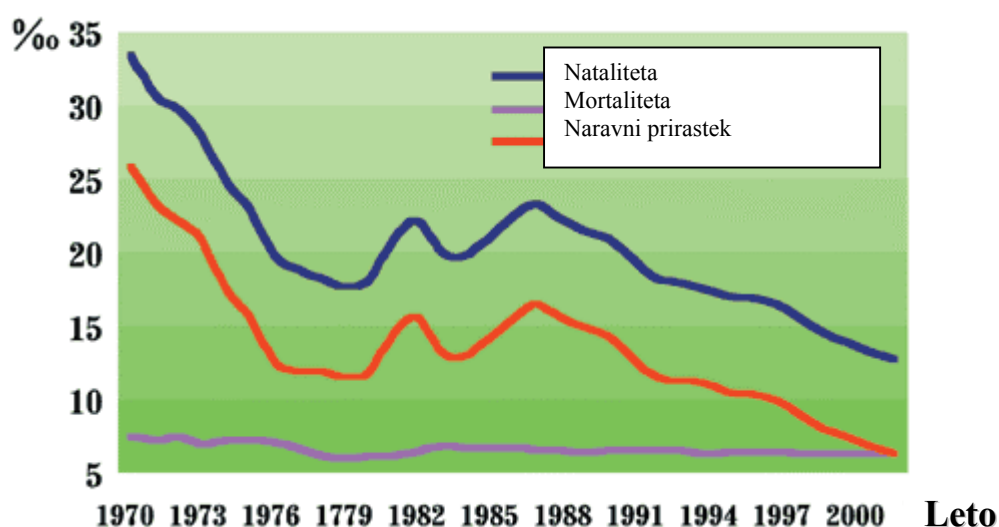
Na podlagi podatkov razširjene kontracepcije lahko vidimo, da je bila kitajska populacijska politika uspešna pri izobraževanju žensk in parov o uporabnosti kontracepcijskih metod, s pomočjo katerih so se stopnje rodnosti zmanjšale (grafikon 4.5).

Statistični podatki kitajskega SFPC-ja kažejo, da je naravni prirastek upadel in leta 2001 znašal manj kot 1 odstotkov. To pa pomeni, da je kitajska populacijska politika v obdobju

tridesetih let od 70. let prejšnjega stoletja z uveljavitvijo sedanje politike načrtovanja rojstev pa do danes dosegla velik uspeh z znižanjem števila rojstev za skoraj 300 milijonov ljudi.

中国国家计生委的统计资料表明，2001年中国的人口自然增长率已经降至1%以下，自上个世纪70年代实行计划生育政策以来，30年中中国总计少出生人口近3亿，这是中国人口政策的巨大胜利 (Women of China 中国女性, 2003c).

Grafikon 4.5: Trend natalitete, mortalitete in naravnega prirastka (v ‰) na Kitajskem od leta 1970 do 2000

(Vir: National Population and Family Planning Commission of China, (2001): Main Achievements of Population and Family Planning Program of China, <http://www.npfpc.gov.cn/en/fpcn01-en.htm>, 1. 3. 2005)

4.2.7. Sprememba mišljenja ljudi

4.2.7.1. Sprememba mišljenja starejše generacije

Kitajska ima dolgo tradicijo, da pod isto streho živijo otroci in njihovi starši v starih letih, kjer otroci skrbijo zanje do konca njihovega življenja. Ko se otroci in vnuki zbirajo okoli njih, starejši vedo, da bodo v primeru bolezni preskrbljeni, vendar so se časi spremenili. Sinovom in hčeram ni več potrebno skrbeti za svoje ostarele starše, kot so to počele prejšnje generacije, še posebno zdaj, ko so finančno sposobni spustiti otroke iz »gnezda«.

Eden takšnih je 70-letni upokojeni vojak iz Pekinga Wang Wanli. Pred desetimi leti sta se njegova odrasla otroka odselila, da bi si ustvarila svojo družino. Wang pravi, da za razliko od njegovega očeta on sam ne potrebuje finančne podpore otrok (s pokojnino 2.000 juanov *yuan*

元 (240,96USD)) in preferira mirnejše življenje v »drugi pomladi« svojega življenja (Xinhua News Agency, 2001e).

Wu Qiufeng (Tang, 2001), uradnik, odgovoren za zadeve starejših ljudi pod okriljem državnega sveta, pravi, da je pri odločitvah o življenjskih načrtih odločilna dobra komunikacija med starši in otroki. Časi, ko so morali otroci ubogati starejše sorodnike oziroma ko so morali otroci prositi starše za dovoljenje, kje bodo živeli, so minili. Večja samozavest in javni blagor sta v večji meri prekinila to tradicijo. Poleg tega je dejal, da je nenehno naraščajoče število starejših ljudi dalo misliti o tem, ali je brezpogojno spoštovanje otrok do staršev zdravo za družbeni razvoj (Tang, 2001). Danes se s stalnimi izboljšavami stanovanjskih pripomočkov in blaginje vse večje število starejših ljudi odloči, da bodo živeli ločeno od svojih potomcev. Poročilo iz leta 1999 kaže, da je približno tretjina starejših prebivalcev v kitajskih velikih mestih sprejela to spremembo in sami srečno živijo. V Pekingu tako živi 34 odstotkov, medtem ko v Shanghaiju celo 36,8 odstotkov starejše populacije. Ko se bodo starši, ki so se podredili politiki »enega otroka«, postarali, se lahko delež le-teh po ocenah strokovnjakov v desetih letih dvigne na 90 odstotkov (Xinhua News Agency, 2001e).

Zadnje poročilo, narejeno za področje južnokitajske mestne občine Tianjin 天津市, kjer več kot polovica starejše populacije živi sama, pa je pokazalo, da 28,32 odstotkov le-teh potrebuje vsakodnevno pomoč, 19,53 odstotkov zdravniško pomoč, 15,46 odstotkov telesno aktivnost na prostem, 10,5 odstotkov pomoč pri nakupovanju, 12,86 odstotkov za družbo. Zato se za Kitajsko, kot pravi Hao Maishou, strokovnjak s Tianjin akademije za družbene vede, pripravlja velika sprememba glede skrbi za starejše ljudi, kjer bo družba razbremenila posameznega potomca in prevzela velik del odgovornosti (Xinhua News Agency, 2001e).

4.2.7.2. Sprememba mišljenja mlajše generacije

Tipična kitajska družina je družina štirih generacij, ki živijo pod eno streho, katero je danes že težko najti. Državna politika načrtovanja rojstev je zaradi spodbujanja poznejših porok, poznejšega rojstva otrok in manjšega števila ter bolj zdravih otrok postopoma spremenila mišljenje mladih ljudi glede poroke, rojevanja in družine. To vodilo politike je sprejela že večina kitajskega prebivalstva. Danes pari tudi ne vidijo velike razlike med sinom ali hčerko. Idealno družino vidijo v majhni in složni družini.

Za to se je kitajska vlada v 1990ih letih borila in s številnimi metodami skušala prepričati mlade pare, da je hčerka edinka prav tako pomembna kot sin. Eden od načinov so bili veliki plakati (slika 4.3), ki so prikazovali srečne družine s hčerko (Abbott, 1998).

Slika 4.3: Plakat, ki prikazuje srečno družino z deklico edinko

Do korenitih sprememb je prišlo v mestih. Glede na poročila Kitajske akademije družbenih ved leta 1982, 1993 in 1997, kjer je bilo v prvem poročilu vključenih pet kitajskih mest (Beijing 北京, Tianjin 天津, Shanghai 上海, Nanjing 南京, Chengdu 成都), v drugem sedem (Guangzhou 广州, Lanzhou 兰州, Harbin 哈尔滨, Beijing 北京, Shanghai 上海, Nanjing 南京, Chengdu 成都), v tretjem pa le Shanghai in Chengdu, je več kot polovica mestnih družin z enim otrokom. Družine »štirih generacij« so leta 1982 zavzemale le 2% (China Daily, 2001(o)).

Več kot tisoč let je par po tradiciji živel pri moževih starših. Danes se vse več mladoporočencev odloči, da bodo oblikovali svojo družino s težnjo po neodvisnosti in enakopravnosti. Leta 1983 je izmed 1.600 parov 300 živel z moževimi starši, 60 parov z ženinimi starši ter okoli štiri petine jih je oblikovalo svojo družino. Glede na raziskave akademije leta 1997 je družinski življenjski cikel močno občutljiv na spremembe družbene psihologije. Tan Shen iz Raziskovalnega inštituta družbenih ved v Chengduju je dejal, da ne glede na to, kako se družbena psihologija spreminja, družine z enim otrokom, družine, kjer pari živijo s svojimi starši in družine »praznih gnezd« bodo zagotovo postale ena glavnih oblik mestne družine na Kitajskem (China Daily, 2001(o)).

Po objavljenih podatkih ACWF-ja ima Kitajska danes več kot 600.000 »dink³⁶« družin (dve plači in brez otrok) (Women of China 中国女性, 2004a). Od leta 1993 do 1997 se je njihovo število povečalo za šestkrat in znašalo 3 odstotke (China Daily, 2001(o)). Več kot 40 odstotkov mladih poročenih žensk si ne želi roditi otroka. To pomeni, da je več tisočletna tradicija vzgajanja otrok z namenom, da bodo pozneje oni skrbeli za ostarele starše, in ideja »več sinov pomeni večjo srečo«, močno ogrožena.

最近中华全国妇女联合会对外公布了这样一组数据：中国的“丁克家庭”已经突破 60 万，在中国年轻一代的已婚女性中有四成以上不愿意生育子女。中国几千年来养儿防老和多子多福的生育观念受到了巨大的挑战 (Women of China 中国女性, 2004a).

Število otrok na družino pada. Poročila iz leta 1983, 1992, 1994, 1998 in 2003 kažejo, da se je želja po otrocih zmanjšala na 1,1 otroka na družino. S hitrejšim razvojem in širitvijo programov načrtovanja rojstev se je mišljenje mladih do otrok spremenilo. 81,13 odstotkov moških in 81,82 odstotkov žensk si želi le enega otroka (China Internet Information Center, 2003b), kjer večini parov spol otroka ni več tako pomemben. Po drugi strani pa obstajajo pari, ki si želijo dva otroka, predvsem deklico, če si jo bodo finančno lahko privoščili in plačali. Večja verjetnost je, da bodo imeli več kot enega otrok pari z višjo izobrazbo in višjim prihodkom (China Internet Information Center, 2003b).

Tridesetletna Cui Xinyu, prodajalka avtomobilov iz Dailiana 大连市 s tričlansko družino, je ena tistih, ki želi le enega otroka.

»Mislim, da se je z mlajšo generacijo mišljenje Kitajcev močno spremenilo. Danes mnogi sploh nočejo imeti otroka. V 50. letih in še prej je imel vsak par veliko otrok. Težko je bilo imeti dovolj hrane. Če pogledamo generacijo naših staršev, jim je bilo s tako številčno družino zelo težko. Danes to ni naš največji problem. Naša generacija si želi imeti otroka zato, ker so otroci naša prihodnost. Število otrok je pomembno, še bolj pomembna pa je kvaliteta njihovega življenja. Meni je vseeno, ali je sin ali hčerka. A po kitajski tradiciji so fantki malo boljše. /.../ Če imaš sina, imaš malo več sreče, ker bo skrbel za ostarele starše. /.../ Življenje je bolj razvito v mestu, a na podeželju potrebujejo pomoč pri kmetovanju. /.../ Mislim, da se večina Kitajcev strinja s sistemom načrtovanja rojstev, ker so trpeli zaradi preobljudenosti. Politika načrtovanja rojstev pa zvišuje splošni življenjski standard ljudi.« (Mitchell, 1999b).

³⁶ »DINK« družina (double-income, no kids) pomeni, da je družina brez otrok in da oba partnerja prejemata plači.

Na vprašanje mladoporočencev, če načrtujejo otroka, je odgovor pogosto negativen. Čeprav živijo na svojem, nimajo dovolj sredstev, da bi lahko skrbeli za otroka. V bolj razvitih območjih vedno več parov gleda na to predvsem s finančnega vidika. Ženske morajo, preden se podajo v kariero, prej dobro premisliti ali bodo imele otroka ali pa si ustvarile kariero. Če delajo za tuje podjetje, je materinstvo »upravičen« razlog za njihovo odpustitev (Shanghai Star, 2003a).

Shandong 山东 univerza je bila leta 2003 z izdajo predpisa, s katerim je bilo študentom dovoljeno poročiti se in imeti otroka v okviru starosti, ki je določena z zakonom o poroki in načrtovanju rojstev (fantje nad 22 in dekleta nad 20 let), prva univerza, ki je prekinila 24-letno prepoved poroke in rojstva otrok med šolanjem. Načeloma pa mora študentski par imeti vsaj 23 in 25 let, da imata lahko otroka. Kljub ukinitvi prepovedi na to ni bilo velikega odziva študentov, saj nihče od njih psihološko in finančno ni pripravljen na poroko in otroka. Študenti so pod velikim pritiskom študija in trga dela, zato se za to ne zanimajo preveč. Da bi se izognili vedno večji konkurenci na trgu dela, se je leta 2003 90 odstotkov študentov prijavilo na sprejemne izpite za podiplomski študij (Xinhua News Agency, 2004f).

4.2.8. Razširjenost programa načrtovanja rojstev

Programi načrtovanja rojstev so neenakomerno vpeljani po vsej Kitajski. Na nekaterih območjih so bili bolj uspešni, na drugih pa manj, predvsem zaradi pomanjkanja finančnih sredstev.

»Mreža načrtovanja rojstev« vključuje 4 milijone kadrov načrtovanja rojstev in redno zaposlenih delavcev (brez honorarnih delavcev s podeželja) (Zhao, 2000). Vzpostavljena je na petih nivojih: nacionalni ravni, ravni province, prefektуре, okrožja in mesta. Program načrtovanja rojstev je tako uspel zajeti 95 odstotkov kitajskega prebivalstva. Poleg tega »mrežo načrtovanja rojstev« dopolnjuje še sistem 3.200 bolnic za zdravje mater in otrok, katere je podprlo ministrstvo za zdravje, vendar večina le-teh pokriva le kitajska mesta. Službe reproduktivnega zdravja, ki pokrivajo tako urbana kot ruralna območja, zagotavljajo usluge, kot so zdravstveno svetovanje za ženske, preprečitev in zdravljenje ginekoloških bolezni, zdravljenje neplodnosti in izobraževanje o aidsu (National Population and Family Planning Commission of China, 2001b).

Na podeželju, kjer je še posebno težko uveljaviti program načrtovanja rojstev, zaradi želje kmetov po veliko otrocih počasi prihaja do sprememb. Kmetom država ponuja določene

ugodnosti, kot so dodelitev zemlje za izgradnjo hiše in tudi zaposlitev, če bodo upoštevali politiko (Taipei Times, 2000). Več kot pet milijonov parov s podeželja v provinci Sichuan四川省 se je odločilo, da bo sledilo programu načrtovanja rojstev z upanjem, da jim bo država tako pomagala rešiti se revščine (China Daily, 2002g). Mnogo kmetov bi hotelo več vložiti v izobrazbo svojega otroka, vključno z zaposlitvijo hišnega učitelja ali nakupom glasbenega inštrumenta. Rajši imajo enega in dobro izobraženega otroka kot pa veliko otrok z nizko izobrazbo. S tem ko je kmečka zavest o izobraževanju vse močnejša, se nivo izobrazbe na podeželju nenehno izboljšuje. Strokovnjaki pa verjamejo, da bo več nadarjenih ljudi izobraženih ter da se razcvet Kitajske približuje (Xinhua News Agency, 2001g).

4.2.9. Naloge in napovedi populacijske politike

Leta 2005 se je na Kitajskem rodilo 1,3 milijarde državljanov. Strokovnjaki pa so opozorili, da če Kitajska pred več kot tridesetimi leti ne bi začela s tako strogo populacijsko politiko, bi bila ta številka dosežena že prej, saj bi brez te politike kitajsko prebivalstvo štelo 300 milijonov več ljudi. Na začetku 70. let so pari v povprečju imeli 5,8 otrok, do danes pa je to število padlo na 1,8 otroka na družino. To pa Kitajsko uvršča med države z nizko stopnjo rodnosti na svetu (National Population and Family Planning Commission of China, 2005). Čeprav je bila do sedaj uspešna pri zaviranju populacijske rasti in zagotavljanju večje kvalitete življenja svojega prebivalstva, njena naloga še ni končana.

Kitajska je ena od držav (Brazilija, Koreja, Tajska), katerih totalna stopnja rodnosti je blizu ali manj od 2,1. V teh državah pa gonilna sila mlajše starostne skupine zagotavlja še nadaljnjo rast prebivalstva. Če država vztraja pri nizki rodnosti, se bo ta gonilna sila postopoma umirila, populacijska rast se bo stabilizirala ali pa upadla (Population Reference Bureau, 2004: 12). Ne glede na to, da je kitajska totalna stopnja rodnosti očitno pod reproduktivno ravnijo prebivalstva, bo prebivalstvo zaradi velikosti še kar nekaj časa naraščalo za 10 milijonov³⁷ letno v naslednjih dveh desetletjih. Kitajska bo morala še nekaj časa živeti tudi z dejstvom, da ji primanjkuje naravnih virov, neuravnovešenega razvoja med prebivalstvom in socialnim in ekonomskim razvojem ter med različnimi območji države. Boljše kvalitete življenja ljudi pa se ne da doseči v kratkem obdobju, zato populacijski problemi, kot so neravnovesje v spolni strukturi prebivalstva, sistem socialnega varstva, naraščajoči pritisk na zaposlovanje zaradi še naprej naraščajočega števila prebivalstva,

³⁷ National Population and Family Planning Commission of China, 2005e.

Kitajski v bodoče predstavljajo izzive, da se doseže stalni razvoj prebivalstva, družbe in gospodarstva in zgraditev vsesplošno dobro stoječe družbe.

Za omilitev posledic populacijske politike so nekateri za radikalno preureditev politike predlagali politiko »dveh otrok«. Eden takšnih je tudi profesor sociologije pekinške univerze Li Jianxin, ki je predlagal, da se parom ponudijo blažji pogoji za pravico drugega otroka. Pare bi morali spodbujati, naj imajo drugega otroka, da se doseže primerna populacijska struktura (China Daily, 2003c). Drugi še vedno vztrajajo pri tem, da mora populacijski nadzor ostati glavna prioriteta. Podpredsednik kitajskega populacijskega inštituta Tian Xueyuan (China Daily, 2003c) meni, da rešitev za staranje družbe leži v gospodarskem napredku, izboljšanju sistema socialnega zavarovanja in ne v »umetnem« večanju števila prebivalstva. V primerjavi s staro družbo izredno večanje števila prebivalstva predstavlja večjo grožnjo stalnemu kitajskemu razvoju. Ker na Kitajskem še vedno obstaja tendenca naraščanja prebivalstva, Tian Xueyuan poziva vlado, naj ne ublaži politike načrtovanja rojstev. Po njegovem mnenju bi tako Kitajska do sredine 21. stoletja lahko dosegla nično stopnjo natalitete, ko bo število prebivalstva doseglo okoli 1,6 milijarde in tudi 3.000 do 4.000 USD BDP-ja na prebivalca.

Kot eno od rešitev kitajskega problema preobljudenosti Jurriaan Bendien (2004) predlaga Singapur, ki se sooča z ravno nasprotnimi težavami kot Kitajska. Singapur se torej sooča z upadanjem števila rojstev in skuša z ukrepi pronatalitetne politike spodbuditi pare k višji rodnosti. Zato Bendien pravi, da bi z ustrezno prijateljsko politiko Singapurju in Kitajski koristilo medsebojno sodelovanje na področju populacijske politike. Kitajski bi se zmanjšal populacijski pritisk, v Singapurju pa bi se ublažila nezadostna populacijska rast, če bi obe državi omilili migracijski nadzor. Ovire rasizma bi postopno izginile in s tem bi prišlo do boljše razporeditve prebivalstva med območji »brez zlorabljanja individualnih preferenc rodnosti.« Za uresničitev tega pa bi bile potrebne »posebne preiskave o možnostih in izvedljivosti gibanja prebivalstva iz ene države v drugo ter demografske zadeve povezati s svobodnim gibanjem ljudi.«

Kitajska vlada je leta 2000 izdala »belo knjigo« o »*Prebivalstvu in razvoju Kitajske v 21. stoletju*«, v kateri je predstavila akcijski načrt za nadaljevanje sedanje politike načrtovanja rojstev, da bi se ohranila nizka stopnja rodnosti (Xinhua News Agency, 2000j):

- *zaščita pravic in interesov žensk in otrok;*
- *omogočiti večje možnosti za zaposlovanje, pospešiti urbanizacijo;*

- *zmanjšanje revščine* – izpeljati strategijo za razvoj zahodnih območij Kitajske, ki so najbolj problematična;
- *zajamčiti pravice starostnikom* – vzpostavitev sistema za podporo starostnikov, temeljil naj bi na družini, ki jo podpirajo javne službe, te pa dopolnjujejo organizacije za socialno skrbstvo;
- *izboljšanje bivalnega okolja* – poučiti ljudi o pomembnosti usklajenega razvoja prebivalstva, naravnih virov in okolja;
- *ukrepi za izboljšanje zakonskega sistema* – izboljšati sistem zakonskega nadzora nad izvajanjem populacijske politike, zakonitev in izboljšanje pravil in predpisov;
- *izboljšanje mehanizma spodbud* za spodbujanje načrtovanja rojstev;
- *okrepitev propagiranja in izobraževanja* z mobilizacijo družbenih in vladnih oddelkov za širjenje načrtovanja rojstev;
- *znanstvene in tehnološke inovacije* na področju prebivalstva in razvoja;
- *večja finančna vlaganja* v programe načrtovanja rojstev;
- *spodbujanje vloge socialnih in nevladnih organizacij* (kot je ACWF, združenja načrtovanja rojstev itd.);
- *širjenje mednarodnega sodelovanja* in izmenjave na področju svetovnih populacijskih vprašanj in razvoja. Pri tem pa je poudarjeno, da Kitajska spodbuja medsebojno razumevanje in težnjo k razvoju skupnih točk, pri tem pa naj se ohranijo razlike na osnovi enakopravnosti in medsebojnega spoštovanja.

Vlada je v beli knjigi postavila tudi cilj, da do leta 2005 prebivalstvo ne preseže 1,33 milijarde (brez prebivalcev Hongkonga, Tajvana in Makaa) (Xinhua News Agency, 2000j). Po podatkih kitajskega populacijsko-informacijskega in razvojnega centra pa prebivalstvo Kitajske danes šteje 1,302 milijarde ljudi (China Population Information and Research Center, 2005). To pa pomeni, da ji je ta cilj uspelo uresničiti.

Kitajska je glede populacijske rasti in kvalitete življenja Kitajcev postavila tudi **cilje do leta 2010 in do leta 2050**. Leta 2000 sta CK KPK in vlada v »*Sklepu o okrepitvi programa prebivalstva in načrtovanja rojstev in stabilizaciji nizke stopnje rodnosti*³⁸« postavili naslednji

³⁸ (CK KPK, vlada: sklep o okrepitvi programa prebivalstva in načrtovanja rojstev, o stabilizaciji nizke stopnje rodnosti) *Zhong Gong Zhongyang guowuyuan guanyu jiaqiang renkou he jihua shengyu gongzuo wending di shengyu shuipingde jue ding* 中共中央国务院关于加强人口稳定低生育水平的决定 (2000年3月2日), Renmin chubanshe 人民出版社, Beijing 北京, 2000

cilj: »到 2010 年末, 全国人口总数 /.../ 控制在 14 亿以内, 年均人口出生率不超过 15‰; 出生人口素质明显提高; 出生婴儿性别比超向正常; 育龄群众享有基本的生殖保健服务, 普遍开展避孕节育措施的“知情选择”; 初步形成新的 婚育观念和生育文化; 逐步建立调控有力、管理有效、政策法规完备的计划生育保障体系和工作机制.«

»Do konca leta **2010** naj bi se število prebivalstva /.../ ohranilo znotraj **1,4 milijarde**³⁹, letna stopnja natalitete ne bo presegla 15 promila; bistveno se bo izboljšala kvaliteta življenja ljudi; normaliziralo se bo neravnovesje med spoloma novorojenčkov; ljudje v porodni dobi bodo deležni osnovnih uslug služb reproduktivne zdravstvene nege, vsesplošno razširjenih kontracepcijskih ukrepov 'poučene izbire'; oblikovanje nove predstave o poroki in rojstvu otrok ter kulturi rojevanja; postopno se bo vzpostavil ustrezno učinkovit nadzor, uspešno upravljanje, politike, zakoni in predpisi pa bodo dovršili sistem zaščite načrtovanja rojstev in mehanizma dela.«

Na državni konferenci leta 2003 je Zhang Weiqing zagotavljal učvrstitev težko dosežene nizke stopnje populacijske rasti. Zastavil je nadaljnji cilj, in sicer do leta **2020** omejiti število prebivalstva znotraj **1,5 milijarde**, saj pravi, da je to populacijski cilj za gradnjo dobro situirane družbe in tudi osnovni pogoj za uresničitev modernizacije do sredine 21. stoletja. Po njegovem mnenju takšen cilj ne dovoljuje drastičnih sprememb zdajšnje politike načrtovanja rojstev. Boljša alternativa so le manjše izboljšave lokalnih oblasti (China Daily, 2003c).

Strokovnjaki kitajske akademije znanosti pa so ocenili, da bi bilo za Kitajsko 700 milijonov najprimernejše število prebivalstva. Ocenili so tudi največje število ljudi, ki bi ga Kitajska lahko še oskrbela, in sicer **1,6 milijarde** ljudi (National Population and Family Planning Commission of China, 2005). Ta višek pa naj bi kitajsko prebivalstvo doseglo **do sredine 21. stoletja** in nato začelo počasi upadati. Naravni prirastek pa bo dosegel negativni predznak (tabela 4.4). Takrat se bo bistveno izboljšal zdravstveni in izobraževalni nivo prebivalstva, vzpostavljen bo popoln sistem socialnega varstva. Bistveno se bo povečal delež mestnega prebivalstva in prebivalstvo bo živelo kvalitetno življenje, ko bo BDP na prebivalca dosegel nivo srednje razvitih držav. Vzpostavilo se bo ravnovesje med prebivalstvom in gospodarstvom, družbo, naravnimi viri in okoljem. »Narod bo, na kratko, dosegel modernizacijo.« (National Population and Family Planning Commission of China, 2001d)

³⁹ Prebivalstvo Hongkonga, Tajvana in Makaa v oceno ni vključeno.

Tabela 4.4: Napoved gibanja rasti kitajskega prebivalstva do leta 2050

LETO	PREBIVALSTVO (milijarda)	SPLOŠNA STOPNJA NATALITETE (%)	NARAVNI PRIRASTEK (%)
2006	1,339	14.68	7.74
2007	1,349	14.67	7.67
2008	1,359	14.72	7.67
2009	1,370	14.81	7.69
2010	1,380	14.89	7.71
2011	1,391	14.91	7.66
2012	1,401	14.81	7.49
2013	1,411	14.60	7.22
2014	1,421	14.34	6.88
2015	1,430	14.03	6.49
2020	1,470	12.80	4.77
2025	1,500	12.19	3.54
2030	1,521	11.89	2.41
2040	1,542	11.89	0.36
2042	1,542	11.75	-0.09
2050	1,530	11.34	-1.83

(Vir: National Population and Family Planning Commission of China: The Projection of China's Population by SFPC, http://www.npfpc.gov.cn/en/endata_2.htm, 8. 5. 2005)

4.2.10. Shanghai

Na koncu našega dela pa naj predstavimo še konkreten primer velikega kitajskega svetovljanskega mesta Shanghai⁴⁰ in njegov način soočanja s populacijsko problematiko, ki je že zelo zgodaj dosegel pozitivne rezultate. Še preden je Kitajska vpeljala politiko »enega

⁴⁰ Glede na zadnji popis prebivalstva je leta 2000 v Shanghaiju živelo 16,74 milijonov ljudi (National Bureau of Statistics People's Republic of China: Communique on major figures of the 2000 population census (No.2), 2. 4. 2001, <http://www.cpirc.org.cn/en/e5cendata2.htm>, 7. 2. 2005).

otroka«, se je v Shanghaiju v 60. letih razvila iniciativa na področju javnega zdravja in načrtovanja rojstev, zaradi česar je rodnost začela počasi padati. Stopnja totalne rodnosti je v 70. letih padla pod nivo nemotenega obnavljanja prebivalstva (Kitajska je to dosegla leta 1991⁴¹), z implementacijo politike »enega otroka« pa je le-ta dosegla zelo nizko vrednost, in sicer 1,23 (Nishiuchi, 2004). Tako ima Shanghai po nekaj desetletjih truda danes najnižjo stopnjo rodnosti v državi. Odnos ljudi do poroke in reprodukcije se je močno spremenil. Tradicionalno mišljenje, ki je poudarjalo zgodnje poroke, zgodnje rojstvo otrok in več otrok, je nadomestilo novo mišljenje o poznih porokah, poznih rojstvih ter manj in bolj zdravih rojstvih otrok. V primerjavi s celotno državo je bila leta 1989, kot kaže tabela 4.5, splošna stopnja natalitete Shanghaija za polovico nižja od državne stopnje (United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, 2004b).

Tabela 4.5: Razmerje med Shanghaijem in Kitajsko v stopnjah rodnosti leta 1989

1989	Splošna st. natalitete (‰)	Splošna st. rodnosti (‰)	St. totalne rodnosti
Kitajska	21,8	79,53	2,25
Shanghai	10,2	41,48	1,33

(Vir: povzeto po: United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (UNESCAP) (2004): *Population: Shanghai*, <http://www.unescap.org/esid/psis/population/database/chinadata/shanghai.htm>, 18. 10. 2004)

Splošna stopnja natalitete je močno upadla s 40,20/1000 v 50. letih na 6,5/1000 leta 1993 in na 4,9 na 1000 prebivalcev leta 1997, kar je razvidno iz tabele 4.6. Naravni prirastek je padel z 32,10/1000 v 50. letih na 0,78/1000 leta 1993. Po letu 1993 je dosegel negativno stopnjo in leta 1997 znašal -2,4/1000 in leta 2000 -1,9/1000 (United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, 2004b).

⁴¹ National Bureau of Statistics People's Republic of China (2001b).

Tabela 4.6: Splošna stopnja natalitete, naravni prirastek (v ‰) in stopnja totalne rodnosti Shanghaija po letih od 1950 do 2001

Shanghai	1950	1993	1997	2001
Splošna st. natalitete (‰)	40,2	6,5	4,9	5,02*
Naravni prirastek (‰)	32,10	0,78	-2,4	-0,95*
St. totalne rodnosti	4,75	1,33*	0,91	

(Vir: povzeto po: United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (UNESCAP) (2004): *Population: Shanghai*, <http://www.unescap.org/esid/psis/population/database/chinadata/shanghai.htm>, 18. 10. 2004)

* National Population and Family Planning Commission of China: China Population Data Sheet3 (2002) http://www.npfpc.gov.cn/en/endata030610_1.htm, 23. 2. 2005

** Podatek velja za leto 1989

V Shanghaiju je politika načrtovanja rojstev še vedno strogo vodena, čeprav v zadnjih več deset zaporednih letih beleži negativni naravni prirastek, ker več prebivalcev Shanghaija umre kot se rodi. Po podatkih iz leta 2003 je 100,700 ljudi umrlo in se jih je samo 57,000 rodilo (Aird, 2004). Kazni za drugega otroka dosegajo vrednosti trikratne letne plače matere in očeta, to pa je mnoge uradnike spodbudilo k predlogu, da bi se za to mesto ukinila tako stroga politika. Četudi bi se politika sprostila, Jin Xuegong, uradnik komisije iz Shanghaija, pravi, da ne bi prišlo do velikega populacijskega vala, ker se vse več mladih odloča, da sploh ne bodo imeli otroka (Faison, 1997), nekateri pa celo, da se ne bodo sploh poročili. Posledica takšnega stanja pa se v zadnjih letih kaže v trendu negativnega naravnega prirastka. Velikost povprečne družine v Shanghaiju se je zmanjšala. Leta 1949 je družina v povprečju štela 4,9 ljudi, leta 1990 je padla na 3,1 in leta 2000 še na 2,8 ljudi (Chang, 2002). Do majhnih sprememb lokalne politike je prišlo šele leta 2003, ko so spremenili nekatere predpise načrtovanja rojstev, ki smo jih omenili na strani 71. Do leta 2004 so v tem mestu pare, ki so se odločili, da ne bodo imeli otrok, finančno nagrajevali. Ker pa je teh parov vse več, so ugotovili, da takšen trend slabo vpliva na družbeni razvoj, zato so tega leta prenehali tudi s tovrstnim nagrajevanjem (Aird, 2004).

Poleg tega se Shanghai sooča s tretjim »baby-boomom«. Kitajska se je v preteklosti soočila z dvema nenadnima porastoma novorojenčkov, in sicer v 50. in 80. letih. Prvi višek je nastal kot posledica poziva države mladim parom, naj imajo veliko otrok in tako pripomorejo k razvoju države. To mišljenje se je spremenilo v 70. letih z uveljavitvijo »politike enega

otroka«. Ko so se otroci rojeni, v 50. letih poročili, je prišlo do drugega viška. V Shanghaiju je bil višek dosežen leta 1982 z 220.000 novorojenčki (danes se v Shanghaiju letno rodi le 90.000 otrok). V času teh dveh viškov so bile porodnišnice prenatrpane⁴², kar je vodilo v slabšo nego mater in otrok (China Internet Information Center, 2002c).

Slika 4.4: Prenatrpane porodnišnice na Kitajskem

Politika načrtovanja rojstev deluje že tretje desetletje. Generacija ljudi, ki se je rodila s politiko »enega otroka«, je že odrasla. Če sta oba edinca, jima je dovoljeno imeti dva otroka. Zato je Kitajska že konec 20. stoletja, v pričakovanju napovedanega tretjega »baby-booma« med leti 2009 in 2014, začela z obsežno kampanjo spodbujanja poznejših porok in rojstev otrok. Namestnika ministra SFPC-ja Yang Kuifu je dejal, da bo »Kitajska v tem obdobju pričla več kot 20 milijonom rojenih otrok letno, čeprav je rodnost žensk pri dveh otrocih strogo nadzorovana. Zato bo nadzor nad populacijsko rastjo še dolgo časa na vrhu agende.« Cilj kampanje je poudarjanje novega koncepta porok in rodnosti, ki vključuje poznejše poroke, bolj zdrava rojstva in vzgojo, da so deklice prav tako dobre kot dečki, ter da so tudi moški odgovorni za načrtovanje rojstev. Poudaril je tudi, da bo potrebna temeljita in obsežna propaganda, da bi se stari koncepti v človeški miselnosti zbrisali ter ohranili nizko in uravnoteženo število rojstev (Agence France Presse, 1998).

⁴² Mnogo parov je moralo nekaj mesecev prej rezervirati prihod v porodnišnico, ker so se bali, da jih bodo morali zaradi prenatrpanosti porodnišnic odsloviti (China Internet Information Center, 2002c).

Minister SFPC-ja Zhang Weiqing (Agence France Presse, 1998) je v zvezi s tem dejal, da bo napor med starimi in novimi koncepti dolgoročni boj. Glavni problem je podeželje, ki predstavlja dobrih 63 odstotkov kitajskega prebivalstva, in tudi migranti, ki so pod manjšim nadzorom kot mestno prebivalstvo. Zato je Zhang poudaril, da mora kmečko prebivalstvo strogo upoštevati navodila in predpise o načrtovanju rojstev, ki jih narekuje oblast. Poleg tega pa bi morali v sistem socialnega zavarovanja vključiti načrtovanje rojstev tudi za mobilno populacijo.

Da bi se največje kitajsko mesto Shanghai izognilo nenadnemu porastu novorojenčkov, je leta 2003 vzpostavilo *sistem populacijske napovedi*, ki bi v bodoče zagotovila stabilnost števila rojstev. Napovedi, ki so del mestnih predpisov o prebivalstvu in načrtovanju rojstev, naj bi bile objavljene enkrat ali dvakrat na leto, z namenom, da se bodo ljudje zavedali, kakšno je stanje v mestu glede števila rojstev. Ta novi ukrep bo po mnenju Xia Yi, vodje SFPC-ja Shanghaija, poleg povečanja transparentnosti podatkov o številu rojstev, pomagal ublažiti težave, ki jih povzroča fluktuacija populacijske rasti v mestu (Pan, 2003). V ta namen je SFPC Shanghaija tudi ukinil čakalno dobo, ki parom dovoljuje imeti drugega otroka. Z ukinitvijo obveznega štiriletnega obdobja je mnogo parom dovoljeno imeti drugega otroka pred viškom, z upanjem, da se bo zmanjšala velikost »baby-booma« in njegov vpliv na družbo (China Internet Information Center, 2002c).

Te napovedi bodo mestnemu prebivalstvu pomagale izbrati primeren čas za rojstvo otrok in se izognili viškom. S tem pa se bo izboljšalo neravnovesje, ki vlada v populacijski strukturi in ohranil stalen razvoj gospodarstva in družbe. V prvi polovici leta 2004 se je v Shanghaiju rodilo 48.200 otrok, kar je 22,2 odstotkov več kot leto prej. Vzrok za ta porast pa je v velikem številu žensk v porodni dobi (900.000), starih med 20 in 29 let. Drugi razlog pa je, da je več družin, ki si lahko privoščijo drugega otroka (People's Daily, 2004). Do konca leta 2004 pa je v tem mestu prebivalo 17 milijonov ljudi z 86.000 dojenčki.

Viški rojstev pa povzročajo več socialnih problemov, kot so čakalne vrste za vrtec, šolanje, iskanje zaposlitve in nepravilno distribucijo socialnih resursov (China Internet Information Center, 2003b). Zato je potrebno vršiti nadzor nad »baby-boomi«, da se ublažijo družbeni problemi, ki jih le-ti povzročajo. Ne glede na »baby-boome« v 50. in 80. letih je mesto v zadnjih več desetih letih zapored ohranilo negativen naravni prirastek.

5. ZAKLJUČEK

Kitajska je država, prebivalstvo katere zavzema petino svetovnega prebivalstva, kar je posledica visoke rodnosti po ustanovitvi LR Kitajske, saj je tradicija poudarjala zgodnje poroke, zgodnje rojstvo otrok in več otrok je pomenilo večjo srečo. Že v zgodnjih 50. letih je Kitajska začela z večkratnimi poskusi antinatalitete populacijske politike, s katero je skušala ukrotiti prekomerno populacijsko rast s spodbujanjem oziroma vsiljevanjem politike načrtovanja rojstev oziroma pozneje politike »enega otroka«.

V pričujočem diplomskem delu smo tako proučevali primer kitajske populacijske politike, ki se ga običajno ponuja kot zgled ene najuspešnejših populacijskih politik med državami v razvoju, kjer smo se osredotočili predvsem na njene učinke, tako pozitivne kot negativne.

Sodeč po popisu prebivalstva leta 2000⁴³ je Kitajska štela 1,26 milijarde ljudi (verjetno jih je nekaj več, kot kažejo podatki), kar pomeni, da kitajsko prebivalstvo ni preseglo drugega uradnega cilja 1,3 milijarde in ji je po tem kriteriju uspelo uresničiti zastavljeni cilj.

Uspešnost kitajske populacijske politike se je pokazala tudi v sprejetju Zakona o prebivalstvu in načrtovanju rojstev⁴⁴, s katerim se je na nek način končala politika »enega otroka« in začelo novo poglavje populacijske politike z zakonsko osnovo. Zakon naj bi zagotavljal nadzor nad kitajskim prebivalstvom in tako zagotovil uravnotežen razvoj prebivalstva, gospodarstva, družbe in okolja, kar je glavna prioriteta države. Zakon predstavlja pomemben korak k nadaljevanju uresničevanja zastavljenih ciljev, saj je ohranjanje nizke stopnje populacijske rasti težka in dolgoročna naloga. Z njim so opredeljene tako pravice kot odgovornosti države in državljanov pri izvajanju načrtovanja rojstev, ki je tudi pomemben korak, saj vodi k večji zaščiti ženskih pravic in interesov, ki so bile močno kršene. Diskriminirane so bile predvsem ženske, ki so bile neplodne, ali tiste, ki so rodile deklico namesto fantka. To dokazuje tudi dejstvo, da je za načrtovanje rojstev z zakonom odgovoren tudi moški in ne samo ženska. Ženska se lahko celo odloči, da ne bo imela otrok, kar je bilo prej v domeni moških, ki so odločali o tem.

Populacijska politika je pozitivne učinke pokazala tudi z izboljšanjem kvalitete življenja ljudi, saj je bila (poleg obdobja reforme in odpiranja Kitajske svetu po izteku Mao Zedongove ere konec 70. let) pomemben dejavnik stalnega gospodarskega razvoja, s pomočjo katere se je BDP močno dvignil in posledično tudi življenjski standard ljudi. Zaščita pravic in interesov

⁴³ National Bureau of Statistics People's Republic of China, 2001.

⁴⁴ The National People's Congress of the People's Republic of China, sprejet 29. 12. 2001.

žensk se izboljšuje in s tem tudi položaj ženske v družbi in družini. Ženska se je osvobodila bremena pogostih rojevanj in velikega družinskega bremena po poroki. Tako lahko več časa posveti svoji karieri, mož in otrok pa nista več njihov edini življenjski cilj. Z uvedbo politike »enega otroka« se je mišljenje ljudi o velikosti družine počasi začelo spreminjati in približevati željam države, kar sta prispevala večja izobraženost ljudi in vse bolj odprto tržno gospodarstvo. Pomemben dejavnik zaviranja populacijske rasti je tudi kontracepcija, katere uporaba je dosegla skoraj 90 odstotkov prebivalstva. To pa pomeni, da je Kitajska v uporabi kontracepcijskih sredstev blizu nivoja večine razvitih držav in močno nad odstotki drugih azijskih držav.

Največji negativen učinek populacijske politike se je pokazal v kršenju temeljnih človekovih pravic. Za doseg zastavljenih ciljev s strani države so bili izvajalci politike prisiljeni tudi v zlorabo pravic Kitajk in Kitajcev o svobodnem odločanju o rojstvih otrok, da bi bili želeni rezultati le doseženi. Pri izvajanju politike »enega otroka«, ki je delovala na kombinaciji propagande in socialnega pritiska, je bilo uporabljenih ogromno prisilnih metod. Z od močnega psihološkega pritiska do uporabe fizične sile, prisilnih splavov in sterilizacije. Ne glede na to, da je bila politika »enega otroka« zelo uspešna, če se upošteva močan padec rodnosti v kratkem času, je previsoko postavljen cilj (1,2 milijarde ljudi do leta 2000) pospešil nasilna dejanja lokalnih uradnikov za načrtovanje rojstev, saj so pri tem morali paziti, da ne presežejo določene kvote. Drugi razlog za povzročeno nasilje je bil, da so imeli le-ti v svojih rokah preveliko moč, ki jim jo je oblast dopuščala, in le redki so bili zaradi tega tudi kaznovani. Kitajska oblast je žensko tako uporabila kot instrument za nadziranje populacijske rasti, pri tem pa se ni ozirala na spoštovanje človekovih pravic.

Pojavljali so se tudi detomori, zapuščanje otrok in splavi ženskih fetusov, zaradi česar je prišlo do pojava neravnovesja v številu med ženskim in moškim spolom, ki je ena najbolj zastrašujočih posledic. V 80. letih je bilo razmerje v številu med moškim in ženskam spolom skoraj izenačeno. Tradicionalna nagnjenost do sinov, ki je povezana s socialno in ekonomsko vlogo v kitajski družini, ter politika »enega otroka« sta prispevala k zelo razširjenemu pojavu detomorov deklic in število rojenih deklic je močno upadlo. S pojavom ultrazvoka, ki je za starše pomenil boj za sina, se je ta razlika še povečala.

Pri sprejetem zakonu pa vidimo tudi negativne strani, kjer se nam zdi, da je v primeru nedovoljenega rojstva kaznovanje s »plačilom za odškodnino družbe«, ki temelji na višini letnega prihodka parov, malce pretirano. To kaže primer največjega kitajskega mesta Shanghai, ki več kot deset let beleži negativni naravni prirastek, saj so pari v primeru lažnih

podatkov pri prijavi drugega otroka strogo kaznovani. En način kaznovanja je, da banke tem parom onemogočijo pridobitev posojila. Poleg tega morajo pari plačati še kazen za odškodnino družbe. Tu se na nek način pokaže že pretiravanje države. Država bi se morala prilagoditi željam državljanom, svoje cilje pa bi lahko dosegla na drug, bolj human način, kot so različne spodbude in nagrade, ki bi olajšale življenje ljudi (te je že uvedla), na podlagi katerih bi se pari odločili, koliko otrok bodo imeli, brez kakršnih koli kazni.

Pereča vprašanja, s katerimi se bo morala oblast soočiti v prihodnosti, so še problematika zaposlovanja, kjer Kitajska z odpiranjem novih delovnih mest ne more slediti tako velikemu številu ljudi na trgu delovne sile. Zaskrbljujoče je tudi to, da bo generacija »enega otroka«, ki je soočena s pomanjkanjem delovnih mest, morala finančno skrbeti še za svoje starše in stare starše. Tu je še problematika starostnikov, saj hitri proces staranja hitro spreminja populacijsko strukturo, ker se delež starejše populacije glede na celotno prebivalstvo iz dneva v dan veča. Kitajska pa še ni izdelala ustreznega celovitega sistema socialnega varstva za starejšo populacijo, ki bi s tem razbremenila tudi mlajšo.

Na podlagi indikatorjev, s katerimi smo videli uspešnost populacijske politike, lahko rečemo, da je bila le-ta s stališča demografskih sprememb uspešna, kajti s šibkim gospodarstvom in v relativno kratkem obdobju je uspela ukrotiti pretirano populacijsko rast in uresničiti izredno nizko rodno. Z razbremenitvijo gospodarstva populacijske rasti je ustvarila tudi ugodne pogoje za razvoj gospodarstva, družbe in posledično izboljšanje življenjskega standarda ljudi.

Z doseženim uspehom znižanja populacijske rasti (ne oziraje se na sredstvo) kitajska populacijska politika res velja za enega najuspešnejših primerov med državami v razvoju. Vendar ta uspeh ni imel enako dobrih učinkov na področju spoštovanja človekovih pravic, zato hipoteze o širši učinkovitosti populacijske politike nikakor ne moremo sprejeti. Država je skušala na račun le-teh uresničiti svoje razvojne cilje o dvigu gospodarske rasti in višjem življenjskem standardu ljudi. Gre za primer, ko je vprašanje rodno povezano z gospodarskim vprašanjem stroškov in koristi, zdravje mater in otrok pa podrejeno gospodarskim in političnim ciljem. Glede štirih osnovnih sestavin (načela, norme, vrednote; cilji; nosilci za izvajanje politike; ukrepi in aktivnosti), ki jih omenja Malačič (1996: 298), na katerih mora temeljiti vsaka populacijska politika, je Kitajska izpustila prvo in najpomembnejšo, to so načela, norme in vrednote.

Kitajska oblast (z novim predsednikom Hu Jintaom, marec 2003) še vedno vztrajno poudarja, da je potreben usklajen razvoj med prebivalstvom in gospodarstvom, družbo in

okoljem. To nakazuje na to, da centralna oblast ne namerava popustiti pritisk na uradnike, ki so odgovorni za dosego strogih državnih ciljev. Dokler se bo vršil takšen pritiska na lokalne uradnike, bo še naprej prihajalo do nasilnih dejanj. To pomeni, da so, če jim ne uspe doseči učinkovitih rezultatov, zaradi slabega prizadevanja uresničevanja ciljev kaznovani z odpustitvijo s položaja.

Vsak program načrtovanja rojstev pa bi moral pri oblikovanju populacijske politike spoštovati človekove pravice, upoštevati voljo državljanov ter ustvariti pogoje, da ljudje lahko sami izbirajo o ustrezni metodi načrtovanja rojstev. Za omejitev populacijske rasti je potreben nek nadzor nad rodnostjo, toda takšen nadzor, ki ne krši temeljnih demokratičnih načel. Zato bo morala Kitajska pri nadaljevanju populacijske politike začeti tudi z ovrednotenjem izvajane politike in pri oblikovanju novih politik upoštevati poglede svojih državljanov, s tem pa bolj zaščititi pravice tako moških kot žensk (s sprejetim zakonom je na pravi poti), kajti populacijska politika mora biti oblikovana in izvajana na podlagi konsenza in ne na podlagi nasilja.

6. VIRI IN LITERATURA

VIRI V KITAJSKEM JEZIKU:

- The National People's Congress of the People's Republic of China 全国人民代表大会 (2002a): *Zhonghua renmin gongheguo hunyin fa* 中华人民共和国婚姻法 (Zakon o poroki LR Kitajske), sprejet 10. 9. 1980, <http://www.axrk.gov.cn/fzjwmain.htm> (2. 3. 2005)
- The National People's Congress of the People's Republic of China 全国人民代表大会 (2002b): *Zhonghua renmin gongheguo renkou yu jihua shengyu fa* 中华人民共和国人口与计划生育法 (Zakon o prepivalstvu in načrtovanju rojstev LR Kitajske), sprejet 29. 12. 2001, <http://www.axrk.gov.cn/sengyu.htm> (12. 1. 2005)
- Anxi renkou xinxi wang 安溪人口信息网 (2002): *Zhong Gong Zhongyang guanyu kongzhi wo guo renkou zengzhang wenti zhi quanti Gongchandangyuan, gongqingtuan yuande gongkai xin* 中共中央关于控制我国人口增长问题致全体共产党员, 共青团员的公开信 (1980年9月25日) (Odprto pismo CK KPK vsem članom komunistične partije in članom Zveze komunistične mladine o nadzoru populacijske rasti), 25. 9. 1980, <http://www.axrk.gov.cn/gongkaxin.htm> (8. 3. 2005)
- The National People's Congress of the People's Republic of China 全国人民代表大会 (2004): *Zhonghua renmin gongheguo xianfa* 中华人民共和国宪法 (1982年) (Ustava LR Kitajske), sprejeta 4. 12. 1982, <http://www.npc.gov.cn/zgrdw/common/zw.jsp?label=WXZLK&id=329501&pdmc=050101> (7. 12. 2004)
- *Zhong Gong Zhongyang guowuyuan guanyu jiaqiang renkou he jihua shengyu gongzuo wending di shengyu shuipingde jueding* 中共中央国务院关于加强人口稳定低生育水平的决定 (2000年3月2日) (CK KPK, vlada o okrepitevi programa prebivalstva in načrtovanja rojstev, sklep o stabilizaciji nizke stopnje rodnosti), Renmin chubanshe 人民出版社, Beijing 北京, 2000

LITERATURA V INDOEVROPSKIH JEZIKIH:

- Breznik, dr. Dušan (1980): *Demografija – analiza, metode i modeli*, Naučna knjiga, Beograd.
- Bučar, Bojko, Šabič Zlatko, Brglez Milan in Kalin-Golob Monika (2000): *Navodila za pisanje - seminarske naloge in diplomska dela*, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Della Porta, Donatella (2003): *Temelji politične znanosti*, Založba Sophia, Bologna.
- Demeny, Paul (2003): *Population Policy - A Concise Summary*, No. 173. Policy Research Division, Working Papers, Population Council, New York, <http://www.popcouncil.org/publications/wp/prd/65.html> (7. 2. 2005).
- Dye, Thomas R. (1992): *Understanding Public Policy*, Seventh edition, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey.
- Dye, Thomas R. (1995): *Understanding Public Policy*, Eighth edition, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey.
- Ferfila, Bogomil, Kovač Polonca (2000): *Javne politike in javna ekonomika*, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Fink-Hafner, Danica (2002): *Znanost »o« javnih politikah in »za« javne politike*, v Danica Fink-Hafner in Damjan Lajh (urednika) *Analiza politik*, 7-28. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Friganović, Mladen (1990): *Demogeografija – Stanovništvo svijeta*, Školska knjiga, Zagreb.
- Gardner, Philip, Scott Allan, Rohan Michael Scott in Shackleton Andrew (1998): *Enciklopedija svetovne geografije*, Pisanica, Ljubljana.
- Grdešić, Ivan (1995): *Političko odlučivanje*, Alinea, Zagreb.
- Gregson, Peter (1980): *Kitajci*, v Evans-Pritchard, Edward (ur.) *Ljudstva sveta*, knjiga 4, Indijska podcelina s Šri Lanko, Kitajska, Japonska in Koreja, Jugovzhodna Azija, Mladinska knjiga, Ljubljana.
- Guillain, Robert (1970): *Kitajska*, Zavodbolec, Ljubljana.
- Jerala, Andreja (1988): *Demografski razvoj in prebivalstvena politika Ljudske republike Kitajske*, diplomsko delo, Ekonomska fakulteta Borisa Kidriča, Ljubljana.
- Josipovič, Damir (2004): *Dejavniki rodnostnega obnašanja v Sloveniji*, Geografija Slovenije 9, založba ZRC, Ljubljana.

- Krušič, Marjan (1994): *Dežele in ljudje - Indokitajski polotok, srednja in vzhodna Azija*. Mladinska knjiga, Ljubljana.
- Kustec Lipicer, Simona (2002): *Evalvacija ali vrednotenje javnih politik*, v Danica Fink-Hafner in Damjan Lajh (urednika) *Analiza politik*, 141-156. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Malačič, Janez (1996): *Demografija - teorija, analiza, metode in modeli*, Ekonomska fakulteta, Ljubljana.
- Malthus, Thomas Robert (1798): *An Essay on the Principle of Population*, First edition, <http://www.econlib.org/library/Malthus/malPop1.html> (8. 2. 2005).
- Mende, Tibor (1962): *Kitajska in njena senca*, Državna založba Slovenije, Ljubljana.
- Pal, Leslie A. (1987): *Public Policy Analysis*. Methuen Publications, Toronto, New York, London.
- Population Reference Bureau (PRB): *Transitions in World Population*, Vo. 59, No. 1, marec 2004, Population Bulletin, Washington, DC.
- Riley, Nancy E.: *China's Population: New Trends and Challenges*, Vol. 59, No. 2, junij 2004, Population Bulletin, Population Reference Bureau, <http://www.prb.org/Template.cfm?Section=PRB&template=/ContentManagement/ContentDisplay.cfm&ContentID=10611ž> (25. 3. 2005).
- Rošker, Jana S. (1996): *Metodologija medkulturnih raziskav*, Filozofska fakulteta, Oddelek za azijske in afriške študije, Ljubljana.
- Rošker, Jana S. (1992): *Zmajeva hiša*. Cankarjeva založba, Ljubljana.
- Saje, Mitja (1998): Kitajski jezik in kitajska pisava, str. 72-3, v Jana S. Rošker (urednica) *Poti in brezpotja*, 69-77. SVOD, Filozofska fakulteta, Ljubljana
- Saje, Mitja (1999): *Deng Xiaoping in njegov vpliv na politiko ter reforme sodobne Kitajske*, v Bekeš, Andrej (gl. ur.) *Azijske in afriške študije*, št. 1, 2, december 1999, str. 51-75.
- Schmidt, Heather M.: *The Cycle Created by China's One-Child Policy*, 18. 3. 2002, http://lawwww.cwru.edu/student_life/journals/jil/Notes/Schmidt.pdf (26. 4. 2005).
- Sinclair, Kevin (1990): *Culture Shock! China*, Graphic Arts Center Publishing Company, Portland, Oregon.
- Toš, Niko in Hafner-Fink, Mitja (1998): *Metode družboslovnega raziskovanja*, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.

VIRI V INDOEVROPSKIH JEZIKIH:

- Abbott, Roberta (1998): *Population Control in the People's Republic of China*, <http://www.idsnet.org/Papers/Essays-1998/Abbott/abbott.html> (2. 3. 2005)
- Agence France Presse: *Population Control Measures Upped for Anticipated Baby Boom*, 4. 9. 1998, <http://www.africa2000.com/INDX/china1109.html> (15. 4. 2005)
- Aird, John S.: *China: Human Rights Violations and Coercion in One-Child Policy Enforcement*, Human Rights Violations under China's One-Child Policy, U. S. House of Representatives, International Relations Committee, 14. 12. 2004, http://wwwa.house.gov/international_relations/108/air121404.htm#_ftn19 (12. 4. 2005)
- All-China Women's Federation (ACWF) (2005): *Two Learns and Two Competes*, <http://www.women.org.cn/english/english/major/3activi.htm> (5. 5. 2005)
- AllRefer, China: *Population Control Programs*, 1987, <http://www.lupinfo.com/country-guide-study/china/china55.html> (13. 10. 2004)
- Amnesty International (2001): *China: Extensive use of torture – from police to tax collectors to birth control officials*, Index ASA 17/003/2001, <http://usconservatives.about.com/gi/dynamic/offsite.htm?site=http%3A%2F%2Fweb.amnesty.org%2Fai.nsf%2FIndex%2FASA170032001%3FOpenDocument%26of%3DCOUNTRIES%5CCHINA> (24. 11. 2003)
- Bezlova, Antoaneta (2001): *China to formalize one-child policy*, Asia Times Online, Inter Press Service, <http://usconservatives.about.com/gi/dynamic/offsite.htm?site=http%3A%2F%2Fwww.atimes.com%2Fchina%2FCE24Ad02.html> (24. 11. 2003)
- Carnell, Brian (1999a): *China Reportedly Has 20 Percent More Men Than Women*, <http://www.overpopulation.com/articles/1999/000005.html> (25. 4. 2005)
- Carnell, Brian (2001b): *Are China's New Census Figures Accurate?* <http://www.overpopulation.com/articles/2001/000028.html> (25. 4. 2005)
- Carnell, Brian (2001c): *Sewed Sex Ratios In China*, <http://www.overpopulation.com/articles/2001/000058.html> (25. 4. 2005)
- Carnell, Brian (2001d): *China's One Child Policy*, http://www.overpopulation.com/faq/Population_Control/one_child.html (25. 4. 2005)
- Chang, Tianle: *One inthree will be 60 in 2030*, 27.9.2002, http://www1.chinadaily.com.cn/en/doc/2002-09/27/content_138011.htmtds (16. 11. 2004)
- Center for Reproductive Rights (2003): *China Turns One-Child Policy into Law*,

www.crlp.org/ww_asia_1child.html (10. 10. 2003)

- China Daily:
 - a) *Family planning law takes effect*, 2. 9. 2002,
http://www1.chinadaily.com.cn/en/doc/2002-09/02/content_134431.htm (16. 11.2004)
 - b) *Agency works on new population issues*, 8. 8. 2003,
http://www1.chinadaily.com.cn/en/doc/2003-08/08/content_253038.htm (23. 9. 2003)
 - c) *Balance needed in family planning*, 7. 11. 2003, http://www1.chinadaily.com.cn/chinagate/doc/2003-11/07/content_279525.htm (16. 11. 2004)
 - d) *Policy stays: One couple, one child!*, 1. 9. 2002,
www1.chinadaily.com.cn/en/doc/2002-09/01/content_134372.htm (16. 11. 2004)
 - e) *China enacts law on population, family planning*, 30. 12. 2001,
http://www1.chinadaily.com.cn/en/doc/2001-12/30/content_100097.htm (12. 5. 2004)
 - f) *Family planning has new law*, 31. 8. 2002,
http://www1.chinadaily.com.cn/en/doc/2002-08/31/content_134330.htm (16. 11.2004)
 - g) *New law guides family planning in China*, 13. 3. 2002,
http://www1.chinadaily.com.cn/en/doc/2002-03/13/content_110793.htm (12. 5. 2004)
 - h) *One-child families to get more subsidies*, 8. 8. 2003,
www1.chinadaily.com.cn/en/doc/2003-08/08/content_253036.htm (12. 5. 2004)
 - i) *Educating China's »little emperors«*, 5. 11. 2003, http://www1.chinadaily.com.cn/en/doc/2003-11/05/content_278667.htm (16. 11. 2004)
 - j) *Chinese children getting fatter and weaker, survey shows*, 26. 10. 2001, http://www1.chinadaily.com.cn/en/doc/2001-10/26/content_90831.htm (12. 5. 2004)
 - k) *"One-Child" generation brings new vitality to the military*, 12. 3. 2002,
http://www1.chinadaily.com.cn/en/doc/2002-03/12/content_110494.htm (12. 5. 2004)
 - l) *Forever young*, 29. 3. 2004, http://www.chinadaily.cn/english/doc/2004-03/29/content_318956.htm (2. 11. 2004)
 - m) *Pension problems probed*, 6. 8. 2000, http://www1.chinadaily.com.cn/chinagate/doc/2000-08/06/content_247520.htm (12. 5. 2004)
 - n) *Quality of Life for Chinese Elderly to Be Further Improved*, 28. 6. 2002, <http://www.china.org.cn/english/2002/Jun/35763.htm> (2. 11. 2004)
 - o) *Changes in Chinese Family*, 2. 5. 2001, <http://www.npfpc.gov.cn/en/family.htm> (3. 1. 2005)
 - p) *Fewer women want to become mothers*, 14. 6. 2002,
<http://www.cpirc.org.cn/en/enews/20020617-1.htm> 15.4.2005 (15. 4. 2005)

- q) *Couples may be allowed two kids*, 7. 11. 2002,
http://www1.chinadaily.com.cn/en/doc/2002-11/07/content_142768.htm (16. 11. 2004)
- China Internet Information Center:
 - a) (2000): *China in Brief: Population*,
<http://www.china.org.cn/e-china/population/population.htm> (10.3.2005)
 - b) *Shanghai Gears Up for Baby Boom*, 18. 11. 2003, <http://www.china.org.cn/english/Life/80259.htm> (9. 11. 2004)
 - c) *New Baby Boom Looms in Shanghai*, 14. 9. 2002, <http://www.china.org.cn/english/government/42971.htm> (5. 5. 2005)
 - d) *Population Creates Challenge in Shanghai*, 7. 9. 2004,
<http://www.china.org.cn/english/China/106340.htm> (9. 11. 2004)
 - e) (2004): *Birth Rate, Death Rate and Natural Growth Rate of Population*,
<http://www.china.org.cn/english/en-shuzi2004/sh/4-2.htm> (9. 11. 2004)
 - China Population Information and Research Center (CPIRC) (2000): *China Sticks to Population Control Policy in New Century*, www.cpirc.org.cn/e-policy4.htm (7. 2. 2005)
 - China Population Information and Research Center (CPIRC): *Major Figures of Population and Family Planning 1994-2000*, 14. 5. 2002,
<http://www.cpirc.org.cn/en/99datae.htm> (7. 2. 2005).
 - China Population Information and Research Center (CPIRC): *China's urban young jobless up 20%*, 6. 11. 2002, China Daily, <http://www.cpirc.org.cn/en/enews20020617-2.htm> (7. 2. 2005)
 - China Population Information and Research Centre & Division of Social Statistics: *China/UNFPA, Reproductive Health/Family Planning, End of Project - Women Survey Report*, , University of Southampton, UK, februar 2004, (4. 11. 2004)
 - China Population Newsletter (1985): *Does family planning work in a Chinese way. State Family Planning Commission*, http://www.ncbi.nlm.nih.gov/entrez/query.fcgi?cmd=Retrieve&db=pubmed&dopt=Abstract&list_uids=12280247 (8. 3. 2005)
 - CNN.com:
 - a) *Infanticide*, 2003, <http://www.cnn.com/interactive/specials/9908/china.social.overview/content/family.planning.html> (24. 11. 2003)
 - b) *China's sexual revolution*, 12. 11. 2003, http://www1.chinadaily.com.cn/en/doc/2003-11/10/content_280096.htm (18. 2. 2004)

- Cook, Jamie (1999): *Population Control and Consequences in China*, <http://maps.unomaha.edu/Peterson/funda/Sidebar/ChinaPop.html> (24. 11. 2003)
- Daniela in Valerie (1998): *China's One Child Policy*, <http://nhs.needham.k12.ma.us/cur/kane98/kanep2/chinas1kid/dcva2.html> (7. 2. 2005)
- Exterkate, Marja (2000): *Financial Resource Flows for Population Activities*, Report of a case study in China, <http://www.resourceflows.org/index.php?module=uploads&func=download&fileId=39> (28. 5. 2004)
- Faison, Seth: *Chinese Are Happily Breaking the 'One Child' Rule*, New York Times, 17. 8. 1997, <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/chinpop.htm> (7. 4. 2005)
- Gašparič, Katja (2005): *Kitajska*, http://www.izvoznookno.si/podatki_o_drzavah.php?akcija=&menu=podatki&podnaslov=&&drzava_ID=2002052713504630 (7. 5. 2005).
- Glavič, Bojan (2004): *Novim članicam je bliže model ZDA*, 14. 8. 2004, Dnevnik, <http://www.uni-lj.si/Kakovost/prispevki/7znanost.asp> (7. 5. 2005)
- Glossary: China, http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/china/cn_glos.html#Four (13. 10. 2004).
- Greenhalgh, Susan (2003): *Science, Modernity, and the Making of China's One-Child Policy*, Population and Development review, 29(2): 163-196, <http://www.anthro.uci.edu/html/People/FacBios/FacPubsPDFs/Greenhalgh-Science.pdf> (13. 4. 2005)
- Hu, Huiting: *Family Planning Law and China's Birth Control Situation*, 18. 10. 2002, China Internet Information Center, <http://www.china.org.cn/english/2002/Oct/46138.htm> (10. 5. 2005)
- Human Population Issues (2004), http://www.life.uiuc.edu/ib/105/lectures/17_HumanPop.ppt (28. 5. 2004)
- Hutchings, Graham (1997): *Female infanticide 'will lead to army of bachelors'*, Telegraph, <http://www.telegraph.co.uk/htmlContent.jhtml?html=/archive/1997/04/11/wchi11.html> (25. 11. 2003)
- Information Office of the State Council of the People's Republic of China: *Family Planning in China*, avgust 1995, Beijing, http://news.xinhuanet.com/zhengfu/2002-11/18/content_633186.htm (2. 3. 2005)
- Inštitut za varovanje zdravja RS (1999): *Mit št.1: Večina starejših ljudi živi v razvitem svetu* <http://sigov1.sigov.si/ivz/svdnevi/sdz99/sdz99.html#poslanica> (29. 9. 2003)
- Jie, Yang (2001): *One Child Policy - Half Joy and Half Worry*, <http://www.lhup.edu/library/InternationalReview/Yang12.htm> (14. 3. 2005)

- Jurriaan, Bendien (2004): *(Marxism) Is there a gate to the future, in Eastern Asia?* <http://lists.econ.utah.edu/pipermail/marxism/2004-January/002994.html> (2. 3. 2005).
- Kennedy Jr., Bingham (2000a): *For China, a Census That Really Counts*, <http://www.prb.org/Template.cfm?Section=PRB&template=/ContentManagement/ContentDisplay.cfm&ContentID=6243> (23. 9. 2003)
- Kennedy Jr., Bingham (2000b): *Dissecting China's 2000 Census*, <http://www.prb.org/Template.cfm?Section=PRB&template=/ContentManagement/ContentDisplay.cfm&ContentID=5950> (23. 9. 2003)
- Kennedy Jr., Bingham (2001): *China's Quest for Reproductive Health: An Interview with Yu Xuejun*, <http://www.prb.org/Template.cfm?Section=PRB&template=/ContentManagement/ContentDisplay.cfm&ContentID=5951> (15. 4. 2005)
- Knight, Nick (2004): *Cultural Revolution*, Routledge Religion and Politics Resources Online, http://www.reference.routledge.com/subscriber/uid=7423/entry?Entry=w012_e24 (10. 12. 2004)
- Lui Z., Wu CP., Lin FD. (1980): *Five recommendations for controlling population growth in China. Renkou Yanjiu*, http://www.ncbi.nlm.nih.gov/entrez/query.fcgi?cmd=Retrieve&db=pubmed&dopt=Abstract&list_uids=12264235 (8. 3. 2005)
- Mackerras, Colin (2004a): *State Council*, Routledge Religion and Politics Resources online, http://www.reference.routledge.com/subscriber/uid=7423/entry?Entry=w012_e124 (10. 12. 2004)
- Mackerras, Colin (2004b): *Population policy*, Routledge Religion and Politics Resources online, http://www.reference.routledge.com/subscriber/uid=7423/entry?entry=w012_e101 (10.12.2004)
- McElroy, Damien in Craig, Olga (2000): *Victims of China's one-child policy find hope*, Telegraph, <http://www.telegraph.co.uk/news/main.jhtml?xml=/news/2000/07/30/wgirl30.xml> (18. 2. 2004)
- Mitchell, Pat (urednica) Public Broadcasting Service (PBS), Six Billion and Beyond:
 - a) *China, Overview*, 1999, <http://www.pbs.org/sixbillion/china/china.html> (7. 6. 2004)
 - b) *China profiles*, 1999, <http://www.pbs.org/sixbillion/china/china.html#> (7. 6. 2004)
- National Bureau of Statistics People's Republic of China (2001a): *Major Figures of the 2000 Population Census (No. 1)*, China Population Information and Research Center, <http://www.cpirc.org.cn/en/e5cendata1.htm> (7. 2. 2005)

- National Bureau of Statistics People's Republic of China (2001b): *Total population, crude birth rate, crude death rate, natural increase rate and total fertility rate*, China Statistical Yearbook, http://www.npfpc.gov.cn/en/endata_1.htm (23. 2. 2005).
- National Population and Family Planning Commission of China (2001a): *Organizational Structure of the National Population and Family Planning Commission*, 2001, <http://www.npfpc.gov.cn/en/inst2.htm> (1. 3. 2005)
- National Population and Family Planning Commission of China (2001b): *Main Achievements of Population and Family Planning Program of China*, 2001, <http://www.npfpc.gov.cn/en/fpcn01-en.htm> (1. 3. 2005)
- National Population and Family Planning Commission of China (2001c): *Challenges Ahead*, 2001, <http://www.npfpc.gov.cn/en/fpcn03-en.htm> (1. 3. 2005)
- National Population and Family Planning Commission of China (2001d): *Future Goals*, 2001, <http://www.npfpc.gov.cn/en/fpcn04-en.htm> (1. 3. 2005)
- National Population and Family Planning Commission of China: *1.3 Billionth Citizen Welcomed in Mixed Mood*, 7. 1. 2005, Xinhua News Agency, <http://www.npfpc.gov.cn/en/en2005-01/enews20050107-1.htm> (6. 5. 2005)
- Ozimic, Anthony (2004): *Memorandum submitted by Society for the Protection of Unborn Children (SPUC)*. The United Kingdom Parliament, Foreign Affairs Committee, <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200304/cmselect/cmfaaff/389/389we14.htm> (13. 4. 2005)
- Pan, Haixia: *City pushes to avoid baby boom*, 11. 10. 2003, <http://www.cpirc.org.cn/en/enews20031011.htm> (16. 11. 2004)
- People's Daily: *Shanghai Expecting Third Baby Boom to Hit*, 27. 9. 2004, <http://www.China.org.cn/english/Life/108204.htm> (5. 5. 2005)
- Population Division, Department of Economic and Social Affairs, United Nations:
 - a) *World Population Policies 2003*, http://www.un.org/esa/population/publications/wpp2003/Publication_preface.pdf (13. 4. 2005)
 - b) *China, The Population Policy Data Bank* (28. 5. 2004)
- Poslovni dnevnik: *Azijska gospodarstva z visokimi stopnjami rasti vse do leta 2007*, 6.4.2005, <http://poslovni.dnevnik.si/clanek.asp?id=120091> (7. 5. 2005)
- Qian, XZ. (1983): *Implementation of China's population policy*, China Population Newsletter, http://www.ncbi.nlm.nih.gov/entrez/query.fcgi?cmd=Retrieve&db=pubmed&dopt=Abstract&list_uids=12312455 (8. 3. 2005)

- Reese, Lori (1999): *A Generation of Little Emperors*, Vol. 154, No. 12, http://www.time.com/time/asia/magazine/99/0927/children_palace.html (16. 11. 2004)
- Rennie, David (2000): *Chinese census aims to record 1.2bn people*, Telegraph, <http://www.telegraph.co.uk/news/main.jhtml;sessionid=P2RJYCNX3ELXDQFIQMGCMSOAVCBQUJVC?xml=/news/2000/11/02/wchi02.xml> (27. 10. 2004)
- Rennie, David (1999): *26,000 arrests over trade in women and children*, Telegraph, Beijing, http://www.telegraph.co.uk/htmlContent.jhtml;sessionid=P2RJYCNX3ELXDQFIQMGCMSOAVCBQUJVC?html=/archive/1999/06/09/wchi09.html&secureRefresh=true&_requestid=48225 (27. 10. 2004)
- Rong, Nan: *Tailoring healthcare policies for the elderly*, 3. 4. 2004, China Daily, http://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2004-04/03/content_320344.htm (2. 11. 2004)
- Rosenthal, Elisabeth: *For One-Child Policy, China Rethinks Iron Hand*, 1. 11. 1998, New York Times, <http://www.africa2000.com/INDX/unfpagone.html> (16. 11. 2004)
- Scruggs, Stirling: *Women' Rights and China's New Family Planning Law*, Roundtable before Congressional-Executive Commission on China, 107th Congress, second session, 23. 9. 2002, http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/getdoc.cgi?dbname=107_house_hearings&docid=f:82487.wais (1. 3. 2005)
- Shanghai Star:
 - a) *A modest proposal for childcare*, 21. 8. 2003, http://www1.chinadaily.com.cn/en/doc/2003-08/21/content_257019.htm (16. 11. 2004)
 - b) *Grey Hair Worry*, 2. 8. 2002, <http://www.china.org.cn/english/NM-e/39671.htm>
- Society for the Protection of Unborn Children (SPUC), (2003): *Population control: China's one-child policy*, <http://www.spuc.org.uk/lobbying/population-control-china> (24. 11. 2003)
- Sun, Shan (2003): *»Little emperors« entering age of marriage go for broke*, China Daily, http://www1.chinadaily.com.cn/en/doc/2003-06/10/content_168600.htm (16. 11. 2004)
- Tang, Min: *Gov't says the elderly should not be forgotten*, 26.10.2001, China Daily, http://www1.chinadaily.com.cn/en/doc/2001-10/26/content_90700.htm (12. 5. 2004)
- Taipei Times: *China admits mistakes in enforcing one-child policy*, 20. 12. 2000, <http://usconservatives.about.com/gi/dynamic/offsite.htm?site=http%3A%2F%2Fwww.taipaitimes.com%2Fnews%2F2000%2F12%2F20%2Fstory%2F0000066234> (8. 3. 2005)
- Telegraph (2002): *Scandal of the £300 Chinese girl slaves*, <http://www.telegraph.co.uk/news/main.jhtml?xml=%2Fnews%2F2002%2F06%2F23%2Fwchin23.xml> (24. 11. 2003)

- The World Fact Book: *China*, 10. 2. 2005, <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/ch.html> (15. 2. 2005)
- United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (UNESCAP) (2004a): *Population: Beijing*, <http://www.unescap.org/esid/psis/population/database/chinadata/beijing.htm> (18. 10. 2004)
- United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (UNESCAP) (2004b): *Population: Shanghai*, <http://www.unescap.org/esid/psis/population/database/chinadata/shanghai.htm> (18. 10. 2004)
- United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (UNESCAP) Population and Family Planning Laws, Policies and Regulations: *Notification on Adhering Firmly to Seven Disciplines in the Enforcement of Family Planning Laws and Regulations*, No. 138, 1. 7. 1995, http://www.unescap.org/esid/psis/population/database/poplaws/law_china/ch_record018.htm (24. 2. 2005)
- United Nations Economic and Social Council (2005): *World demographic trends*, Report of the Secretary-General, Commission on Population and Development, <http://www.un.org/esa/population/cpd/comm2005.htm> (7. 4. 2005)
- U.S. Embassy Beijing (2000): *Family Planning in China: RU-486, abortion and population trends*, <http://www.usembassy-china.org.cn/sandt/ru486.html> (15. 4. 2005)
- Ustava Republike Slovenije, sprejeta 23. 12. 1991, http://www.dz-rs.si/si/aktualno/spremljanje_zakonodaje/ustava/ustava.html (3. 3. 2005)
- Vieira de Mello, Sergio (2003): *Women's rights are human rights*, Human rights, str. 230. <http://www.fco.gov.uk/Xcelerate/graphics/images/fcomain/hr/chapter09.html> (22. 4. 2005)
- Vrtačnik, Karolina (2004): *Kljub ukrepom dojenčkov manj*, v Družinski Delničar, 7-9, št. 89, november 2004
- Wingfield-Hayes, Rupert (2000): *China step's up 'one child' policy*, BBC News, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/941511.stm> (24. 11. 2003)
- Women of China English Monthly *Zhongguo nuxing* 中国女性:
 - a) *What Affects Chinese Women's Desire to Reproduce? 什么影响著中国女性的生育意愿?*, februar 2004, <http://www.womenofchina.com.cn/WOC/ShowArticle2.asp?ID=1775&ArticlePage=1&BigClassID=7> (6. 4. 2005)
 - b) *Every Woman's Choice...Chinese Women, Birth Control and the Contraceptive Pill*, 22. 2. 2005, <http://www.womenofchina.com.cn/WOC/ShowArticle2.asp?ID=2548&ArticlePage=2&BigClassId=7> (12. 4. 2005)

- c) *Who can Have More Than One Child in China?*, marec 2003, <http://www.womenofchina.com.cn/WOC/ShowArticle2.asp?ID=1286&ArticlePage=1&BigClassID=7> (12. 4. 2005)
- Xinhua News Agency 新华社:
 - a) *China to Make Population, Family Planning Law*, 25. 12. 2000, www.china.org.cn/english/5662.htm (2. 11. 2004)
 - b) *China Neither Relaxes Nor Tightens Population Policy*, 21. 12. 2001, www.hitec.net.cn/html/english/Sepcial%20Recom2/Population%20Policy.htm (12. 5. 2004)
 - c) *»One child« generation grows up to face strained family ties*, 13. 4. 2004, http://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2004-04/13/content_322959.htm (2. 11. 2004)
 - d) *Loosening Family Planning Policy Won't Ease Ageing Problem*, 5. 11. 2003, <http://www.china.org.cn/english/China/79248.htm> (10. 10. 2003)
 - e) *The elderly lead new way of life for remaining years*, 26. 11. 2001, http://www1.chinadaily.com.cn/en/doc/2001-11/26/content_95275.htm (12. 5. 2004)
 - f) *Students unmoved as school removes marriage, birth ban*, 12. 3. 2004, http://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2004-03/12/content_314124.htm (2. 11. 2004)
 - g) *New policy offers better education to children*, 22. 10. 2001, http://www.chinadaily.com.cn/en/doc/2001-10/22/content_89619.htm (12. 5. 2004)
 - h) *China Expects Minor Baby Boom*, 15. 4. 2004, <http://www.china.org.cn/english/China/93121.htm> (5. 5. 2005)
 - i) *China mobilizes to tackle gender imbalance*, 16. 8. 2003, http://www1.chinadaily.com.cn/en/doc/2003-08/16/content_255511.htm (10. 10. 2003)
 - j) *Population policy in new century*, 20. 12. 2000, http://www1.chinadaily.com.cn/chinagate/doc/2000-12/20/content_246747.htm (2. 11. 2004)
 - Yan, Hao (1997): *Old-age support and care in China in the early 1990s*, Asia Pacific Viewpoint, Vol. 38, str. 201, www.blackwell-synergy.com/links/doi/10.1111/1467-8373.00043/abs/ (9. 6. 2004)
 - Yao, Lan: *Shanghai becomes »old« quickly*, 19. 3. 2002, http://www1.chinadaily.com.cn/en/doc/2002-03/19/content_111488.htm (12. 5. 2004)
 - Zhang, Feng: *Pensioners net security promise*, 19. 3. 2002, http://www1.chinadaily.com.cn/en/doc/2002-03/19/content_111489.htm (12. 5. 2004)

- Dr. Zhao, Baige (2000): *Quality of Care of Reproductive Health in China Today*, National Population and Family Planning Commission of China, <http://www.npfpc.gov.cn/en/rhpro.htm> (1. 3. 2005)
- Zink, Jesse (2002): *China's One Child Policy*, <http://axe.acadiau.ca/~043638z/one-child/thoughts.html> (19. 11. 2003)

VIRI SLIK:

Slika 2.1: Fink-Hafner, Danica (2002): *Znanost »o« javnih politikah in »za« javne politike*, v Danica Fink-Hafner in Damjan Lajh (urednika) *Analiza politik*, 7-28. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 19

Slika 3.1: Tregear, T.R. (1973): *How They Live and Work: The Chinese*. Newton Abbott: David & Charles Limited, 104, v Abbott, Roberta (1998): *Population Control in the People's Republic of China*, <http://www.idsnet.org/Papers/Essays-1998/Abbott/abbott.html> (2. 3. 2005)

Slika 3.2: Hotmail.com: *Only in China* (27. 5. 2004)

Slika 4.1: CNN: *Infanticide*, <http://www.cnn.com/interactive/specials/9908/china.social.overview/content/familyplanning.html> (24. 11. 2003)

Slika 4.2: *Family planning: choosing, not being ordered*, Women of China English Monthly, 2001, <http://www.womenofchina.com.cn/womenofchina/web/issues/familyplanning/Choosing.htm> (27. 5. 2005)

Slika 4.3: Murray, Maggie: *Format*, 93, v Abbott, Roberta (1998): *Population Control in the People's Republic of China*, <http://www.idsnet.org/Papers/Essays-1998/Abbott/abbott.html> (2. 3. 2005)

Slika 4.4: Xinhua News Agency: *China Expects Minor Baby Boom*, 15. 4. 2004, <http://www.china.org.cn/english/China/93121.htm> (5. 5. 2005)

SEZNAM TABEL:

Tabela 2.1: *Rodnost v nekaterih evropskih državah*.....27

Tabela 4.1: *Pričakovana leta podpore v 40. letu starosti, leta 1990 in napoved za leto 2030 na Kitajskem*..... 59

Tabela 4.2: <i>Osnovni statistični podatki popisov prebivalstva na Kitajskem</i>	78
Tabela 4.3: <i>Delež (%) parov s certifikatom za enega otroka leta 2001</i>	84
Tabela 4.4: <i>Napoved gibanja rasti kitajskega prebivalstva do leta 2050</i>	96
Tabela 4.5: <i>Razmerje med Shanghaijem in Kitajsko v stopnjah rodnosti leta 1989</i>	97
Tabela 4.6: <i>Splošna stopnja natalitete, naravni prirastek (v ‰) in stopnja totalne rodnosti Shanghaija po letih od 1950 do 2001</i>	98

SEZNAM GRAFIKONOV:

Grafikon 4.1: <i>Delež (%) kitajskega prebivalstva po starostnih skupinah v letih od 1953 do 2000 ter napoved do leta 2050</i>	60
Grafikon 4.2: <i>Delež (%) prvih, drugih, tretjih in več rojstev v letih od 1973 do 2000 na Kitajskem</i>	79
Grafikon 4.3: <i>Spremembe bruto domačega proizvoda na prebivalca do leta 2002</i>	81
Tortni grafikon 4.4: <i>Kontracepcijske metode na Kitajskem leta 1997 (%)</i>	86
Grafikon 4.5: <i>Trend natalitete, mortalitete in naravnega prirastka (v ‰) na Kitajskem od leta 1970 do 2000</i>	87